

Agenda **Besòs**

consorcibesòs

Diagnosi **Eix Temàtic 1**

Cohesió Social i Barris

Direcció:

consorcibesòs

Redacció:

Equip redactor:

Fernando Antón
Francesc Coll
Carles Donat
Ricard Gomà
Carlos González
Marta Murrià
Lara Navarro-Varas
Maite Pérez
Núria Pérez
Manel Pons

Sergio Porcel
Anna B. Sánchez
Gemma Solé
Marc Vila

Elaborat a Barcelona el juliol de 2017.

CONTINGUT

ASPECTES DEMOGRÀFICS I CICLE DE VIDA.....	7
L'ESTRUCTURA D'EDATS DE LA POBLACIÓ: ENVELLIMENT I DEPENDÈNCIA JUVENIL.....	9
LLARS I CICLE FAMILIAR.....	13
EL PROCÉS MIGRATORI INTERNACIONAL I L'ASSENTAMENT DE POBLACIÓ ESTRANGERA AL TERRITORI BESÒS.....	19
FORMACIÓ I CAPITAL HUMÀ.....	23
L'IMPACTE DE LA CRISI ECONÒMICA I L'AUGMENT DE LA POBRESA.....	29
LA INCIDÈNCIA DE L'ATUR.....	31
ELS DÈFICITS DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ SOCIAL.....	35
DESIGUALTAT SOCIAL I POBRESA EN EL CONTEXT DE CRISI.....	39
SALUT I AUTONOMIA PERSONAL.....	45
PERCEPCIÓ SUBJECTIVA DE L'ESTAT DE SALUT.....	45
POBLACIÓ AMB DIFICULTATS PER REALITZAR LES ACTIVITATS BÀSIQUES DE LA VIDA DIÀRIA.....	47
XARXES DE SUPORT.....	49
SITUACIONS DE DIFICULTAT I PERSONES A LES QUE ACUDEIX.....	39
LOCALITZACIÓ DE LES XARXES FAMILIARS.....	51
BARRI I PERCEPCIÓ D'INSEGURETAT.....	55
HABITATGE.....	59
HABITATGE I DESIGUALTAT.....	59
CARACTERÍSTIQUES I DISFUNCIONS DEL PARC D'HABITATGE.....	62
LA INFRAUTILITZACIÓ DEL PARC D'HABITATGE.....	62
LES CONDICIONS D'HABITABILITAT: ANTIGUITAT, ESTAT DE CONSERVACIÓ I ACCESSIBILITAT.....	65
ÀREES AMB NECESSITATS DE REHABILITACIÓ DEL PARC D'HABITATGE.....	73
CONSTRUCCIÓ, REHABILITACIÓ I POTENCIAL D'OFERTA D'HABITATGE.....	80
CONSTRUCCIÓ OBRA NOVA.....	81
REHABILITACIÓ.....	83
OFERTA POTENCIAL D'HABITATGE PER BUIDATGE.....	87
MERCAT DE L'HABITATGE.....	89

CONTINGUT

SEGMENTS DEL MERCAT: L'ASSENyalAT PREDOMINI DEL LLOGUER	90
EVOLUCIÓ DELS PREUS DE L'HABITATGE: UN CANVI DE TENDÈNCIA DESIGUAL	92
ESPECIALITZACIÓ, FRAGMENTACIÓ I PRECARITZACIÓ DE L'OFERTA D'HABITATGE	99
DIFICULTATS DE PERMANÈNCIA I D'ACCÉS A L'HABITATGE	109
L'ENDEUTAMENT I LES DIFICULTATS PER FER FRONT A LES DESPESES DE L'HABITATGE	110
EMERGÈNCIA HABITACIONAL: DESNONAMENTS	112
LES DIFICULTATS D'ACCÉS A L'HABITATGE: DEMANDA D'HPO	115
A MODE DE CONCLUSIONS I RECOMANACIONS	117
EQUIPAMENTS DE PROXIMITAT	119
ELS EQUIPAMENTS DE FORMACIÓ OBLIGATÒRIA	121
ELS EQUIPAMENTS DE FORMACIÓ NO OBLIGATÒRIA	123
ELS EQUIPAMENTS DE PROVEÏMENT	125
ELS EQUIPAMENTS SANITARIS	127
ELS EQUIPAMENTS DE SERVEIS SOCIALS	129
LA VULNERABILITAT URBANA AL BESÒS: ANÀLISI DES D'UNA PERSPECTIVA MULTIDIMENSIONAL I DINÀMICA	131
UN ÍNDEX SINTÈTIC DE VULNERABILITAT URBANA	131
CANVIS I CONTINUÏTATS EN LA VULNERABILITAT URBANA: EL BESÒS COM A ESPAI DE CENTRALITAT DE LA VULNERABILITAT METROPOLITANA	134
ELS BARRIS MÉS VULNERABLES DEL BESÒS: COM SÓN, QUINS SÓN I COM HAN EVOLUCIONAT	140
LES CARACTERÍSTIQUES DELS BARRIS MÉS VULNERABLES DEL BESÒS	140
IDENTIFICACIÓ I EVOLUCIÓ DELS BARRIS MÉS VULNERABLES DEL BESÒS	141
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES	145

ASPECTES DEMOGRÀFICS I CICLE DE VIDA

En aquest apartat es destaquen els principals trets sociodemogràfics de l'àmbit Besòs a partir d'un conjunt d'indicadors relatius a l'estructura d'edats, el lloc de naixement, els tipus de llars, així com el cicle familiar predominant al territori. Aquesta aproximació és necessària, no tan sols per descriure la realitat demogràfica del territori Besòs, sinó també per les implicacions dels aspectes demogràfics en termes de cohesió social que, de fet, és la qüestió principal que s'aborda en aquesta part de l'estudi.

En aquest sentit, a mode de trets bàsics, es podria dir que, en relació al conjunt de l'àmbit metropolità, el Besòs ha incrementat progressivament en els darrers anys el pes dels segments de població dependent, tant de joves com de gent gran, al mateix temps que ha acabat assimilant una part important de la població immigrant d'origen estranger que ha arribat a la metròpoli de Barcelona des del canvi de segle.

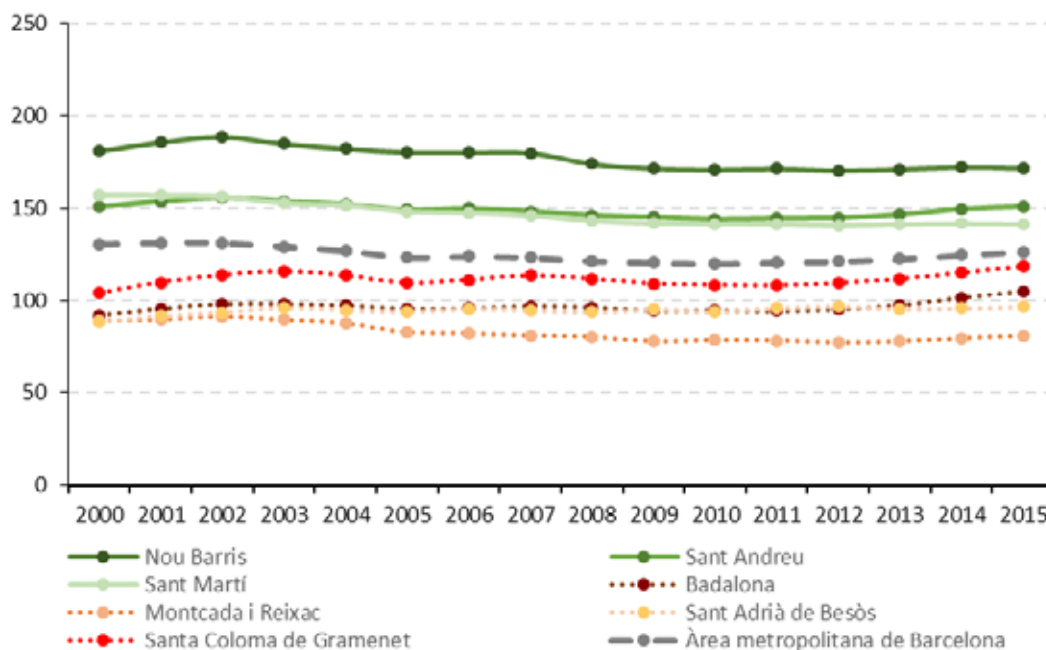

L'ESTRUCTURA D'EDATS DE LA POBLACIÓ: ENVELLIMENT I DEPENDÈNCIA JUVENIL

L'augment de l'esperança de vida i el descens de la fecunditat ha marcat l'esdevenir demogràfic de les societats occidentals avançades durant l'últim segle, provocant un clar procés d'envelliment de la població (Pérez et al., 2008). La metròpoli barcelonina no ha quedat al marge d'aquest procés, definit pel creixent pes que tenen els grups d'edat avançada sobre la resta de població. Actualment a l'àrea metropolitana de Barcelona els grups d'edat més avançada tenen un pes relatiu superior respecte els més joves, tot i que aquesta relació ha variat des de l'any 2000, reduint-se les diferències entre ambdós grups de població durant els darrers anys (gràfic 1.1). Aquest fenomen vindria explicat en gran part per la intensa arribada de població estrangera, la qual va desencadenar un efecte rejuvenidor de la població metropolitana que també es va fer notar en la frenada de la davallada de la natalitat, ja que majoritàriament es tracta de població en edat activa més aviat jove.

Posant el focus a l'àmbit Besòs, s'observa com els valors de l'índex d'envelliment i la seva evolució són dispars territorialment (gràfic 1.1). Per una banda, els districtes de Barcelona són els que es troben més envellits, superant significativament la mitjana metropolitana, tanmateix en els darrers anys presenten igualment una evolució descendent del pes de la població gran. Montcada i Reixac també registra aquesta tendència, però la notable presència de famílies amb menors fa que l'índex d'envelliment tingui en aquest municipi el valor més baix. Una altra situació presenten els municipis de Sant Adrià de Besòs, Badalona i Santa Coloma de Gramenet, tots tres immersos en un procés d'envelliment a ritmes diferents.

Gràfic1.1 . Índex d'envelliment. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2000-2015

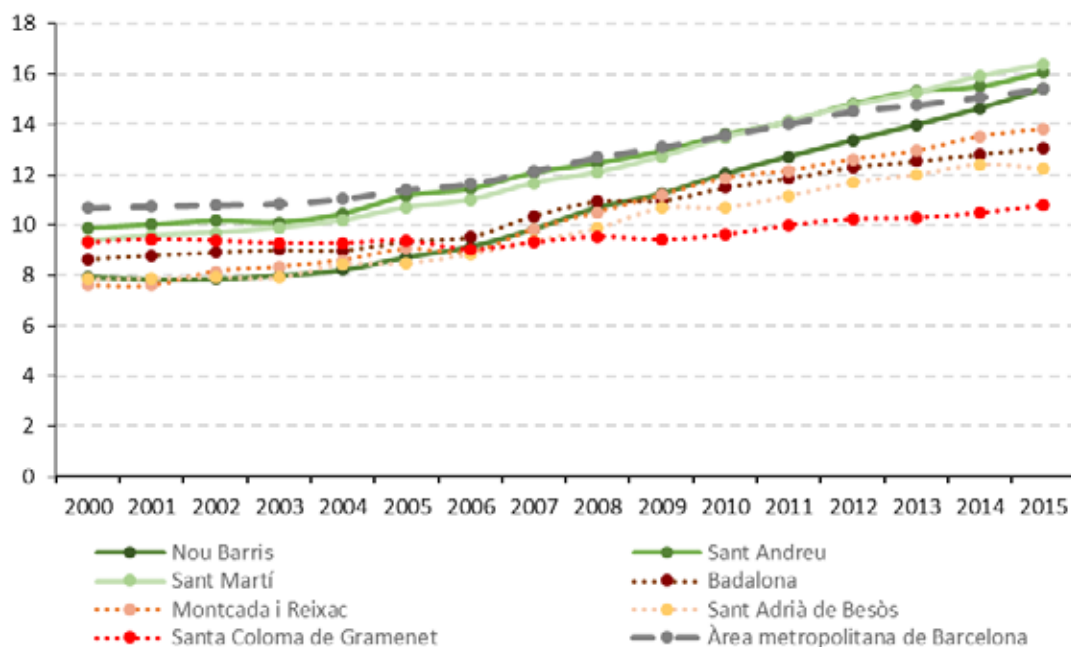

Font: IERMB a partir de dades del Padró d'habitants, 2000-2015

El procés d'envelliment poblacional té el seu màxim exponent en el creixement de la població de més de 75 anys. Aquest grup poblacional es mostra, en termes generals, especialment vulnerable en termes econòmics, residencials, socials i sanitaris. La seva presència creixent al territori representa un repte de dimensions capitals per a les polítiques socials. Els resultats de l'índex de sobreenvelliment demostren que a l'àrea metropolitana de Barcelona s'ha incrementat de manera ininterrompuda durant els quinze anys considerats (2000-2015) el pes de la població amb 75 anys i més respecte

al conjunt de la població de 65 anys i més (gràfic 1.2). Aquest índex, per tant, es mostra més sensible a la disminució de la mortalitat en edats avançades i roman immune a la darrera revifalla de població jove. A l'àmbit Besòs també es produeix aquest procés de sobreenvelliment de la població, essent especialment marcat als tres districtes de Barcelona. Santa Coloma de Gramenet, en canvi, se situa a l'altre extrem, registrant un creixement constant, però amb un ritme més lent.

Gràfic1.2 . Índex de sobreenvelliment. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2000-2015

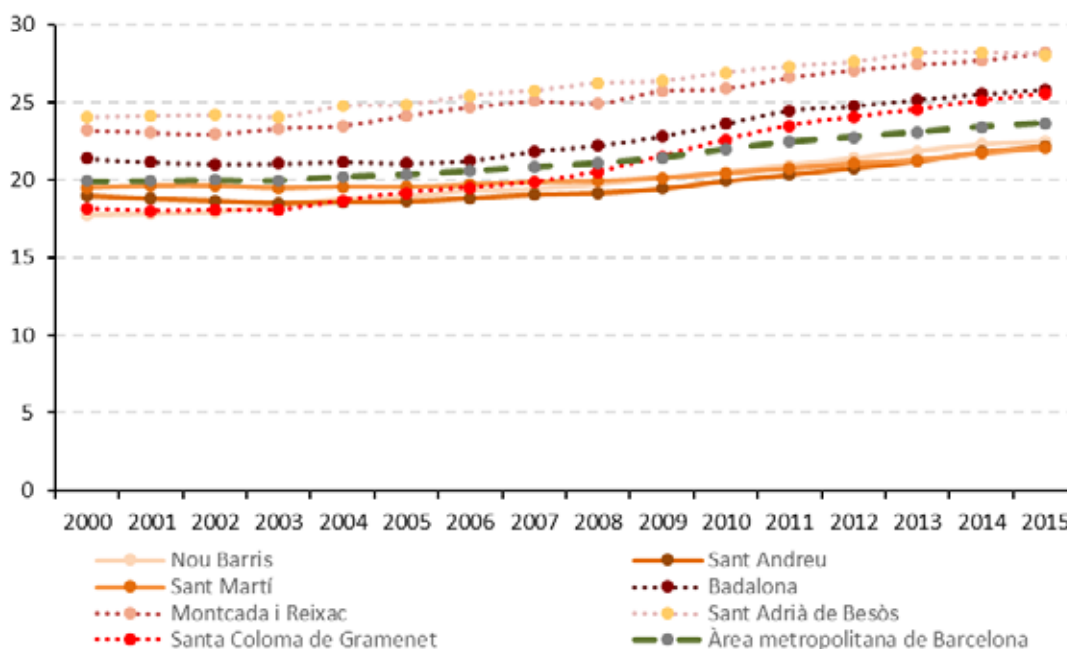

Font: IERMB a partir de dades del Padró d'habitants, 2000-2015

La tendència de llarg recorregut de l'envelliment de la població amb l'eixamplament de la cúspide de la piràmide poblacional i l'estretament de la base no oculta un altre fenomen que es va iniciar amb el canvi de segle i que ja s'ha esmentat anteriorment. Es tracta del trencament de la tendència de reducció de la població més jove que es venia produint de manera intensa des de començaments de la dècada dels 1980. El pes que té la població dependent menor de 16 anys sobre la població en edat activa s'ha anat incrementant durant els últims quinze anys a l'àrea metropolitana de Barcelona, però també en cadascun dels àmbits que formen part del territori Besòs (gràfic 1.3). Com ja s'ha dit, l'onada immigratòria estrangera ha incidit de manera clara en aquest sentit, tot i que no es pot

apuntar exclusivament aquest element com a única causa de l'augment de la dependència juvenil. L'assentament de famílies joves en determinades àrees de recent urbanització a alguns barris dels municipis de Montcada i Reixac (Can Cuiàs, Mas Rampinyo, Mas Duran, etc.) i de Badalona (la Mora, Bufalà, Montigalà, etc.) és un altre factor que també cal tenir en compte. Els valors de l'índex de dependència juvenil són especialment elevats a Montcada i Reixac i a Sant Adrià de Besòs, on se situen molt per sobre dels valors del conjunt metropolità. Des del punt de vista evolutiu, Santa Coloma de Gramenet presenta el major creixement (en punts percentuals) de l'àmbit, situant-se per sobre del conjunt metropolità des de l'any 2010.

Gràfic1.3 . Índex de dependència juvenil. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2000-2015

Font: IERMB a partir de dades del Padró d'habitants, 2000-2015

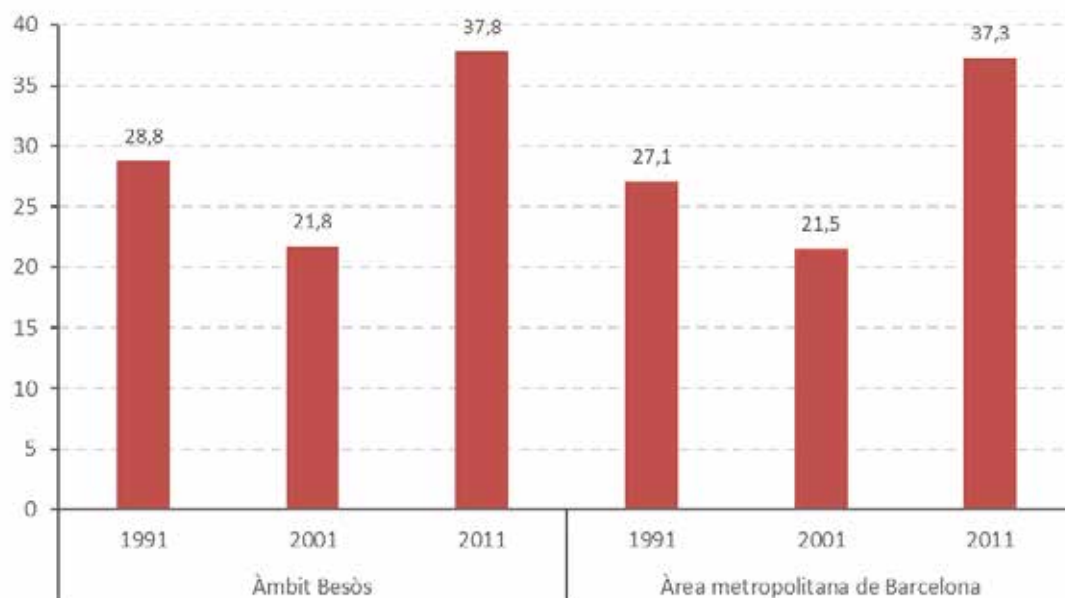

LLARS I CICLE FAMILIAR

L'increment moderat de la base de la piràmide poblacional té el seu reflex també en el tipus de llars que es conformen atenent a la presència o no de menors. Posar el focus en les llars amb infants és una qüestió rellevant en la mesura que la presència d'aquest tipus de llars condiciona, o si més no hauria de fer-ho, el disseny i la intervenció pública en un ampli ventall de matèries que van des de la planificació d'equipaments i serveis a la protecció social. En aquest sentit, cal apuntar que, arrel de la darrera crisi econòmica, la pobresa i l'exclusió social han passat de tenir una major incidència entre la població gran a tenir-la entre la població de menys edat, essent les llars amb infants unes de les principals damnificades per la recessió. Aquests tipus de llars han estat sobretot afectades per la destrucció d'ocupació massiva, mentre que la població gran, especialment les noves generacions de jubilats, ha comptat amb uns ingressos estables provinents de pensions contributives.

Tant l'àrea metropolitana de Barcelona com l'àmbit Besòs experimenten una davallada de la població que viu a llars amb menors de 16 anys entre 1991 i 2001, per posteriorment recuperar-se de forma notable en el període intercensal 2001-11. Des de la perspectiva territorial, no s'observen diferències significatives entre aquests dos territoris.

Gràfic 1.4. Població que viu a llars amb menors de 16 anys. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1991-2011.
Total població

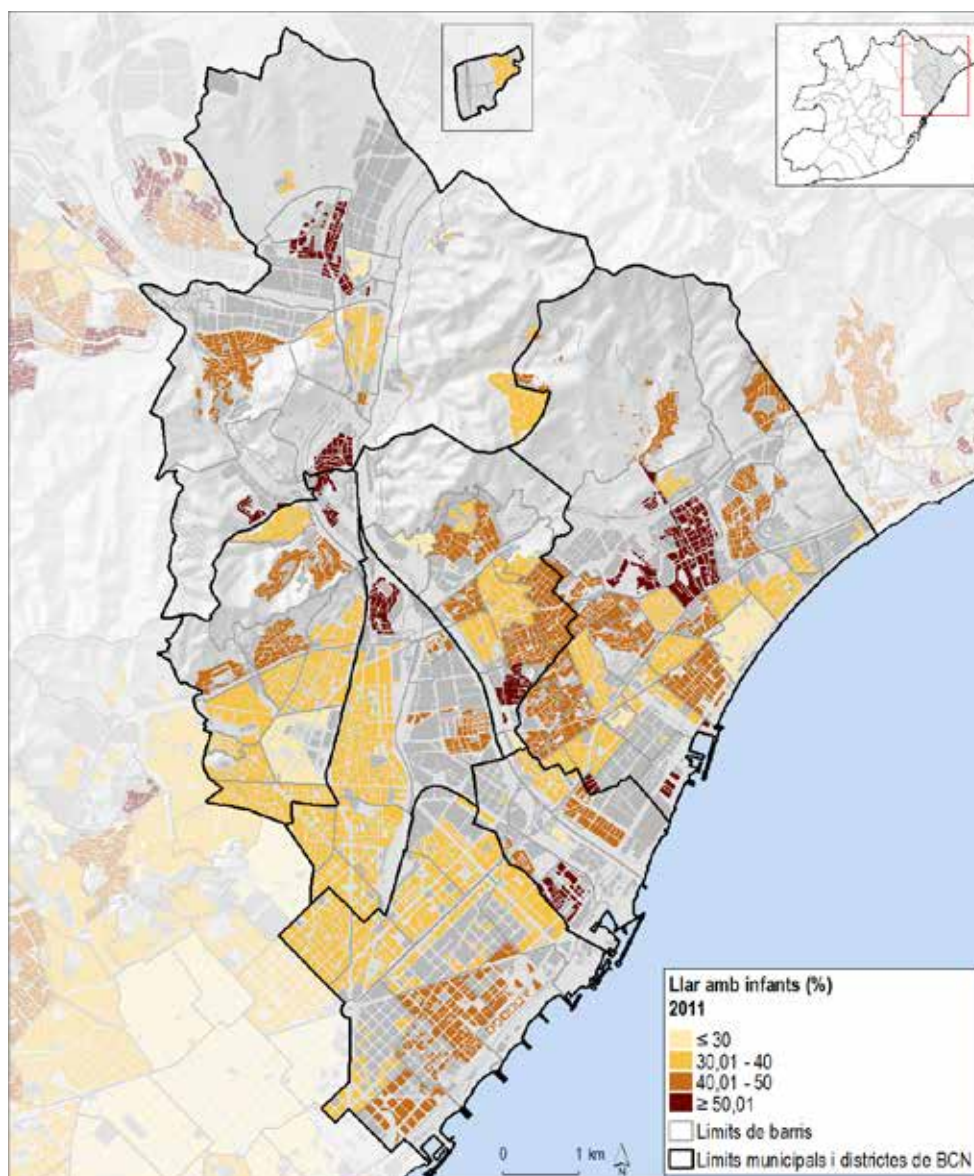

Font: INE, Cens de Població i Habitatges, 1991-2011

Més en detall, focalitzant a l'àmbit Besòs, es pot veure al mapa 1.1 que sí que existeixen diferències entre els municipis i els barris que configuren aquesta àrea, havent localitzacions on hi ha una major concentració d'aquest tipus de llars. Així, especialment el municipi de Montcada i Reixac, però també el de Badalona, presenten uns registres molt per sobre de les mitjanes metropolitana i de l'àmbit Besòs (47,2% i 41,2%, respectivament). Pel que fa a les realitats inframunicipals, s'observa que algunes zones s'han erigit en àmbits residencials eminentment familiars, com és el cas dels barris de Can Cuiàs, Carrerada, Mas Duran,

Can Sant Joan i Mas Rampinyo a Montcada i Reixac (71%, 68,4%, 60%, 54,2% i 52%, respectivament). En proporcions similars, els barris del Remei, Montigalà, Bufalà i la Mora a Badalona (61,2%, 55,1%, 54,9% i 50,5%, respectivament). Altres barris amb una presència destacable de llars amb infants són la Mina a Sant Adrià de Besòs (50,1%); el Raval a Santa Coloma de Gramenet (50,5%); Vallbona al districte de Nou Barris (65,1%); la Trinitat Vella al districte de Sant Andreu (50,3%); i la Vila Olímpica del Poblenou, que és el barri del districte de Sant Martí amb més proporció de població resident en llars amb infants (49,3%).

Mapa 1.1. Població que viu a llars amb menors de 16 anys segons barris. Àmbit Besòs, 2011. Total població

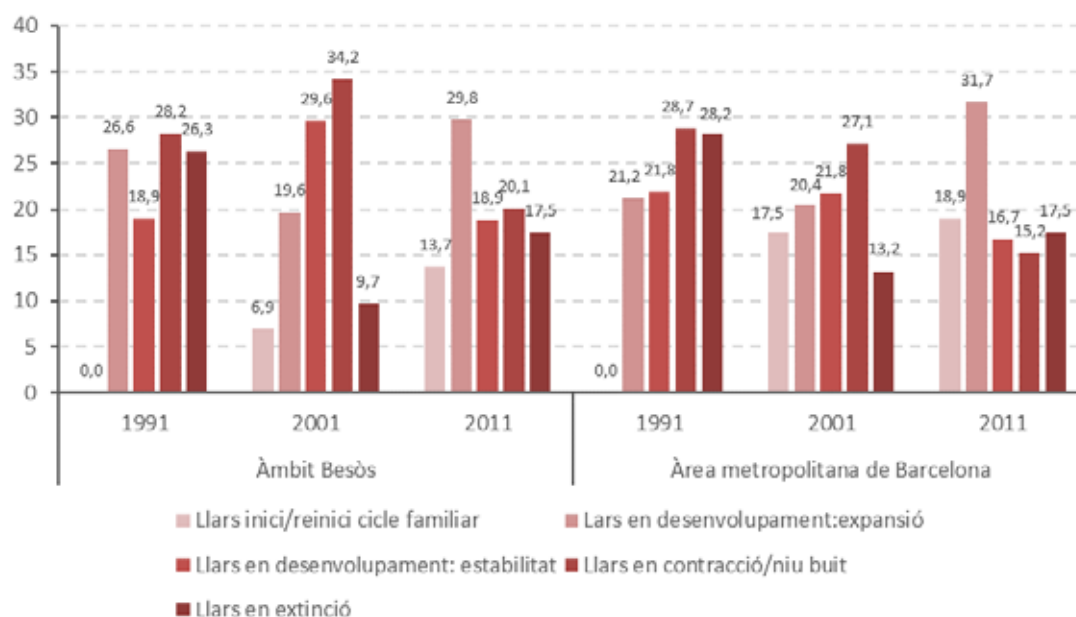

Font: IERMB amb dades del Cens de Població i Habitatges, 2011

El cicle familiar¹ constitueix una aproximació a les necessitats residencials, laborals, d'equipaments, de serveis, d'atenció i cura, d'oci etc. i als usos de l'espai públic que conformen la

realitat social i urbana present així com també futura de la metròpoli barcelonina i, en concret, del territori Besòs.

Gràfic 1.5. Cicle familiar predominant al territori (seccions censals). Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1991-2011

Font: IERMB a partir de dades de l'INE, Cens de Població i Habitatges, 1991-2011

Les llars que inicien o reinicien el cicle familiar —coincidint amb l'emancipació de la família d'origen o com a conseqüència de processos de ruptura familiar²—, no constitueixen a l'àmbit Besòs una fase predominant en relació al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, on principalment ocupen l'espai central metropolità i àrees residencials perifèriques de nova creació en entorns compactes de la primera corona. Tot i així, en destaca la seva presència als barris de Mas Rampinyo i Font Puudenta de Montcada i Reixac; a una part dels barris del Singuerlin, la Guinardera, el Raval i Santa Rosa a Santa Coloma de Gramenet; als barris de Casagemes, de Progrés i del Remei a Badalona; a una part del barri de la Mina i del barri del Besòs de Sant Adrià de Besòs; a una part de Ciutat Meridiana i de Roquetes del districte de Nou Barris; a Sant Andreu i la Sagrera del districte de Sant Andreu; i al Poblenou, al Parc i Llacuna del Poblenou i a la Vila Olímpica del districte de Sant Martí.

Pel que fa a les llars en desenvolupament en fase expansiva degut al naixement de fills/es i, en conseqüència, a l'augment del nombre dels membres de la llar, ocupen en general espais urbanitzats amb posterioritat als anys '80: gran part del territori de Montcada i Reixac (principalment els barris de Terra Nostra, Can Cuiàs, Can Sant Joan, Can Pomada i La Ribera); els barris de la Morera, Bufalà i Coll i Pujol de Badalona; el barri Llatí de Santa Coloma de Gramenet; la Marina i part de la Mina a Sant Adrià de Besòs; Ciutat Meridiana, Vallbona, la Trinitat Vella i la part que queda per sota l'Avinguda Diagonal del districte de Sant Martí. Les llars també en desenvolupament però ja estables, en la mesura que han assolit la seva grandària màxima i, en principi, no estan sotmeses a grans canvis fins a l'emancipació dels fills/es, ocupen els barris per sobre de la B-20 de Badalona (Mas Ram, Pomar, Pomar de Dalt, Canyet i Bonavista); una part del centre de Montcada i Reixac; part de la Guinardera, el

¹ Aquest concepte s'ha operativitzat a partir d'una variable construïda mitjançant una seqüència d'anàlisi de components principals i d'anàlisi clúster que classifica cada secció censal segons el cicle familiar predominant entre els residents.

² L'any 1991 no constitueixen una classe diferenciada en la mesura en què l'inici del cicle familiar coincidia sovint amb la fase expansiva, això és, l'emancipació de les llars d'origen es vinculava majoritàriament amb l'inici de la vida en parella mitjançant el matrimoni i tot seguit el naixement dels fills/es.

Singuerlin i centre de Santa Coloma de Gramenet; Torre Baró, Roquetes i el front marítim de la Vila Olímpica del Poblenou a Barcelona.

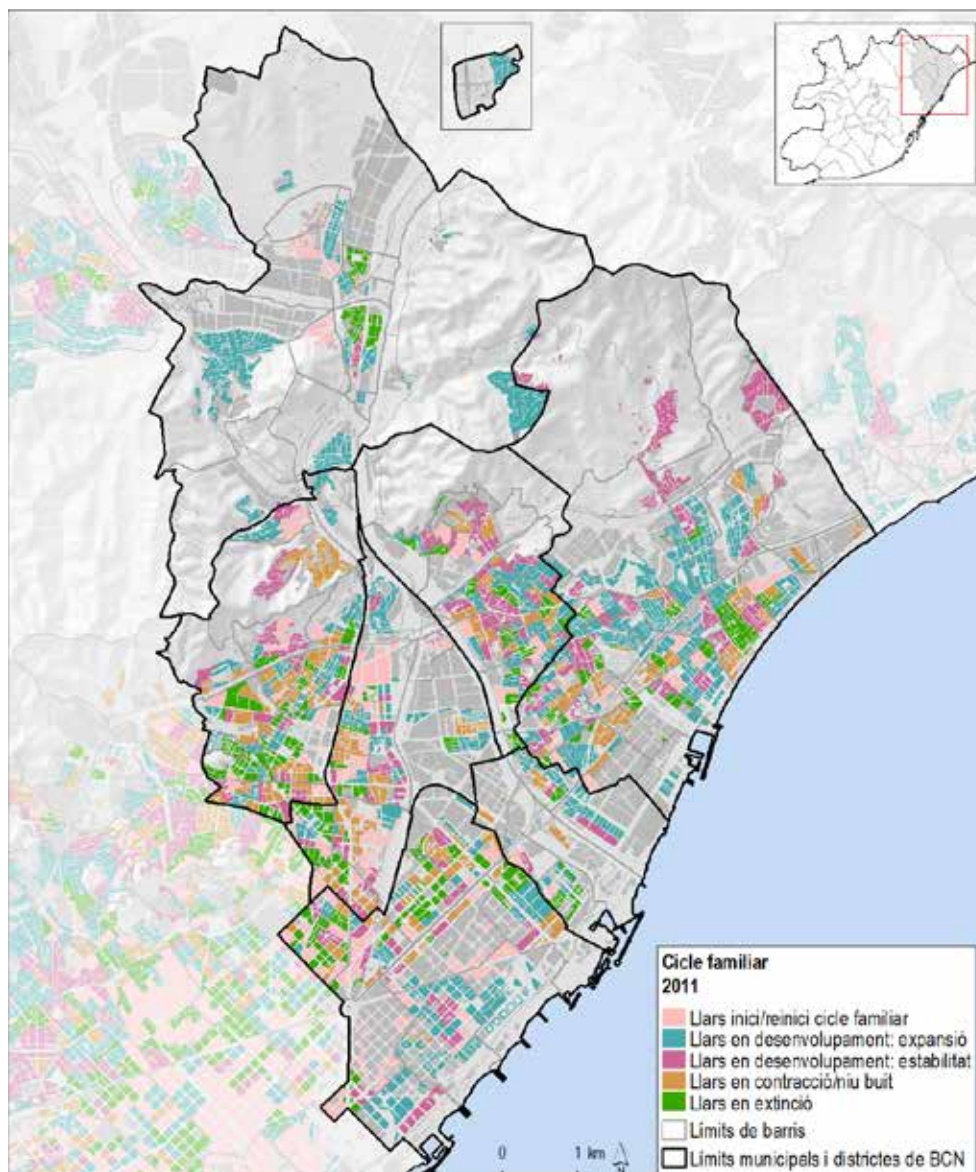
D'altra banda, les llars en fases avançades del cicle familiar, segueixen un patró més dispers, tot i que es poden associar a seccions censals dels centres històrics. Entre elles es troben les llars en contracció o niu buit, que fan referència al període en què els fills van abandonant la família d'origen fins que els cònjuges es queden de nou sols, i les llars en extinció, que fan referència al període al que només queda un dels membres de la parella a la llar. Aquests tipus de llars són predominants al Districte Centre de Badalona; al Centre i Pla d'en Coll de Montcada i Reixac; a una petita part de Sant Adrià Nord i del barri de la Mina de Sant Adrià de Besòs; als barris del Singuerlin, Can Franquesa, Centre i Safarells de Santa Coloma de Gramenet; el Camp de l'Arpa del Clot, el Clot i Sant Martí de Provençals al districte de Sant Martí; el barri del Congrés i els Indians i Navas del districte de Sant Andreu; i a Can Peguera, el Turó de la Peira, la Guineueta i part del barri de la Prosperitat de Nou Barris. El predomini d'aquests tipus de llars en algunes àrees és particularment rellevant quan es tracta a més de

zones amb una vulnerabilitat urbana elevada³, com seria el cas dels barris de la Mina, Can Franquesa, Safarells, el Turó de la Peira, la Guineueta i la Prosperitat. A més, s'ha de tenir també present la potencialitat d'aquestes àrees a l'hora d'oferir habitatges vacants a mitjà termini, la qual cosa pot derivar en intenses dinàmiques de substitució de la població resident.

Un altre aspecte que cal destacar és la coincidència de la fase expansiva del cicle familiar vers la concentració de rendes baixes (mapa 3.2), les taxes d'atur elevades (mapa 3.1) i, en general, la vulnerabilitat urbana (mapa 8.1). Des d'aquest punt de vista, el barri de la Ribera de Montcada i Reixac, Ciutat Meridiana, la Trinitat Vella, i part del barri de la Mina —els carrers Saturn, Venus, Mart, Perpinyà i Sant Ramon de Penyafort— es caracteritzen per allotjar població en fase expansiva del cicle familiar amb una presència important d'infants superposada a dificultats d'ordre econòmic, laboral i residencial.

³ Vegeu apartat 8.

Mapa 1.2 Cicle familiar predominant al territori (seccions censals). Àmbit Besòs, 2011

Font: IERMB amb dades del Cens de Població i Habitatges, 2011

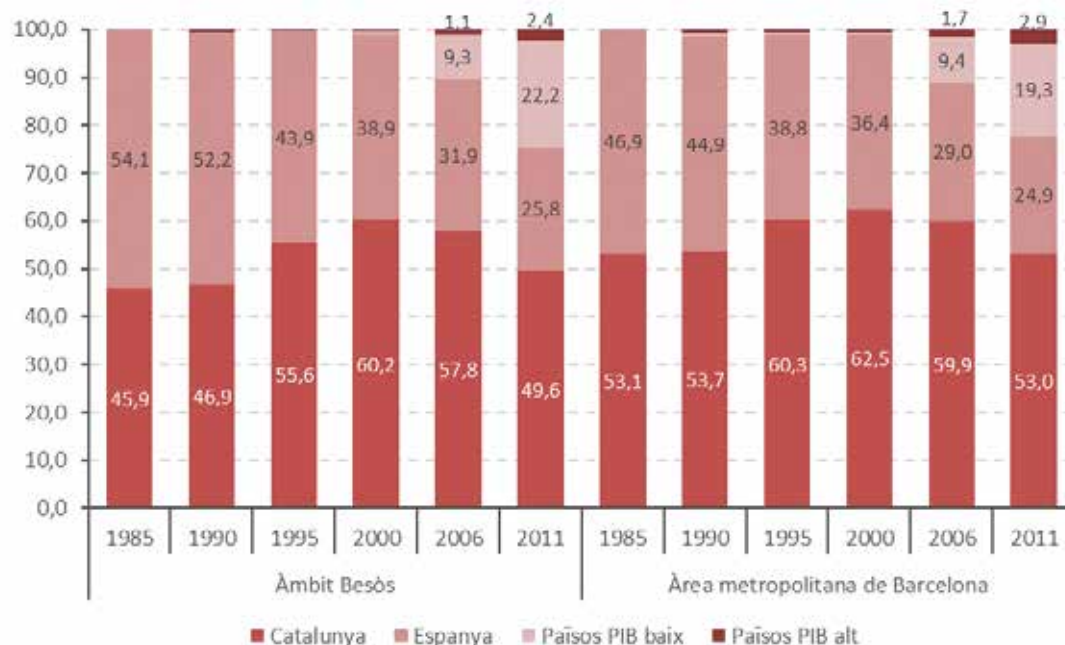

EL PROCÉS MIGRATORI INTERNACIONAL I L'ASSENTAMENT DE POBLACIÓ ESTRANGERA AL TERRITORI BESÒS

A finals de la darrera dècada del segle XX l'àrea metropolitana de Barcelona va experimentar un creixement molt important de població immigrant estrangera, adquirint majors dimensions amb el canvi de segle. Des de 1985, la població estrangera ha passat de no tenir pes a representar el 22% de la població metropolitana. El gran volum de població arribada en un període tant curt de temps dóna senyals de la intensitat amb la qual es va desenvolupar aquest fenomen. Una altra de les seves peculiaritats ha estat l'enorme diversitat de procedències de la població novvinguda (Domingo, 2014). En una primera anàlisi s'ha optat per treballar amb una classificació que distingeix la població estrangera segons el desenvolupament econòmic dels països de naixement. Aquesta classificació permet realitzar una aproximació a la població estrangera segons els seus nivells de vulnerabilitat, la qual cosa resulta de gran interès per a l'estudi de l'especialització del territori en funció del tipus de població estrangera que hi resideix.

Tal com es pot veure al gràfic 1.6, el principal salt en les xifres de població estrangera es produeix durant la primera dècada del segle XXI, on es concentra la totalitat de l'increment del seu pes al territori metropolità i també a l'àmbit Besòs. Les diferències de l'àmbit Besòs respecte el conjunt metropolità són mínimes, tot i que l'eix Besòs registra un pes lleugerament superior de població d'origen estranger. Aprofundint en la població estrangera resident al Besòs, s'observa un major pes de la població immigrant procedent de països poc desenvolupats econòmicament (3 punts per sobre del registre metropolità). L'explicació d'aquest fet s'ha de cercar fonamentalment en els processos de diferenciació residencial propis dels àmbits urbans i en les pautes migratòries de la població immigrant, principalment marcats pel preu de l'habitatge i per la presència de xarxes de suport al territori (Galeano et al., 2014).

Gràfic 1.6. Lloc de naixement. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1985-2011. Població de 18 anys i més

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1985-2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006-2011.

Baixant l'escala de l'anàlisi territorial, es pot observar al mapa 1.3 com les principals concentracions d'estrangers es troben a Santa Coloma de Gramenet, el districte de Nou Barris i a

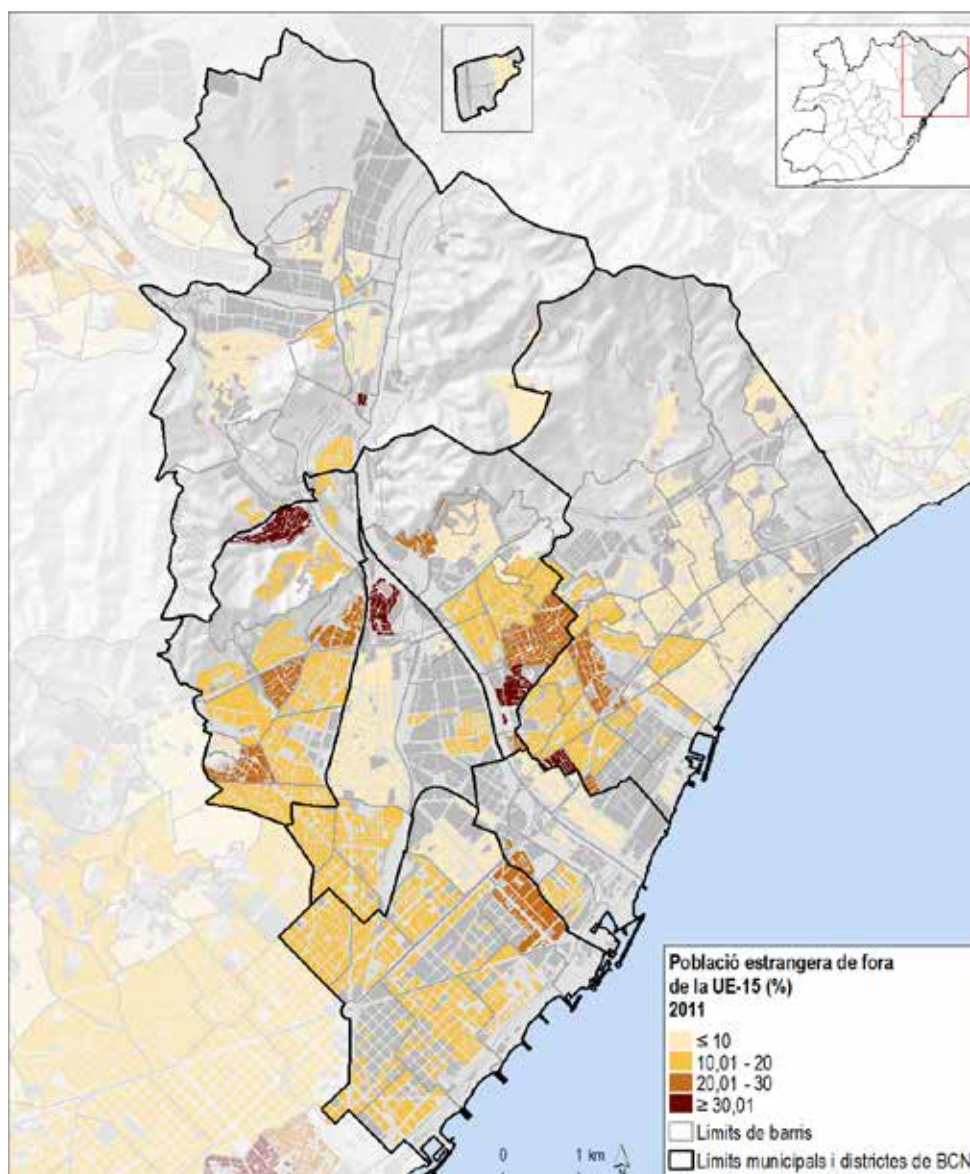
Badalona. De manera aïllada també hi ha alts percentatges en alguns barris de Montcada i Reixac i als districtes de Sant Andreu i Sant Martí de Barcelona. En aquest cas, cal aclarir

que a escala inframunicipal s'ha treballat amb informació censal referida a la població estrangera de fora de la UE-15. S'ha volgut concentrar l'anàlisi en aquest grup d'immigrants pel major pes que té al Besòs i per representar una categoria social a la qual s'associen condicions socioeconòmiques vulnerables.

Els barris que més població estrangera apleguen són la Ribera (41,3%) a Montcada i Reixac i Artigas (40,6%) a Badalona. Concentracions lleugerament inferiors es poden trobar a Ciutat Meridiana (34,6%) a Nou Barris, Trinitat Vella (34,3%) a Sant Andreu i el Raval (30,6%) a Santa Coloma de Gramenet. Més allunyats d'aquests registres destaca

una elevada concentració a dos sectors de Santa Coloma de Gramenet, un fronterer amb Badalona de gran extensió i compostat pels barris de Can Mariner (26,6%), Safarells (26%), Santa Rosa (24,3%) i Fondo (23,2%), i un altre de més aïllat, localitzat a la part alta del municipi, al barri d'Oliveres (28%). També destaquen, tot i que en menor mesura, els barris del Turó de la Peira i la Trinitat Nova (ambdós 23%) a Nou Barris.

Mapa 1.3 Població estrangera de fora de la UE-15 segons barris. Àmbit Besòs, 2011

Font: IERMB amb dades del Cens de Població i Habitatges, 2011

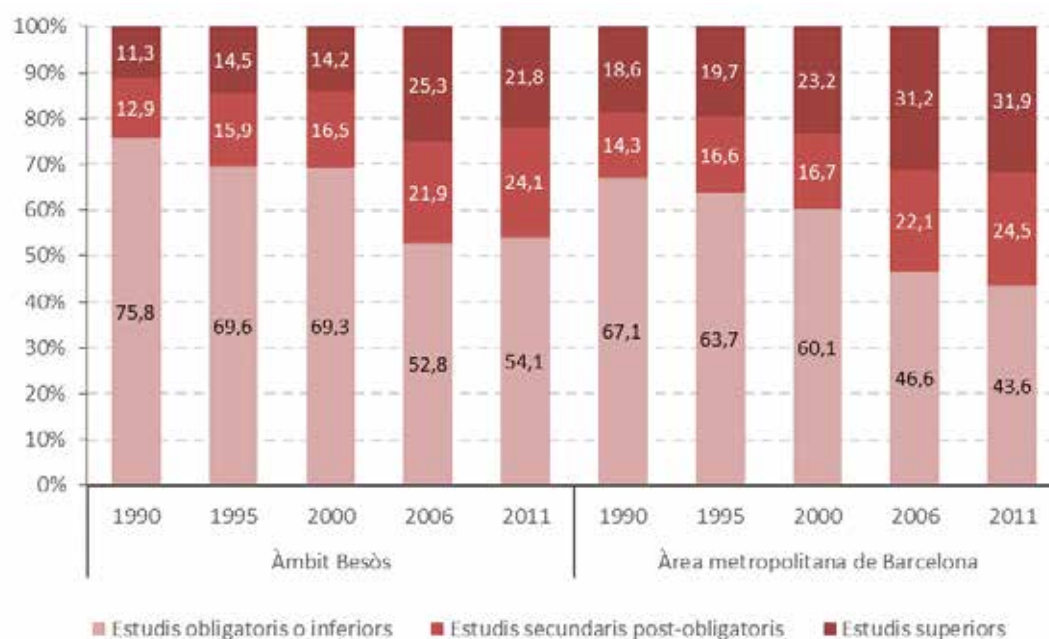
FORMACIÓ I CAPITAL HUMÀ

La importància de l'educació com a mecanisme d'integració social és àmpliament acceptada i reconeguda per diferents acords i tractats internacionals sobre drets humans. Les habilitats intel·lectuals i les competències faciliten el desenvolupament personal i social, i, en conseqüència, l'adaptació a la vida professional. L'educació representa un pilar bàsic per assolir la integració social en d'altres àmbits, fonamentalment el laboral i l'econòmic. En termes generals, com més alt sigui el nivell educatiu de la població, més fàcil es fa la integració social plena dels individus i major és el desenvolupament social, cultural i econòmic de les societats a les quals pertanyen.

Per tal d'abordar de manera sintètica alguns aspectes de la situació socioeducativa a l'àmbit Besòs i posar-la en relació amb el conjunt metropolità, s'han analitzat diversos indicadors clau. Per una banda, s'analitza el nivell formatiu de la població resident, centrant l'atenció en la població amb nivells educatius baixos com a símptoma de vulnerabilitat educativa i de majors dificultats per a la integració social. Per altra banda, també es realitza una aproximació als fenòmens que es troben a l'origen de l'assoliment d'estudis baixos i que tenen una gran incidència en la posterior integració laboral. És el cas de l'abandonament prematur dels estudis i del fracàs escolar.

El nivell d'estudis assolit per la població metropolitana ha anat augmentant durant les últimes dècades com a resultat de les polítiques que han fet possible la progressiva extensió de l'educació general obligatòria al conjunt de la població. Això ha implicat una reducció important de la població metropolitana que compta únicament amb estudis obligatoris o inferiors, tot i que encara al 2011 aquesta població conforma més de la meitat dels residents a l'àmbit Besòs (54,1%), mentre que al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona constitueix el 43,6%. Aquest mateix procés també ha suposat un increment substancial de la població que ha assolit nivells de formació de secundària post-obligatòria o d'estudis superiors. En particular, l'àmbit Besòs presenta l'any 2011 una proporció de residents amb educació secundària post-obligatòria (24,1%) similar a la del conjunt metropolità (24,5%), al mateix temps que se situa clarament per sota de la mitjana metropolitana en relació al percentatge de població amb formació superior (21,8% àmbit Besòs; 31,9% àrea metropolitana de Barcelona).

Gràfic 2.1. Nivell d'estudis acabats. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1990-2011. Població de 25 anys i més

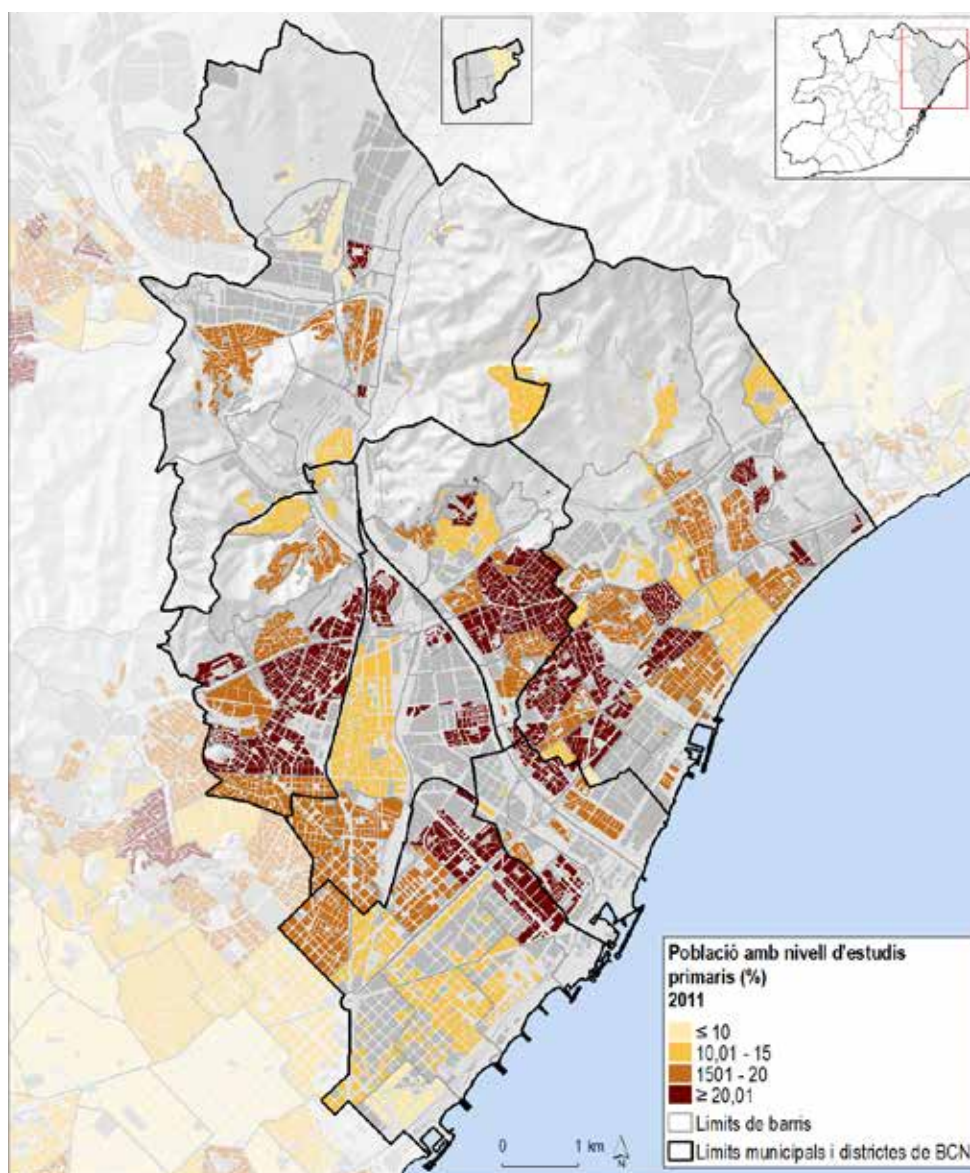

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1985-2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006-2011.

El mapa 2.1 reflecteix com es distribueix als barris de l'àmbit Besòs la població amb nivell d'estudis primaris o inferiors, evidenciant algunes concentracions rellevants. Els barris que registren els percentatges més elevats d'aquest tipus de població són: Can Peguera (Nou Barris, Barcelona) 34,3%;

Congrés (Badalona) 32,9%; la Mina (Sant Adrià de Besòs) 32,1%; Riera Alta (Santa Coloma de Gramenet) 29,9%; Sant Roc (Badalona) 29,2%; i Pomar (Badalona) 28,4%.

Mapa 2.1. Població amb nivell d'estudis primaris o inferiors segons barris. Àmbit Besòs, 2011. Població de 25 anys i més

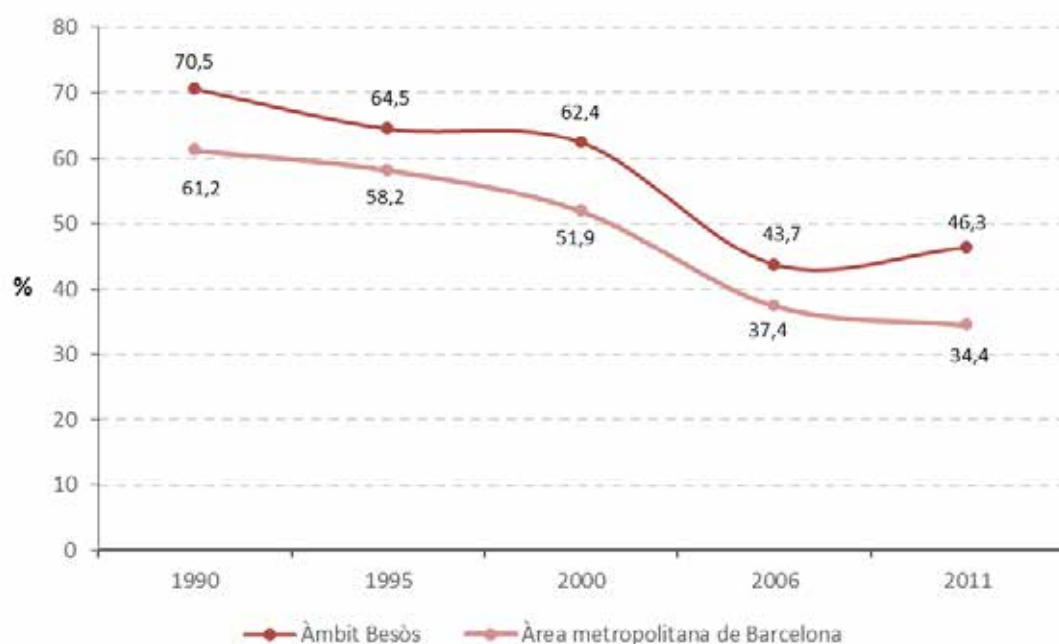

Font: IERMB amb dades del Cens de Població i Habitatges, 2011

Una altra perspectiva d'aproximació a la realitat socioeducativa és tenir en compte el nivell de formació de la població potencialment activa. D'aquesta manera es pot obtenir una idea del potencial del capital humà present al territori Besòs en relació al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona. En concret, s'ha realitzat una aproximació al volum de població que aparentment presenta menys qualificació per competir en el mercat laboral i que, per tant, poden tenir més dificultats d'inserció laboral o més probabilitats d'ocupar llocs de treball precaris. Un dels indicadors estandarditzats per mesurar aquesta qüestió és el percentatge de població d'entre 25 a 64 anys que com a màxim ha assolit un nivell d'educació de secundària obligatòria (gràfic 2.2). En aquest sentit, l'indicador informa de la proporció de població resident en edat potencialment activa que ha assolit un nivell formatiu que es podria considerar deficient.

L'evolució d'aquest indicador entre 1990 i 2011 mostra una reducció continuada del percentatge d'aquesta població tant a l'àmbit Besòs com al conjunt de la metròpoli de Barcelona, alhora que també es posa de manifest que l'àmbit Besòs presenta durant tot el període registres superiors a la mitjana metropolitana. Aquests resultats mostren, per tant, que en general l'àrea del Besòs ha comptat històricament —i compta també en l'actualitat— amb un capital humà menys qualificat, la qual cosa contribueix a generar fonamentalment unes majors dificultats per a la integració laboral, econòmica i residencial d'aquesta població, però també pot derivar en efectes en d'altres dimensions, com ara la salut.

Gràfic 2.2. Població de 25 a 64 anys que com a màxim té una educació inferior a secundària post-obligatòria. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1990-2011

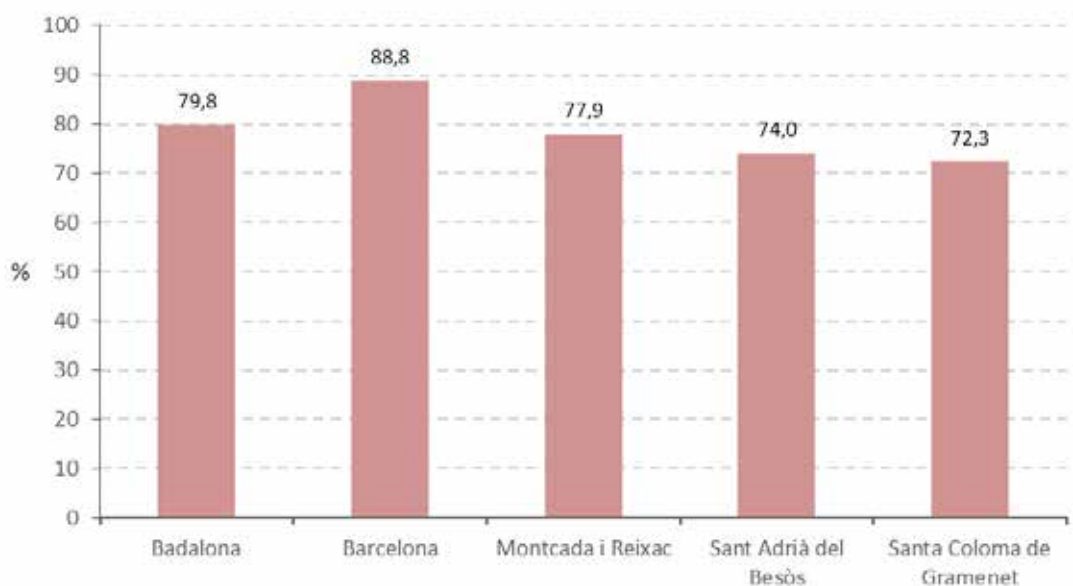

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1985-2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006-2011.

En l'anàlisi de la vulnerabilitat educativa resulta també transcendent considerar aspectes com l'abandonament prematur dels estudis o el fracàs escolar, ja que són fenòmens que es troben en l'origen de l'assoliment de nivells d'estudis deficientes. Malgrat que no es disposa d'informació acurada sobre aquestes qüestions a escala local es poden realitzar aproximacions a partir d'indicadors com la taxa d'escolarització als 17 anys i la taxa d'idoneïtat formativa als 15 anys, elaborats a partir de registres administratius.

La taxa d'escolarització als 17 anys es pot considerar una aproximació a l'abandonament prematur dels estudis en la mesura en què quantifica la població que continua realitzant formació post-obligatòria. Al gràfic 2.3 es poden observar diferències significatives entre el municipi de Barcelona i la resta de municipis de l'àmbit Besòs. Santa Coloma de Gramenet (72,3%) i Sant Adrià de Besòs (74,0%) són els que presenten uns registres més baixos, on més d'1 de cada 4 joves de 17 anys va deixar els estudis l'any 2013.

Gràfic 2.3. Taxa d'escolarització als 17 anys. Àmbit Besòs, 2013

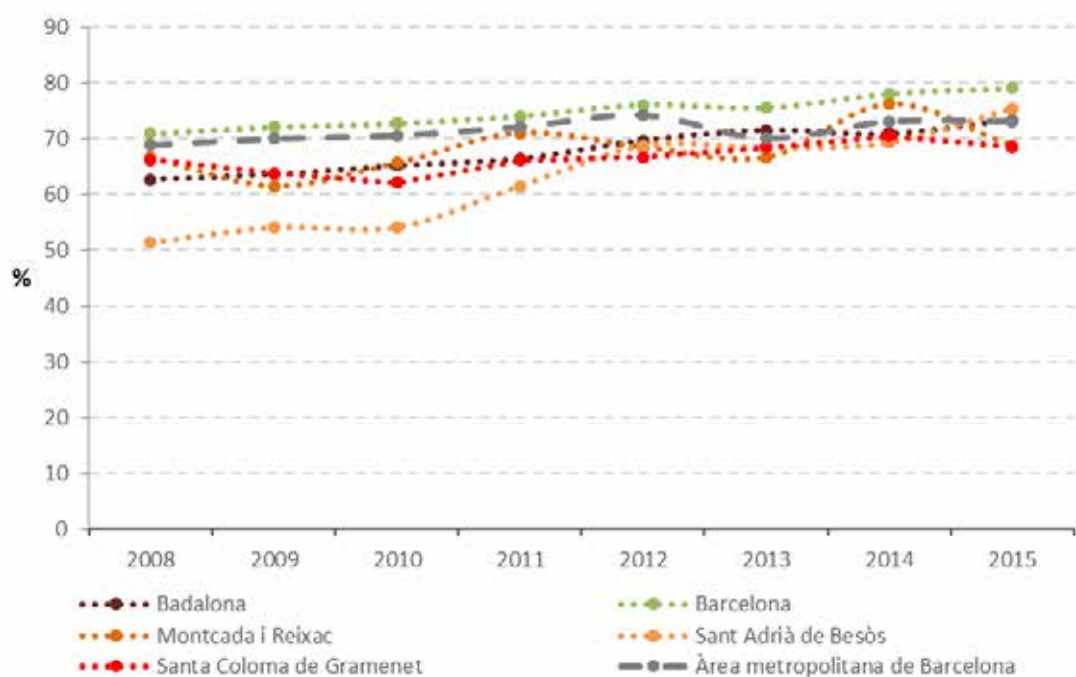

Font: Idescat a partir de dades del Departament d'Ensenyament, 2013.

Per altra banda, la taxa d'idoneïtat als 15 anys permet realitzar una aproximació al fracàs escolar en la mesura en què quantifica la proporció de nens de 15 anys que està cursant el nivell de formació obligatòria que li correspon. Durant els darrers anys aquesta taxa ha anat augmentant progressivament en el conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, la qual cosa vol dir que s'ha anat incrementant la proporció de nens de 15 anys que estudien l'últim curs de l'ESO (4rt d'ESO) (gràfic 2.4). A més, un altre aspecte rellevant que cal destacar és que els municipis que

conformen l'àmbit Besòs han tendit a convergir en aquest sentit i, actualment (2015), pràcticament arreu el que es podria assimilar al fracàs escolar afecta a 1 de cada 4 nens. L'increment de la taxa d'idoneïtat als 15 anys ha estat especialment rellevant a Sant Adrià de Besòs, passant entre 2008 i 2015 del 51,3% al 75,3%, mentre que a Santa Coloma de Gramenet (68,5%) i a Montcada i Reixac (68,7%) són als municipis que al 2015 registren la taxa d'idoneïtat formativa als 15 anys més baixa.

Gràfic 2.4. Taxa d'idoneïtat formativa als 15 anys. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2008-2015

Font: IERMB a partir de dades del Departament d'Ensenyament, 2008-2015.

L'IMPACTE DE LA CRISI ECONÒMICA I L'AUGMENT DE LA POBRESA

La crisi econòmica i financera global que es va iniciar en 2007 va trencar el llarg procés de cohesió social que es venia produint des de la reinstauració democràtica al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona. En els darrers anys la desigualtat social i la pobresa extrema han augmentat significativament com a conseqüència d'una combinació de factors que s'han donat en el context de crisi: la destrucció massiva d'ocupació (principalment als sectors de la indústria

i de la construcció), l'extensió de les situacions d'atur a les llars, l'empitjorament de les condicions laborals i les deficiències del sistema de protecció social (Sarasa et al., 2013). Davant d'aquest escenari l'eix Besòs s'ha erigit com una de les àrees de la metròpoli de Barcelona més afectades pels efectes de la crisi, tal i com corroboren els resultats de les anàlisis que es presenten a continuació.

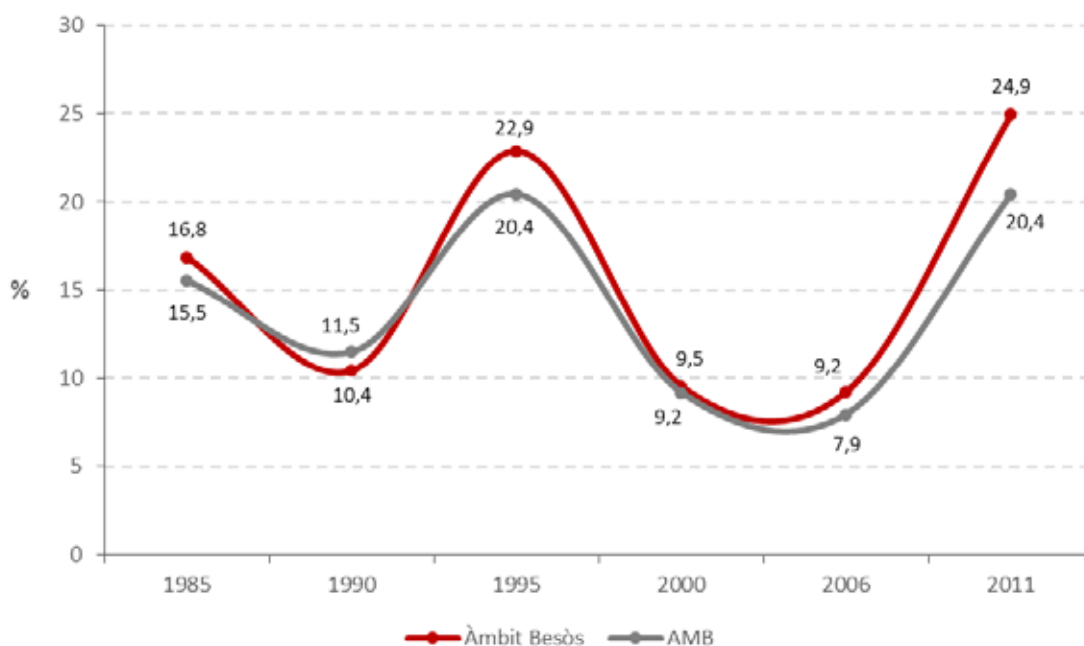

LA INCIDÈNCIA DE L'ATUR

L'àmbit Besòs és, de fet, un dels territoris de la conurbació de Barcelona que més ha acusat les darreres recessions econòmiques. Tal com mostra el gràfic 3.1, durant les dues darreres crisis econòmiques —1992-1995 i 2007-actualitat—

l'atur ha crescut a l'àmbit del Besòs per sobre de la mitjana metropolitana (1995 i 2011), tot i que les diferències es redueixen notablement durant els moments de bonança econòmica (2000 i 2006).

Gràfic 3.1. Taxa d'atur. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1985-2011

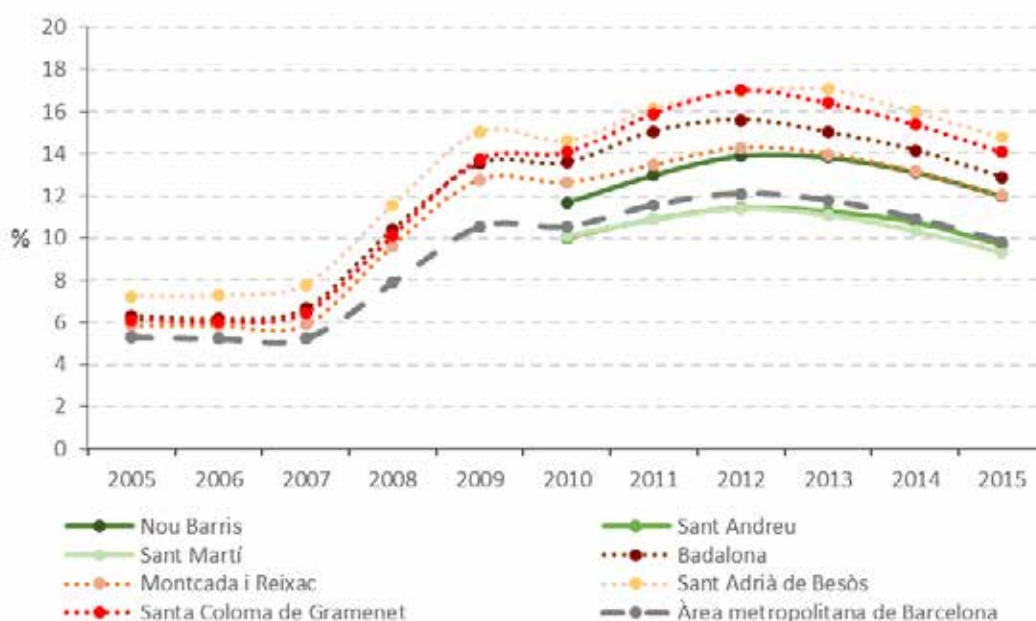

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1985-2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006-2011.

Les dades d'atur registrat, malgrat les seves limitacions, permeten oferir un major detall territorial de quina ha estat l'evolució de l'atur durant l'últim període de crisi. Així, es pot observar com, llevat dels districtes de Barcelona de Sant Martí i Sant Andreu, la resta de municipis que conformen

l'àmbit Besòs, juntament amb el districte de Nou Barris, són els territoris on les situacions d'atur es van incrementar de manera més intensa durant la darrera recessió econòmica, especialment a Sant Adrià de Besòs i a Santa Coloma de Gramenet (gràfic 3.2).

Gràfic 3.2. Taxa d'atur registrat. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2005-2015

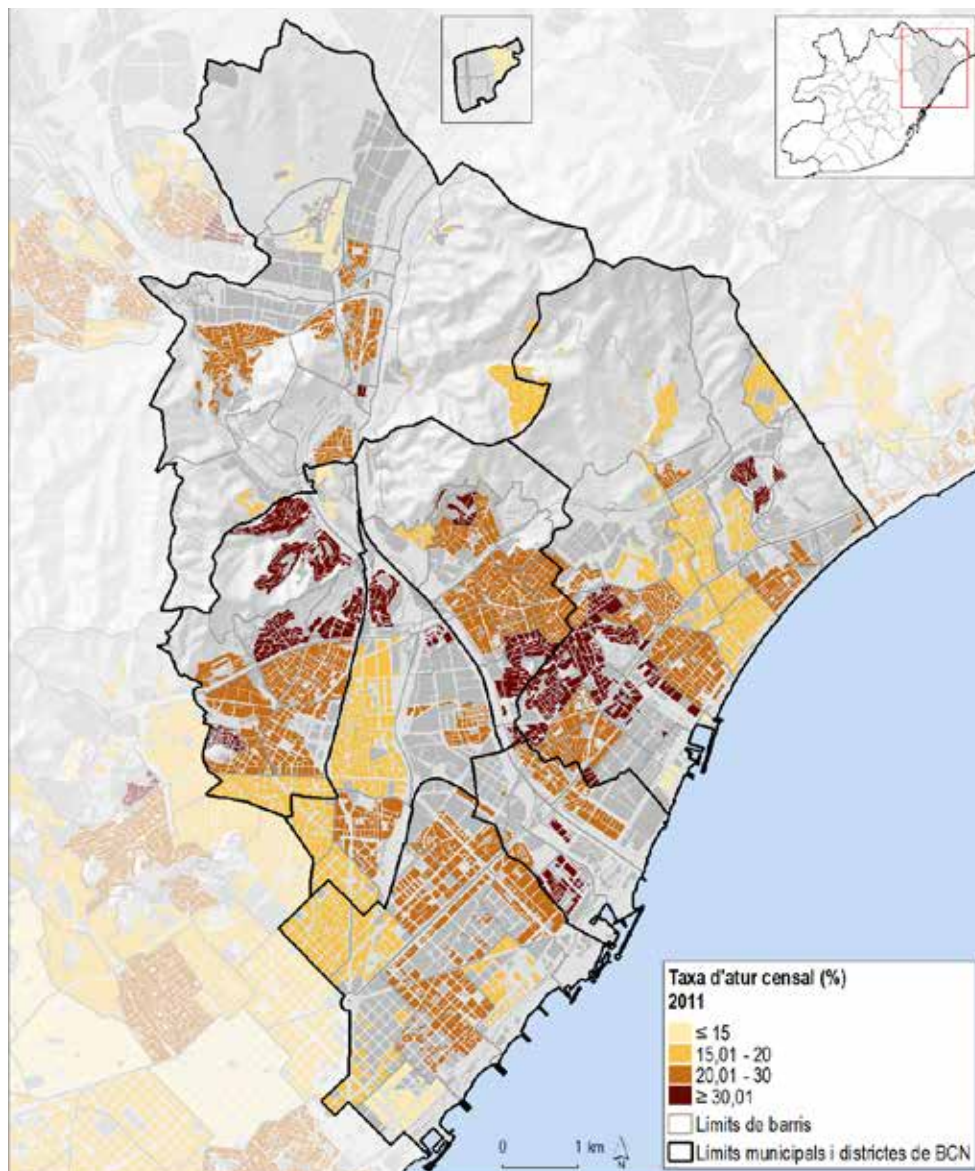

Font: IERMB, a partir de dades del Servei Nacional d'Ocupació i del Padró d'habitants, 2005-2015.

A escala de barri les diferències internes a l'àmbit Besòs en relació als nivells d'atur encara s'accentuen més (mapa 3.1). L'any 2011, es poden distingir dues grans àrees especialment afectades per la incidència de l'atur en ple context de crisi, les quals agrupen un conjunt de barris contigus que registren taxes d'atur superiors al 30%. Una d'elles és la zona fronterera entre Santa Coloma de Gramenet i Badalona, marcada per la presència de la Serra d'en Mena. Es tracta, per tant, d'una àrea transmunicipal que aglutina una part important dels barris metropolitans més vulnerables actualment. Per altra

banda, també destaca l'extrem nord de Barcelona, on es dibuixa una altre territori ampli amb elevats nivells d'atur, integrat per un seguit de barris dels districtes de Nou Barris i de Sant Andreu. Segons les informacions del Cens de Població i Habitatges, 2011, els barris de l'àmbit Besòs que registren un taxa d'atur més elevada —tots ells per sobre del 40%— són: el Raval (45,9%), Safarells (44,2%) i Can Franquesa (40,1%) a Santa Coloma de Gramenet; Baró de Viver (43,1%) i Can Peguera (42,7%) a Barcelona; i Pomar (40,8%) a Badalona.

Mapa 3.1. Taxa d'atur censal segons barris. Territori Besòs, 2011

Font: IERMB amb dades del Cens de Població i Habitatges, 2011

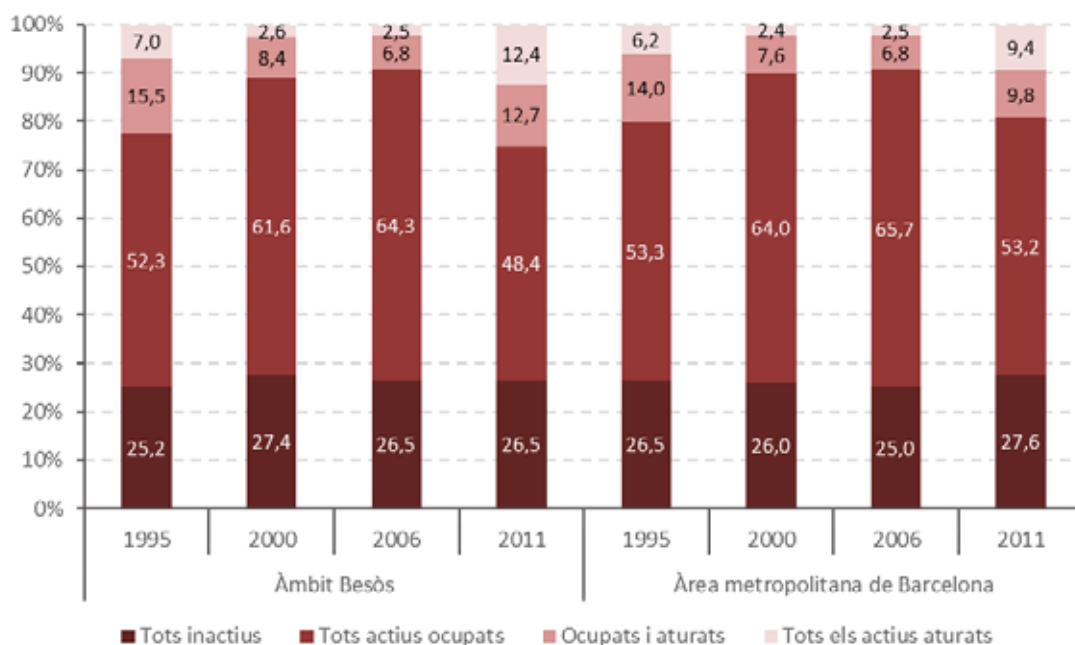
A més de la intensitat amb què es va produir la destrucció d'ocupació durant els primers anys de la darrera crisi econòmica i de la concentració territorial de les situacions d'atur, un altre dels aspectes rellevants en termes de cohesió social és com va afectar l'atur al si de les llars metropolitanes. En primer lloc, s'ha de dir que, en l'actual cicle econòmic recessiu, l'impacte de l'atur a les llars metropolitanes ha estat lleugerament superior que el que es va produir entre els anys 1992 i 1995. Pel conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, el percentatge de llars amb tots els membres

actius aturats l'any 2011 és del 9,4%, mentre que l'any 1995 era del 7,0% (gràfic 3.3). A més, els resultats també posen de manifest que a l'àmbit Besòs aquest fenomen encara ha afectat a una proporció més elevada de llars (l'any 2011 12,4%) en relació amb el conjunt metropolità, de la mateixa manera que també és més elevada la proporció de llars on es combinen situacions d'atur i ocupació entre els seus membres (12,7% per un 9,8% per al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona).

Aquesta especial vulnerabilitat del Besòs davant la davallada de l'activitat econòmica i la seva repercussió sobre les llars té una clara incidència en la reducció dels ingressos que han experimentat els seus residents durant la darrera recessió

econòmica. Com es veurà posteriorment, això es tradueix també en un empitjorament de les condicions de vida dels habitants del Besòs més acusat que en el conjunt de la conurbació barcelonina.

Gràfic 3.3. Relació amb l'activitat dels membres de la llar. Àmbit del Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1995-2011. Llars

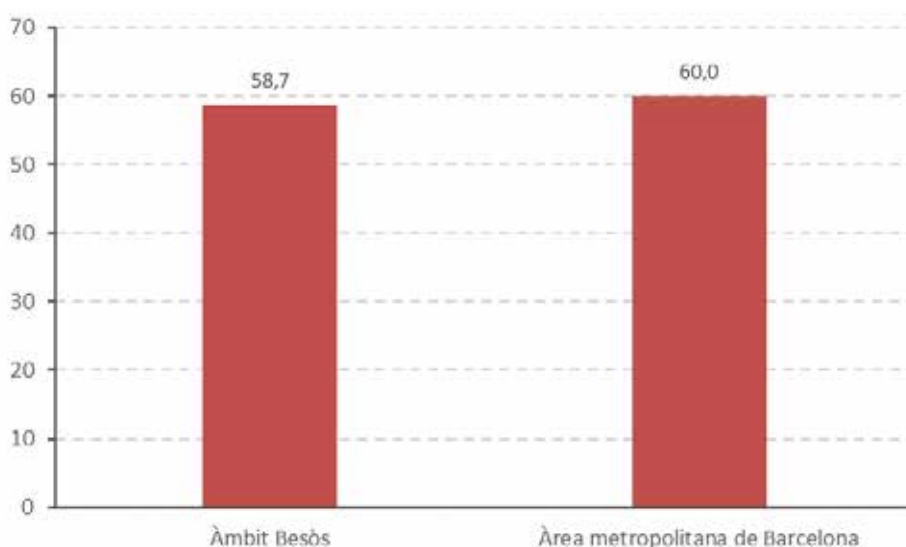
Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995-2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006-2011.

ELS DÈFICITS DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ SOCIAL

La prolongació temporal de l'actual període de crisi i la persistència de les dificultats per trobar feina entre la població aturada ha comportat la reducció de la protecció social per la via de les prestacions per desocupació, especialment les contributives, la qual cosa ha redundat en

la reducció d'ingressos d'una part important de la població. Al 2011 pràcticament 2 de cada 3 aturats superaven l'any de recerca de feina sense èxit tant a l'àmbit Besòs com al conjunt de l'àrea metropolitana.

Gràfic 3.4. Taxa d'atur de llarga durada. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2011

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

Això ha comportat la reducció progressiva de la cobertura de la prestació d'atur contributiva (cobertura màxima de 2 anys en funció del temps cotitzat) des de l'inici de la crisi. Entre 2009 i 2015 la proporció de població aturada beneficiària d'aquest tipus de prestació ha passat del 56,2% al 27,0% al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona (gràfic 3.5). Per l'àmbit Besòs no es disposen de dades desagregades per als districtes de Barcelona, no obstant sí que es pot afirmar que als 4 municipis que formen part d'aquest àmbit més enllà de la ciutat de Barcelona la cobertura ha estat encara inferior durant tot aquest període, arribant a ser al voltant del 20% al 2015 (Badalona 20,6%; Montcada i Reixac 21,5%; Sant Adrià de Besòs 19,2%; Santa Coloma de Gramenet 20,5%).

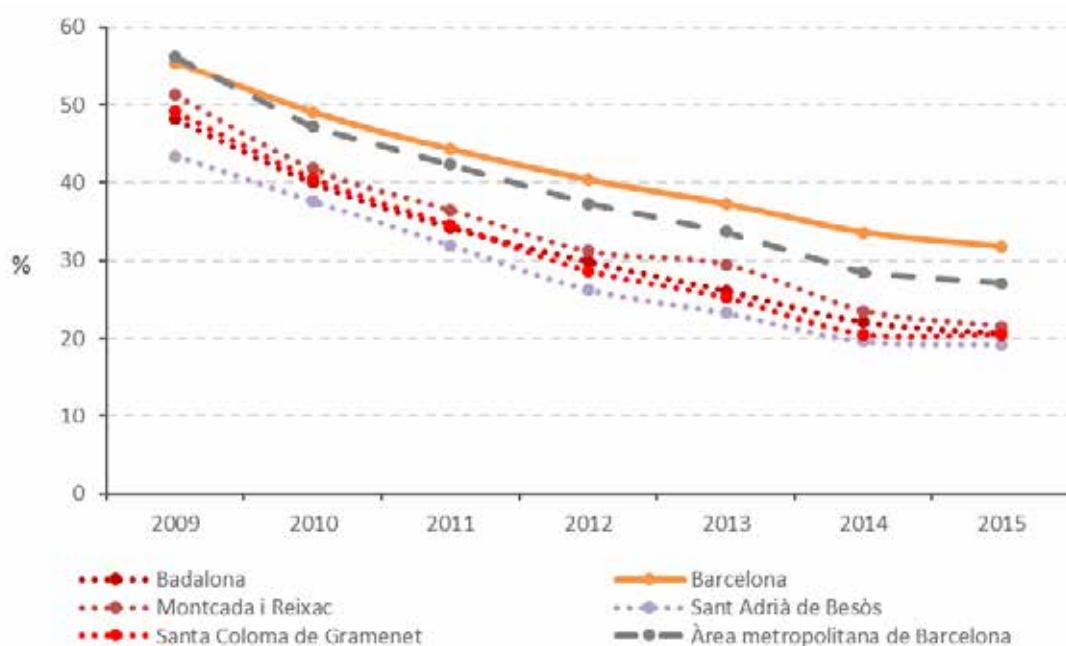
L'esgotament de la prestació d'atur contributiva obre la possibilitat a rebre el subsidi d'atur si s'acompleixen determinats criteris per un temps màxim d'entre 18 i 30 mesos, tot en funció de cada situació. Es tracta d'un prestació

de baixa quantia (426 euros) que per tant també contribueix a generar baixos ingressos familiars. Al gràfic 3.6 es pot observar com durant els primers anys de crisi fins al 2011 la proporció de població aturada perceptora del subsidi d'atur a l'àmbit Besòs (sense Barcelona) era superior a la mitjana metropolitana, superant el 30% a tots als municipis. Durant els darrers anys, en canvi, l'esgotament d'aquest tipus de prestació ha fet que aquest percentatge es redueixi, alineant-se amb el que registra el conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona (23,3% en 2015). Precisament, aquesta dinàmica d'extinció de la cobertura de les prestacions per desocupació es reflecteix en l'increment generalitzat del percentatge de població aturada que no rep cap d'aquests tipus de prestació en el conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, un fenomen que també es mostra amb una major intensitat a l'àmbit del Besòs (sense Barcelona), on des de 2014 més de la meitat de la població aturada es troba en aquesta situació (gràfic 3.7). De fet, aquests dèficits de protecció social en

relació a les situacions d'atur s'han traduït en un increment d'altres tipus de prestacions de rendes mínimes com ara la Renda Activa d'Inserció (RAI) i la Renda Mínima d'Inserció (RMI), amb quanties similars a les del subsidi d'atur

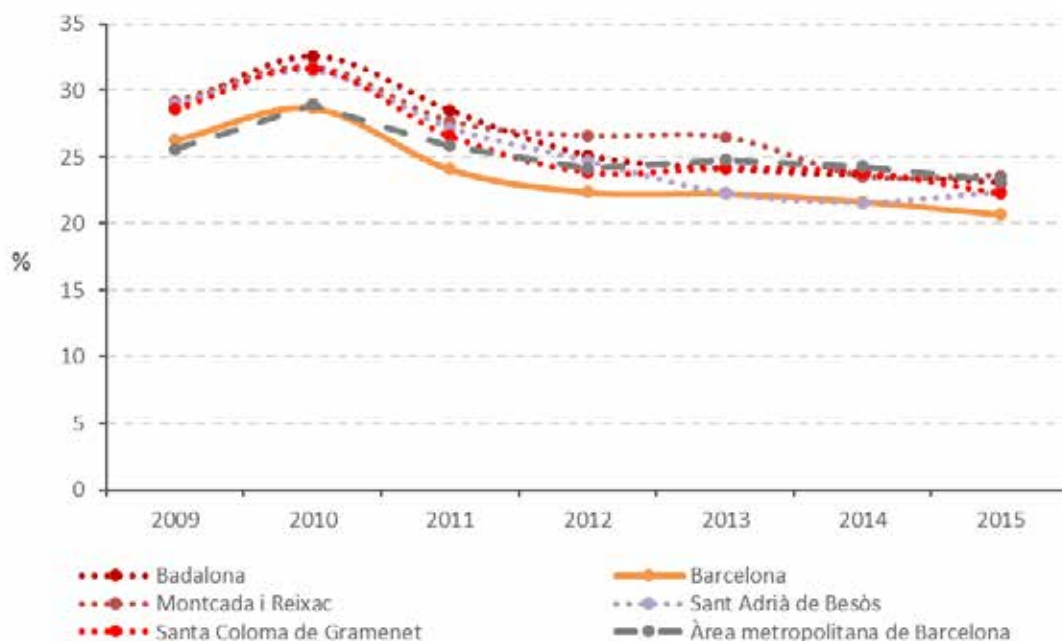
(gràfics 3.8 i 3.9). Cal destacar que, en termes relatius, els beneficiaris d'aquest tipus de prestacions són especialment rellevants en el municipi de Sant Adrià de Besòs.

Gràfic 3.5. Població aturada perceptora de prestació contributiva per desocupació. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2009-2015

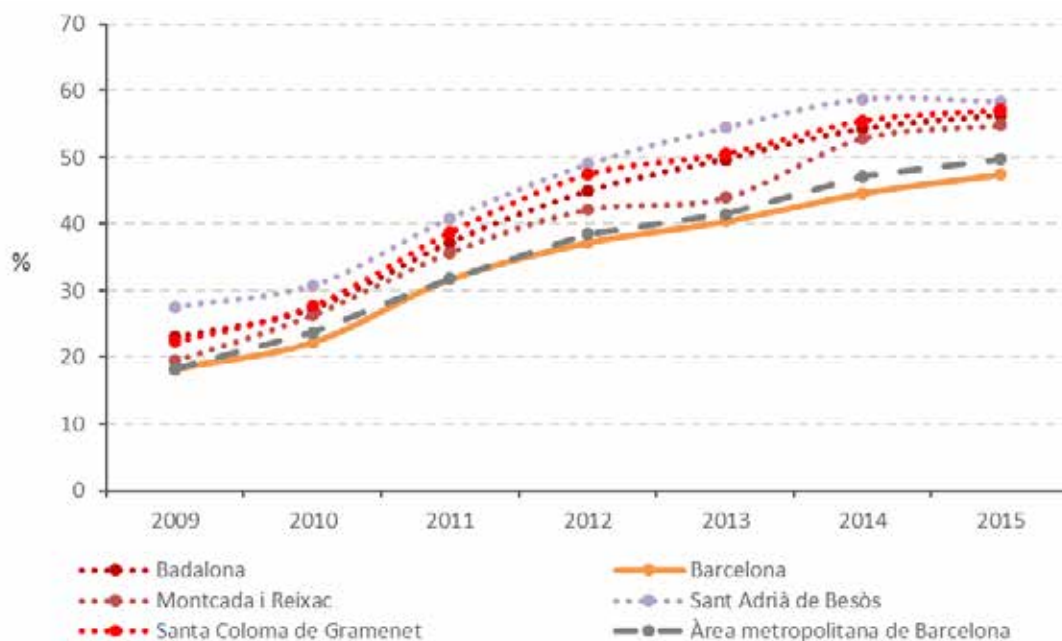
Font: IERMB, a partir de dades de l'HERMES de la Diputació de Barcelona, 2009-2015.

Gràfic 3.6. Població aturada perceptora de subsidi per desocupació. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2009-2015

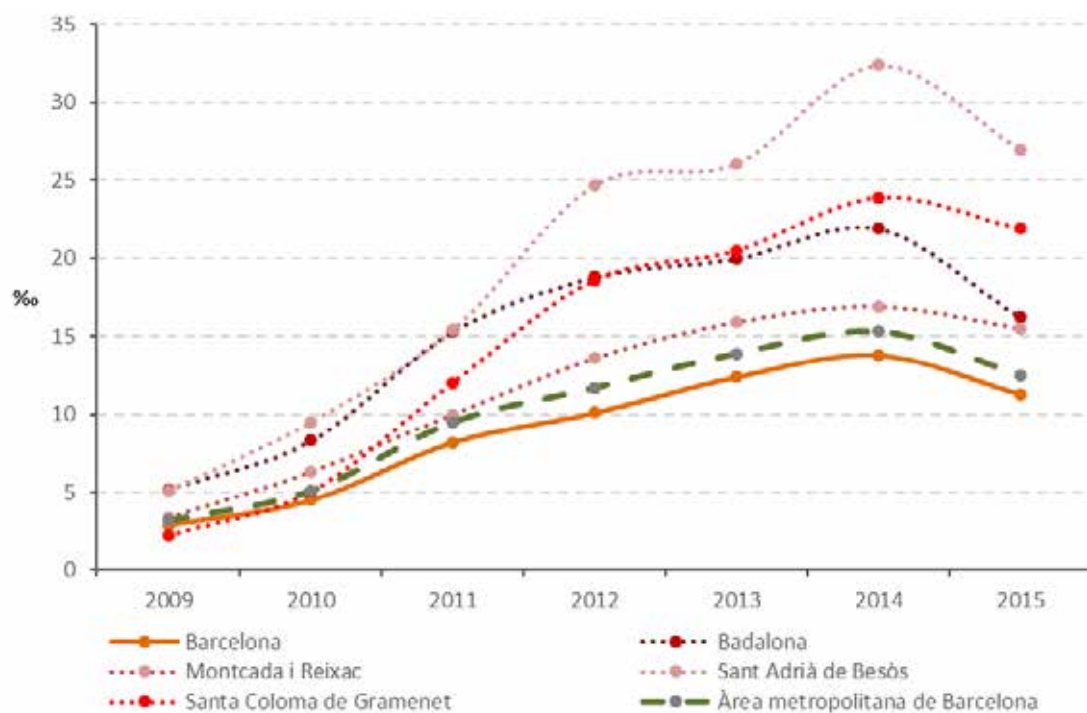
Font: IERMB, a partir de dades de l'HERMES de la Diputació de Barcelona, 2009-2015.

Gràfic 3.7. Població aturada sense cap tipus de prestació per desocupació. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2009-2015

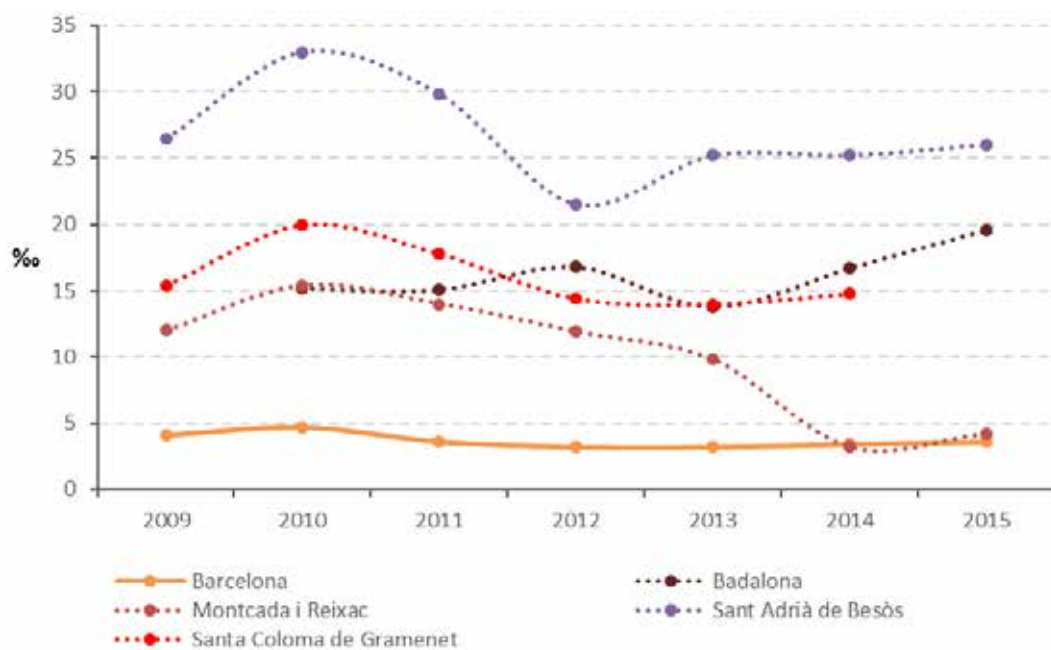
Font: IERMB, a partir de dades de l'HERMES de la Diputació de Barcelona, 2009-2015.

Gràfic 3.8. Població d'entre 45 i 64 anys amb Renda Activa d'Inserció (RAI). Àmbit Besòs i Àrea metropolitana de Barcelona, 2009-2015

Font: IERMB, a partir de dades de l'HERMES de la Diputació de Barcelona, 2009-2015.

Gràfic 3.9. Beneficiaris de Rendes Mínimes d'Inserció (RMI) per cada 1.000 habitants als territoris administratius de l'àmbit Besòs i a l'àrea metropolitana de Barcelona, 2009-2015

Font: IERMB, a partir de dades de l'HERMES de la Diputació de Barcelona, 2009-2015.

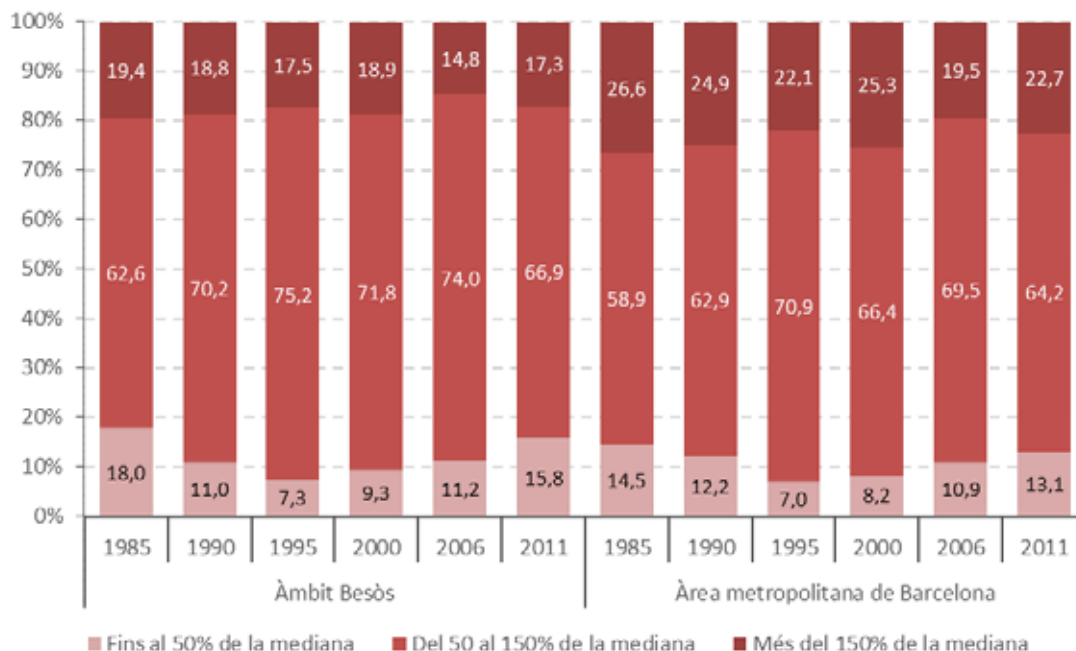
DESIGUALTAT SOCIAL I POBRESA EN EL CONTEXT DE CRISI

Com ja s'ha avançat anteriorment, les evolucions negatives del mercat laboral i de la protecció social es troben entre les principals causes de la davallada acusada dels ingressos de les llars i de l'empitjorament de les condicions materials de vida de la població metropolitana. Des que va començar la crisi econòmica, els efectes en la distribució de rendes han estat notables, augmentant significativament les desigualtats socioeconòmiques (Sarasa et al., 2013). Al gràfic 3.10 es poden observar, en termes generals, tres fases en l'esdevenir de l'estructura de rendes tant a l'àrea metropolitana de Barcelona com a l'àmbit Besòs. La primera fase és de caiguda constant de les rendes baixes (<50% de la mediana), que es prolonga fins el canvi de segle, coincidint amb l'augment de les rendes intermèdies ($\geq 50\%$ de la mediana i $\leq 150\%$ de la mediana) i la davallada de les rendes altes (>150% de la mediana). El període de bonança

econòmica iniciat a la fi del segle passat i que arriba fins l'any 2007 resulta, paradoxalment, en un augment gradual de les rendes baixes i intermèdies i en una davallada de les altes. Finalment, l'adveniment de la crisi econòmica repercuteix en l'augment dels estrats inferior i superior de renda, mentre que es redueix l'estrat intermedi.

Aquestes dinàmiques compartides entre l'àmbit Besòs i l'àrea metropolitana de Barcelona no oculten l'existència d'alguna diferència entre ambdós territoris. De manera continuada, l'àmbit Besòs s'ha erigit com una àrea amb major presència de població amb rendes baixes i intermèdies i on la darrera crisi econòmica ha impactat de forma rellevant, tornant a eixamplar lleugerament la distància entre el pes de la població amb rendes baixes a l'àmbit del Besòs (15,8%) respecte el conjunt metropolità (13,1%).

Gràfic 3.10. Estratificació de rendes. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1985-2011. Població de 16 anys i més

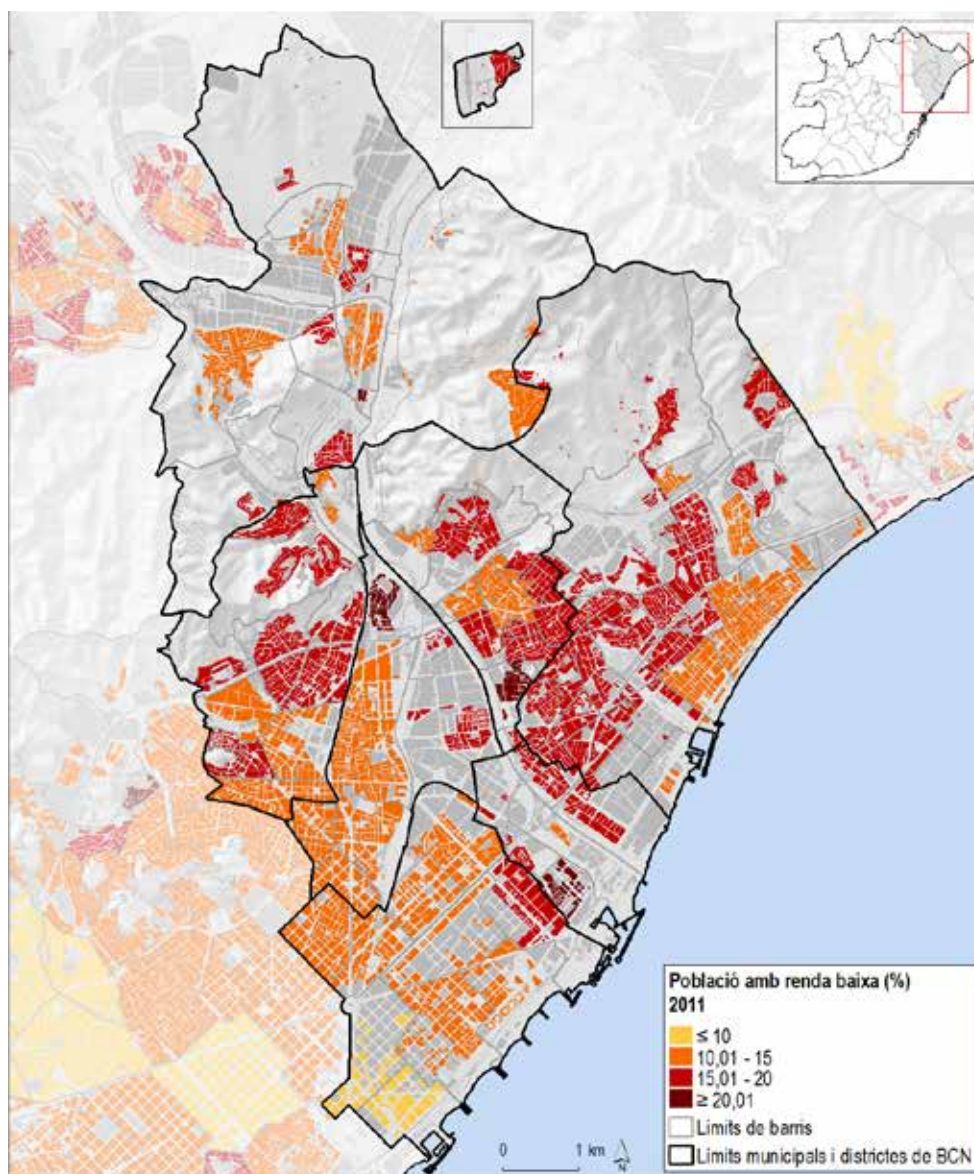

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1985-2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006-2011.

El mapa 3.2 recull la presència de població amb rendes baixes a l'àmbit Besòs. Com es pot observar són nombrosos els barris que se situen entre el 15% i el 20% de població amb rendes baixes. Aquests es localitzen sobretot al districte de Nou Barris de Barcelona, a Santa Coloma de Gramenet

i a Badalona. Els barris que aglutinen la major proporció de població amb rendes baixes són Trinitat Vella (Barcelona), la Mina (Sant Adrià de Besòs), el Raval (Santa Coloma de Gramenet) i la Ribera (Montcada i Reixac), els quals superen el 20%.

Mapa 3.2. Població amb rendes baixes (<50% de la mediana) segons barris. Àmbit Besòs, 2011

Font: IERMB y CRM-UAB, grups socials segons nivell de renda estimats a escala de secció censal a partir de dades del Cens de Població i Habitatges, 2011 (INE) i l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011 (Idescat i IERMB).

Per altra banda, diversos indicadors estandarditzats que mesuren la pobresa, tant en termes monetaris com en termes d'accés als béns bàsics de consum, confirmen que les condicions de vida de la població que resideix a l'àmbit Besòs són més adverses que al conjunt de la metròpoli de Barcelona. Al 2011 el 22,7% de la població resident a l'àmbit Besòs vivia en situació de risc de pobresa moderada, per

un 19,5% de la població metropolitana (taula 3.1). També la pobresa extrema se situa lleugerament per sobre en aquest àmbit, afectant al 5,8% de la població resident, mentre que en el cas de l'àrea metropolitana de Barcelona aquest percentatge se situa en el 4,9%.

Taula 3.1. Taxes de pobresa moderada (60% de la mediana de la distribució de renda metropolitana) i de pobresa extrema (30% de la mediana de la distribució de renda metropolitana). Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2006 i 2011. Població de 16 anys i més

		2006	2011	Variació percentual
Àmbit Besòs	Taxa de risc de pobresa moderada (60% de la mediana de la distribució de la renda metropolitana)	21,0	22,7	1,7
	Taxa de risc de pobresa extrema (30% de la mediana de la distribució de la renda metropolitana)	2,3	5,8	3,5
Àrea metropolitana de Barcelona	Taxa de risc de pobresa moderada (60% de la mediana de la distribució de renda metropolitana)	19,9	19,5	-0,4
	Taxa de risc de pobresa extrema (30% de la mediana de la distribució de renda metropolitana)	2,2	4,9	2,7

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011.

Els problemes de privació material, entesa com la incapacitat d'accés als béns de consum bàsics, de la població resident a l'àmbit Besòs són encara més punyents. La taxa de privació material, que mesura la població incapacitada per fer possible almenys 3 dels 9 ítems considerats com a bàsics per gaudir d'una mínima qualitat de vida al context europeu (fer front a despeses imprevistes; anar de vacances almenys una setmana a l'any; pagar sense endarreriments rebuts de l'habitatge o de compres ajornades; realitzar un àpat de carn, pollastre o peix almenys cada dos dies; mantenir

l'habitatge a una temperatura adient; tenir rentadora; tenir TV en color; tenir telèfon; tenir automòbil), se situa en 2011 a l'àmbit del Besòs en el 34,4%, mentre que a l'àrea metropolitana de Barcelona aquest percentatge és del 22,6%. La taxa de privació material severa que mesura la població incapacitada per fer possible almenys 4 dels 9 ítems assenyalats anteriorment també és superior a l'àmbit Besòs (13,4%) respecte el conjunt metropolità (9,2%). Per últim, segons els resultats de la taxa AROPE (At Risk of Poverty or Exclusion), l'any 2011 més d'un terç de la població resident

a l'àmbit Besòs es troba en situació de risc de pobresa o exclusió (34,0%), una proporció clarament superior també a la mitjana metropolitana (28,2%). Aquest indicador considera que una persona està en risc de pobresa o exclusió quan la

llar on viu es troba o bé en situació de risc de pobresa, o bé en situació de privació material severa, o bé en llars amb intensitat de treball⁴ molt baixa.

Taula 3.2. Indicadors de privació material i d'exclusió social. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2011.
Total població

	Àmbit Besòs	Àrea metropolitana de Barcelona
Taxa de privació material	34,4	22,6
Taxa de privació material severa	13,4	9,2
Taxa AROPE (<i>At Risk Of Poverty or Exclusion</i>)	34,0	28,2

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població 2011.

⁴ La intensitat de treball a la llar es calcula dividint la suma total de mesos treballats durant un any pels membres en edat activa de la llar (edat definida entre 18 i 59 anys) per la suma total dels mesos en què aquests membres de la llar poden treballar durant un any.

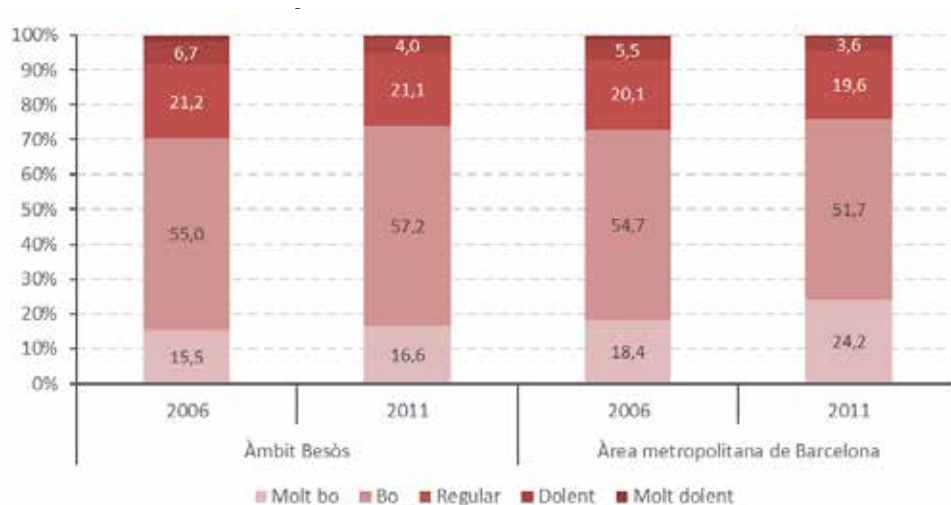
SALUT I AUTONOMIA PERSONAL

PERCEPCIÓ SUBJECTIVA DE L'ESTAT DE SALUT

La percepció subjectiva de salut és un dels indicadors més utilitzats per conèixer l'estat de salut general de la població i preveure les seves conseqüències. Tot i tractar-se d'una mesura subjectiva, està àmpliament acceptat que aquesta variable resumeix la informació rellevant que la població té sobre la seva salut, i que hi ha una relació estreta entre la valoració subjectiva de la salut i altres conseqüències de la mateixa, com per exemple la mortalitat, l'ús de medicaments o l'ús de recursos sanitaris. A més, per l'àmplia varietat de dimensions que reuneix, la percepció subjectiva de l'estat de salut s'ha considerat a nivell internacional com un bon indicador del benestar i de la qualitat de vida en general. Per aquests motius ha esdevingut un indicador primordial per la planificació i l'adopció de mesures de salut pública.

A l'àmbit Besòs, el 16,6% de la població de 16 i més anys declarà l'any 2011 que la seva salut és molt bona, un 57,2% pensa que és bona, el 21,1% valora que és regular i un 5,1% que és dolenta o molt dolenta. Així, pràcticament 3 de cada 4 persones entrevistades es mostren satisfetes amb la seva salut⁵. En termes evolutius, s'observa un augment lleu d'aquesta satisfacció generalitzada i un descens de la mateixa intensitat de la població que pitjor valora el seu estat de salut. Les diferències vers el conjunt de la població de l'àrea metropolitana no són significatives.

Gràfic 4.1. Percepció subjectiva de l'estat de salut. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2006 i 2011.
Població de 16 anys i més

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011.

⁵ Per interpretar aquests resultats cal tenir present que l'ECVHP és una enquesta domiciliària i que, per tant, queda exclosa la població institucionalitzada en centres hospitalaris, residències per a la gent gran, etc., que són precisament els que tenen una prevalença més elevada de malaltia i de limitacions funcionals. La inclusió d'aquest grup de població a l'anàlisi segurament faria modificar el percentatge de població amb percepció negativa de l'estat de salut.

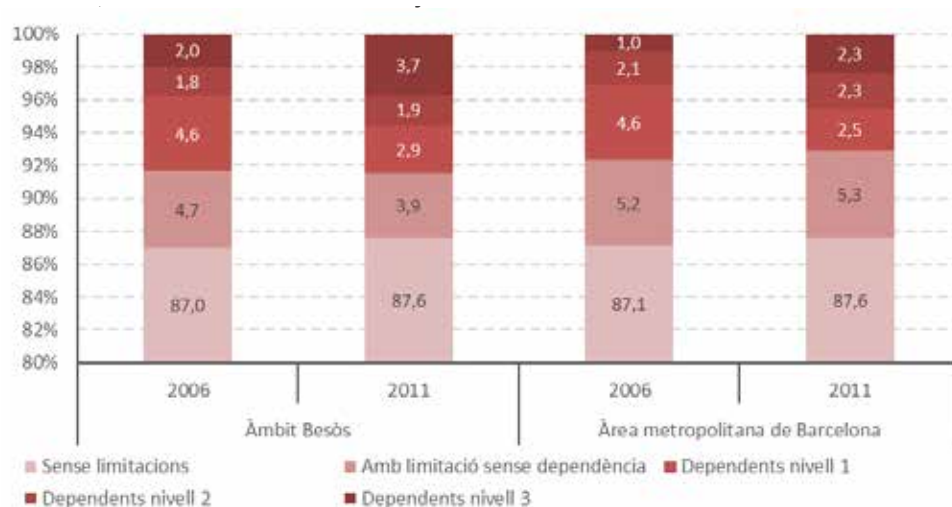
POBLACIÓ AMB DIFICULTATS PER REALITZAR LES ACTIVITATS BÀSIQUES DE LA VIDA DIÀRIA

Malgrat que la necessitat d'assistència i cures derivades de situacions de manca d'autonomia personal o de dependència no constitueix una novetat a les societats benestants —sent especialment rellevants a l'inici i al final del cicle vital de les persones—, la dimensió i la percepció del fenomen ha adquirit una importància notable. Part d'aquesta notorietat es deriva de l'envelliment demogràfic i en part també de les transformacions i canvis familiars de les últimes dècades, que qüestionen els límits i la continuïtat dels recursos sobre els quals ha descansat la responsabilitat de la cura familiar i femenina.

A l'àrea metropolitana de Barcelona, l'any 2011 el 7,1% de la població de 16 i més anys té una o més limitacions per realitzar alguna de les activitats bàsiques de la vida diària (sortir al carrer; baixar o pujar escales; moure's dins de casa; vestir-se i rentar-se i menjar sol/a) i necessiten l'ajuda d'alguna persona per realitzar-les. Es tracta de persones

dependents o amb manca d'autonomia personal⁶. A l'àmbit Besòs el percentatge és sensiblement superior (8,4%) i pràcticament roman constant ençà l'any 2006. Les persones que tenen limitacions però que no necessiten ajuda d'una tercera persona per realitzar-les representen un 5,3% de la població més gran de 15 anys de la metròpoli barcelonina i un 3,9% de l'àmbit Besòs. Si bé l'existència de limitacions no implica necessàriament que es donin situacions de dependència, sí que es tracta d'un col·lectiu on poden tenir un paper fonamental els serveis de prevenció. Alhora, les persones amb manca d'autonomia personal es poden classificar atenent a diferents nivells de dependència. El pes relatiu de cadascun d'aquests nivells és pràcticament el mateix al conjunt de la metròpoli, mentre que a l'àmbit Besòs els dependents de nivell 3 (els hi cal ajut per menjar) tenen un pes relatiu més important.

Gràfic 4.2. Situacions en relació amb l'autonomia personal. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2006 i 2011. Població de 16 anys i més

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011.

⁶ La metodologia emprada per a la mesura de les situacions de manca d'autonomia personal es basa en l'explotació de l'ECVHP i no segueix els mateixos criteris que la Llei 39/2006, de 14 de desembre, de promoció de l'autonomia personal i atenció a les persones en situació de dependència. No obstant, aquesta metodologia es va consensuar amb un equip del Servei del Pla de Salut de la Direcció General de Planificació i Avaluació del Departament de Salut de la Generalitat de Catalunya. Més informació sobre aquesta qüestió es pot trobar a Domene et al. (2009).

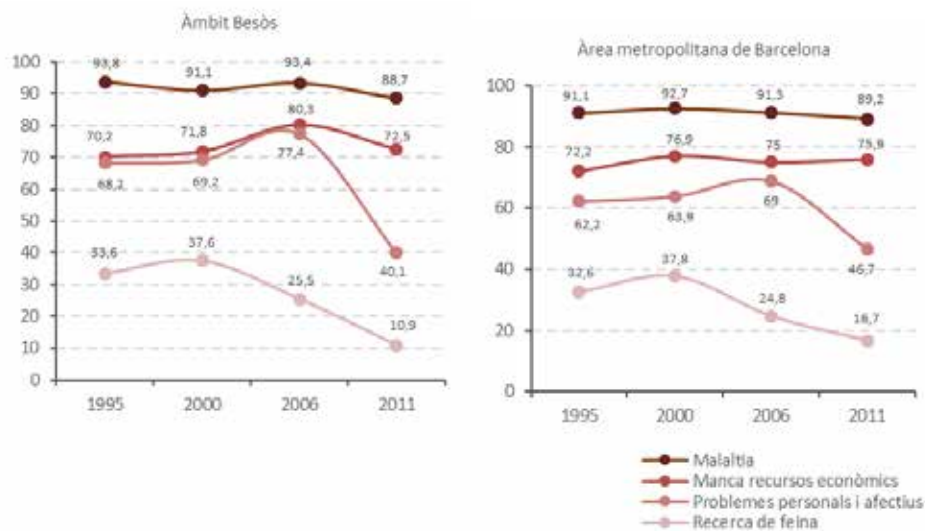
XARXES DE SUPORT

SITUACIONS DE DIFICULTAT I PERSONES A LES QUE ACUDEIX

La família, entesa no només com la família nuclear, sinó incloent també els familiars que formen part d'altres llars, juga un paper especialment rellevant a les societats mediterrànies en termes de cohesió social, tot i que en el context espanyol, el desenvolupament de l'Estat del Benestar durant les darreres dècades pot haver contribuït a l'afebliment del "familisme formal" (Moreno i Mari-Klose, 2013). Tanmateix, al conjunt de la metròpoli, així com també a l'eix Besòs, tant les necessitats de cures derivades del patiment d'una malaltia com les necessitats associades a la manca de recursos econòmics han estat —i ho continuen sent a l'actualitat—, cobertes majoritàriament per les xarxes familiars. En concret, gran part de les ajudes econòmiques tenen un component de solidaritat entre generacions, constatant un flux net de recursos cap avall, de pares a

fills. En l'àmbit de la cura personal, en canvi, l'intercanvi d'ajudes es dona en les dues direccions i també tenen més presència altres familiars no relacionats per filiació. Pel que fa al suport més emocional es constata una considerable pèrdua d'importància del protagonisme de la família en favor d'altres amics i coneguts. En les problemàtiques derivades de la manca o recerca de feina, el suport familiar ha adquirit històricament menys importància i es constata també un descens progressiu ençà l'inici del s. XXI i que és cobert per la xarxa de coneguts.

Gràfic 5.1. Població que acudeix a la família davant de diferents tipus de dificultats. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1995-2011. Població de 18 anys i més

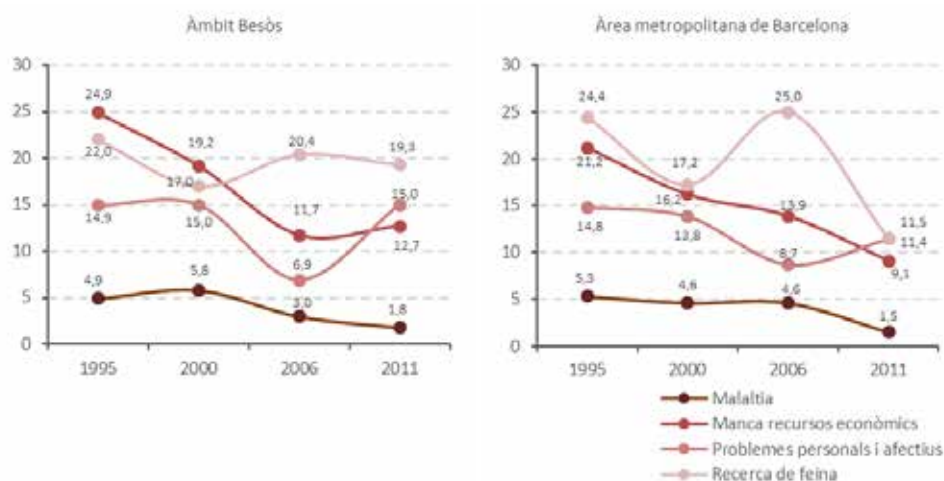

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995-2011.

No obstant, hi ha persones que no compten amb el suport de ningú quan pateixen algunes dificultats, ja sigui perquè no disposen de xarxes de suport o perquè opten voluntàriament per no acudir-hi. Des d'una perspectiva evolutiva, les persones que no acudeixen a ningú al travessar dificultats de naturalesa econòmica, laboral, emocional o relacionades amb l'estat de salut han anat disminuint progressivament tant al territori metropolità com a l'àmbit concret del Besòs. L'aïllament en cas de malaltia és el menys freqüent i només afecta a menys del 2% de la població en ambdós territoris. Els problemes de caire afectiu son viscuts en solitud pel 15% dels habitants a l'eix Besòs l'any 2011 i han sofert un repunt al darrer període (2006-2011). Pel que fa als problemes econòmics, la manca de suport mostra una tendència clara

de descens al darrer període de creixement econòmic, però ençà l'inici de la crisi econòmica mostra un canvi de tendència precisament a l'àmbit Besòs, on aproximadament 1 de cada 10 persones no recorre a ningú per buscar ajuda. Els valors més elevats de manca de suport es manifesten clarament al territori Besòs en l'àmbit laboral. Així, 1 de cada 5 persones no compta amb xarxes de suport en cas de recerca de feina i, malgrat un lleuger descens a finals de segle, els valors es mantenen pràcticament al mateix nivell que 15 anys enrere. Aquest aspecte resulta encara més rellevant si, com s'ha vist anteriorment, es té present els elevats nivells d'atur i de desprotecció social que manté aquest territori des de l'inici de la recessió econòmica.

Gràfic 5.2. Població que no acudeix a ningú davant diferents tipus de dificultats. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 1995-2011. Població de 18 anys i més

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995-2011.

LOCALITZACIÓ DE LES XARXES FAMILIARS

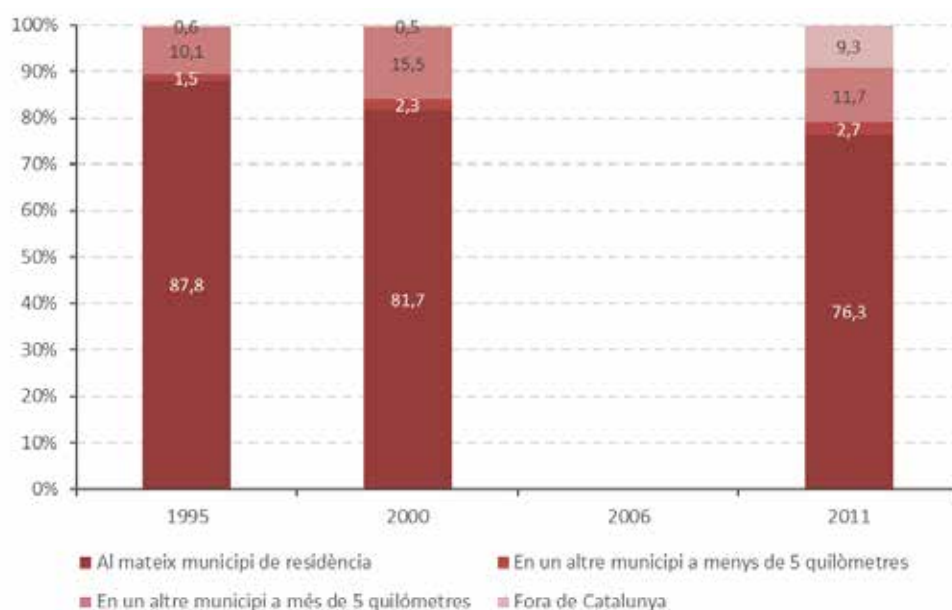
La forma com s'articula la solidaritat intergeneracional al territori passa necessàriament per la proximitat geogràfica entre generacions. Malgrat que no tots els tipus de solidaritat familiar requereixen de proximitat, com el suport emocional o l'ajuda en forma de transferències monetàries, l'accessibilitat entre les persones és la base de qualsevol interacció, així com de l'intercanvi d'ajuda, i aquesta accessibilitat està molt condicionada per la proximitat física. Diferents estudis han mostrat que la probabilitat de donar o rebre ajuda es redueix substancialment entre els familiars que es troben separats per més de 5 quilòmetres. Tot i que la localització territorial de les xarxes familiars no és per se un indicador de l'exercici de solidaritat, sí que és un factor directament relacionat amb l'accessibilitat i, per tant, constitueix un reflex de l'estructura d'oportunitats existent per a que es produeixin els contactes i l'intercanvi d'ajudes entre els individus.

Un aspecte rellevant en relació a aquesta qüestió és que des dels anys 90 a l'àrea metropolitana de Barcelona s'ha ampliat de forma generalitzada la distància entre la població i els familiars amb qui es relacionen amb més freqüència. Aquest fenomen s'ha produït malgrat la importància que tenen les xarxes de suport familiar en un país amb llaços familiars forts i amb un sistema de benestar de naturalesa familista. El procés de metropolitanització, esdevingut al territori barceloní a les darreres dècades, és una de les causes que es troba darrera d'aquest eixamplament de la distància entre familiars, que s'accentua encara més des

de l'any 2000 degut a l'entrada massiva de la immigració internacional. Així, durant les darreres dues dècades, es pot constatar que s'ha reduït la població que resideix al mateix municipi que els familiars amb qui es relacionen més freqüentment, tant al conjunt de la metròpoli com al territori Besòs (del 83,5% al 69% al conjunt de l'àrea metropolitana i del 87,3% al 76,3% per l'àmbit Besòs). Paral·lelament, durant el mateix període ha augmentat el contacte amb familiars residents a un altre municipi relativament proper —sobretot al territori Besòs, tot i que es tracta de percentatges molts baixos—, amb familiars residents a una altra localitat separada per més de 5 quilòmetres i, sobretot, amb familiars que resideixen fora de Catalunya (del 0,9% al 11,6% al conjunt metropolità i del 0,6% al 9,3% a l'àmbit Besòs). Tot i que els vincles socials i familiars són alguns dels factors més importants per explicar la mobilitat de llarga distància, en la mesura en què la població nouvinguda tendeix a ubicar-se a prop de la població del seu país d'origen en el moment d'arribada, això no implica la pèrdua de contacte freqüent amb la família del seu país d'origen.

Si bé no s'observen diferències significatives a les pautes generals descrites anteriorment entre la població resident a l'àmbit Besòs i al conjunt de la metròpoli, la proximitat/contacte entre familiars és més estreta al territori Besòs i, en conseqüència, l'estructura d'oportunitats existent per a que es produeixin els contactes i l'intercanvi d'ajudes presenta un major potencial.

Gràfic 5.3. Lloc de residència dels familiars amb qui es relaciona més freqüentment. Àmbit Besòs, 1995-2011. Població de 18 anys i més

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011.

Gràfic 5.4. Lloc de residència dels familiars amb qui es relaciona més freqüentment. Àrea metropolitana de Barcelona, 1995-2011. Població de 18 anys i més

Font: IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 1995 i 2000; Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2006 i 2011.

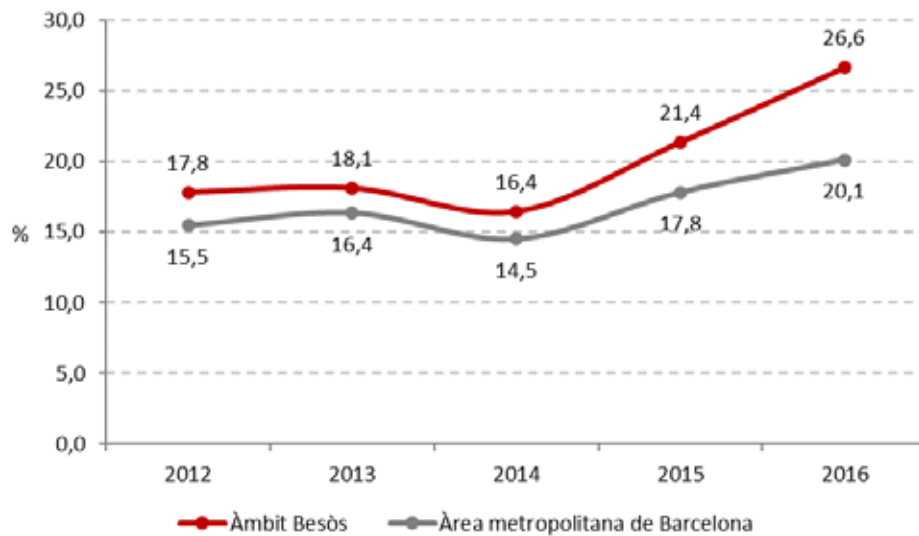

BARRI I PERCEPCIÓ D'INSEGURETAT

L'evolució de la percepció de seguretat als barris i ciutats de la metròpoli barcelonina es caracteritza per una sobtada disminució del sentiment de seguretat en el tombant de segle, després de l'augment progressiu que es va donar al llarg de la dècada dels noranta. Els canvis sobrevinguts en la composició sociodemogràfica de la població dels barris com a conseqüència de l'augment de les mobilitats residencial i geogràfica, l'increment de la desigualtat social, així com els canvis en els usos dels espais urbans, han modificat les relacions de convivència i les condicions de vida dels habitants de l'AMB, afectant la seva percepció de seguretat. Així, en els darrers cinc anys la tendència del sentiment d'inseguretat als barris de l'àrea metropolitana és a l'alça: la proporció de població que suspèn el seu nivell de seguretat s'incrementa des d'un 15,5% l'any 2012 fins a un 20,1% el 2016.

A l'àmbit Besòs, on la percepció d'inseguretat ha estat sempre més elevada que al conjunt dels barris metropolitans, l'increment del sentiment d'inseguretat en els darrers anys es mostra amb una major intensitat. L'any 2012 un 17,8% dels veïns del Besòs avaluava la seguretat del seu barri per sota dels cinc punts de mitjana en una escala de 0 a 10. L'any 2016 aquesta proporció arriba fins al 26,6%.

Gràfic 6.1. Percepció d'inseguretat al barri. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2012-2016. Població de 16 anys i més

Font: IERMB, Enquesta de victimització de l'AMB 2012-2016.

Posant el focus a l'àmbit territorial del Besòs s'observa com la sensació d'inseguretat és especialment elevada al districte de Nou Barris de Barcelona i als municipis de Badalona i Sant Adrià de Besòs, on la proporció de veïns que suspenen la seguretat és significativament més alta que la del conjunt de l'àmbit Besòs en gairebé tots els anys del període 2012-2016. Cal assenyalar que en el cas de Sant Adrià de Besòs només es disposa de dades per als anys 2015 i 2016, motiu pel qual cal prendre els resultats de 2016 amb certa prudència.

Des del punt de vista evolutiu es pot veure com l'augment de la inseguretat és comú a tots els territoris del Besòs i és especialment accentuat al districte de Nou Barris, on la proporció de veïns insegurs s'incrementa des del 20,4% el 2012 fins al 31,5% el 2016. Els districtes de Sant Andreu i Sant Martí i el municipi de Badalona són els altres territoris que registren un major augment de la inseguretat.

Taula 6.1. Població que se sent insegura. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2012-2016. Població de 16 anys i més

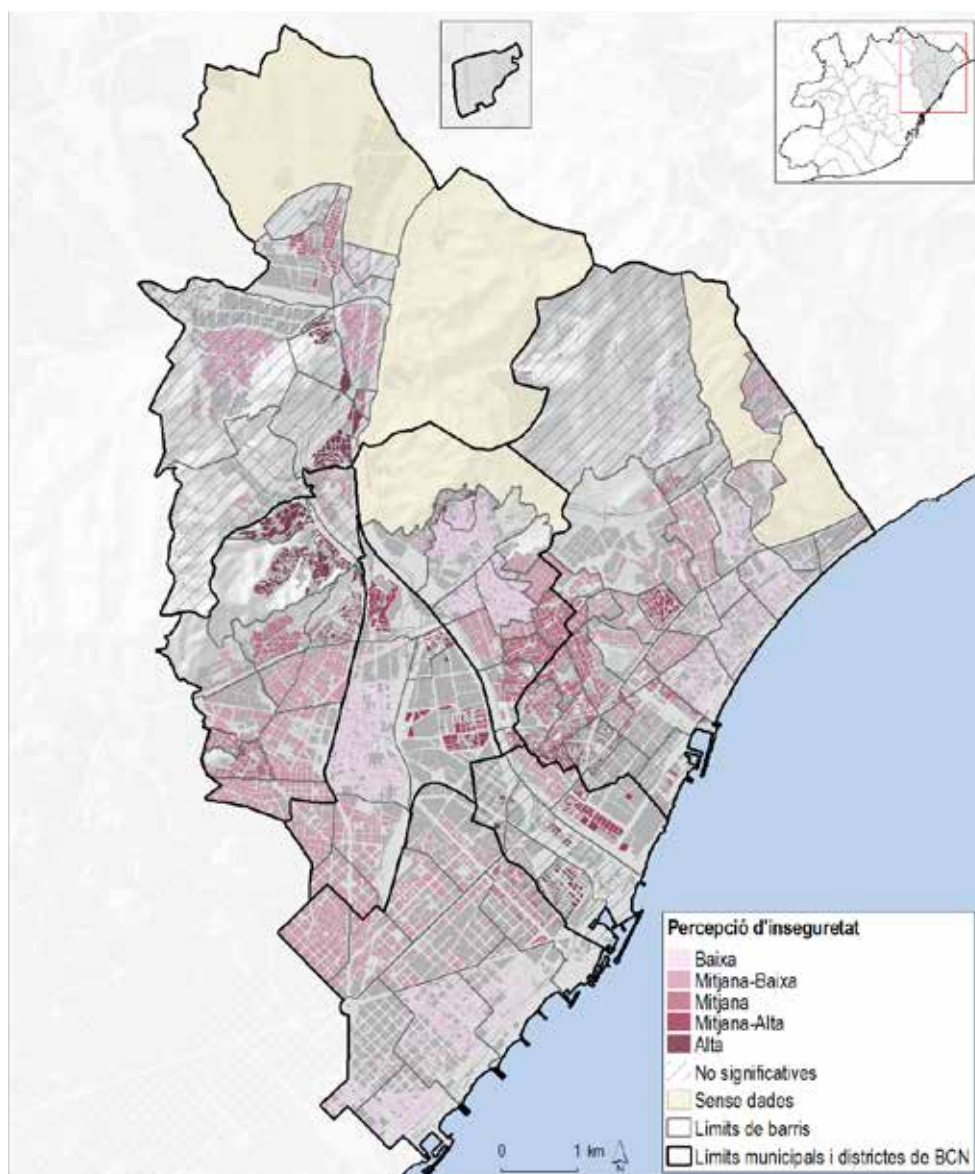
	2012	2013	2014	2015	2016	Total període 2012-2016
Nou Barris	20,4	21,8	20,9	27,4	31,5	23,8
Sant Andreu	14,3	16,8	12,1	17,4	26,1	16,3
Sant Martí	17,4	14,6	17,3	17,5	23,3	17,3
Badalona	19,9	18,8	15,7	24,8	28,2	21,4
Santa Coloma de Gramenet	16,1	19,5	15,5	20,5	21,6	18,7
Sant Adrià de Besòs	nd	nd	nd	14,7	35,0	27,9
Montcada i Reixac	nd	nd	nd	27,6	24,9	26,1
Àmbit Besòs	17,8	18,1	16,4	21,4	26,6	19,8
Àrea metropolitana de Barcelona	15,5	16,4	14,5	17,8	20,1	16,9

Font: IERMB, Enquesta de victimització de l'AMB, 2012-2016.

La composició social i demogràfica dels barris que conformen els municipis i districtes de l'àmbit del Besòs no és homogènia, ni tampoc les seves característiques físiques i morfologia urbana. Per aquest motiu és rellevant situar l'increment del sentiment d'inseguretat en una escala territorial més petita. L'agregació de les dades de l'Enquesta de Victimització per al període 2012-2016 permet donar dades significatives per alguns dels barris que conformen la zona del Besòs. Els resultats mostren que la cartografia de la inseguretat es concentra en aquells

barris de Sant Adrià de Besòs, de Badalona i de Barcelona que se situen al marge del riu Besòs i on es conviu amb importants vulnerabilitats econòmiques i problemes socials. Concretament, el sentiment d'inseguretat és especialment elevat als barris de Sant Roc i Artigues de Badalona, i als de Torre Baró i Ciutat Meridiana de Barcelona. També apareix com a elevada, tot i que no estadísticament significativa, la percepció d'inseguretat als barris de la Font Pudenta i Can Sant Joan de Montcada i Reixac, i als de la Mina i la Verneda de Sant Adrià de Besòs.

Mapa 6.1 Població que se sent insegura als barris. Àmbit Besòs, 2012-2016. Població de 16 anys i més

Font: IERMB, Enquesta de victimització de l'AMB 2012-2016.

HABITATGE I DESIGUALTAT

Els processos de desigualtat urbana també estan articulats, i no en poca mesura, per d'altres elements que no s'han abordat fins ara. Són els que tenen una vinculació directa amb l'habitatge i l'hàbitat residencial més ampli, definit fonamentalment per l'entorn residencial pròxim (proper a la idea de barri). El principal objectiu d'aquesta secció dedicada a l'habitatge i de la següent, dedicada als equipaments de proximitat, és presentar algunes de les característiques bàsiques d'aquests dos elements que condicionen la integració social de la població resident a l'àmbit Besòs. A partir d'indicadors relatius a l'accessibilitat econòmica i l'habitabilitat dels habitatges, així com als equipaments existents com a factors integradors a l'entorn residencial, s'analitza la posició diferencial d'aquest territori respecte el conjunt metropolità. Com es veurà, el Besòs destaca per unes pitjors condicions residencials, però en canvi es caracteritza per tenir un entorn residencial amb una xarxa d'equipaments més nodrida que el conjunt metropolità.

Les qüestions relacionades amb l'habitatge tenen un lloc central en els treballs urbans. Certament, l'habitatge satisfà una de les necessitats més bàsiques de la població, la de l'allotjament. A més, la correcta satisfacció d'aquesta necessitat es troba a la base de les relacions socials basades en la proximitat, la qualitat de l'entorn i l'espai públic, entre les principals. Malauradament, en les societats contemporànies les problemàtiques associades a l'habitatge són un dels principals focus d'estudi, degut a la incapacitat del mercat per garantir el dret a l'habitatge digne de tota la població. Aquesta incapacitat s'ha vist ampliada durant els darrers anys ja que, juntament als efectes socials de la crisi econòmica iniciada l'any 2008, s'ha produït un assenyalat retrocés de l'estat de Benestar. Aquestes problemàtiques, a més, són especialment presents en aquelles parts de les ciutats que presenten més vulnerabilitats socials i territorials, com és el cas del territori Besòs.

La desigualtat urbana té en l'habitatge una de les seves principals expressions. Les desigualtats residencials s'estructuren fonamentalment al voltant de dos aspectes: l'accés i les condicions d'habitabilitat. El primer, l'accés, fa referència a la possibilitat de disposar d'habitatge sense que impliqui un cost excessiu per als seus residents. Per tant, l'accés ve determinat per la relació entre el preu de l'habitatge i la renda de les famílies, una relació de la qual resulten esforços diferenciats entre les llars per fer front els costos de l'habitatge. Aquesta diferència es trasllada també finalment a les condicions de vida de la població. Per altra banda, de les condicions d'habitabilitat dels immobles també es deriven clares implicacions socials. L'habitabilitat en sentit

ampli està integrada per diversos aspectes residencials que van des dels que tenen un caire estructural i que apunten a la qualitat constructiva i de serveis que són exigibles per tal que l'habitatge pugui complir amb les seves funcions d'integració social, fins als aspectes de caire més relacional entre l'habitatge i els seus ocupants, que tenen més a veure amb la idea d'adequació de l'immoble a les necessitats específiques de la població.

El capítol que aquí comença tracta, precisament, les principals d'aquestes problemàtiques partint d'una estructura en quatre punts. Així, després d'aquesta introducció sobre habitatge i desigualtat, en el segon epígraf es realitza una caracterització del parc d'habitatges i de les principals disfuncions, tot centrant-se especialment en les necessitats d'ascensors i en les necessitats de rehabilitació dels edificis residencials. En el cas de les necessitats de rehabilitació dels edificis, com es veurà, un cop localitzades les àrees que podrien ser prioritàries es realitza una caracterització i s'estableix una tipologia. Es tracta d'una primera aproximació, però permet aprofundir en la informació de la que es disposava fins ara i, sobretot, dona orientacions per les polítiques públiques de rehabilitació pel territori Besòs en particular i per l'àrea metropolitana de Barcelona en general.

En el tercer epígraf es tracten dues grans qüestions. D'una banda, s'analitza la dinàmica edificadora a partir de la construcció d'obra nova i de les actuacions de rehabilitació. Certament, en aquest darrer camp, el de la rehabilitació, malgrat la importància que té en un teixit urbà consolidat com el del territori Besòs, hi ha mancances remarcables d'informació. S'ha suplert amb una explotació de dades cadastrals i amb la informació sobre ajuts a la rehabilitació facilitades pel Consorci Metropolità de l'Habitatge. Amb tot, es tracta d'una primera aproximació que requeriria aprofundir-se a partir de l'explotació conjunta de les llicències d'obra que donen els ajuntaments. Per altra banda, encara en el tercer epígraf, es tracta la qüestió del potencial d'oferta d'habitatge. En aquesta fase del treball es presenta la informació relativa al potencial d'oferta d'habitatge per buidatge. Una explotació sobre la disponibilitat de sòl seria recomanable per tenir una visió de conjunt del potencial d'oferta.

En el quart apartat, l'anàlisi es centra en el mercat de l'habitatge. En primer lloc s'analitza l'evolució de les quantitats demandades en cadascun dels segments del mercat: obra nova, segona mà i lloguer. Tot seguit es fa una primera explotació sobre l'evolució dels preus. Finalment, s'analitzen les dades a nivell de barri, gràcies a l'explotació

de les dades del portal Idealista. A més d'aconseguir un nivell territorial del que fins ara no es disposava pel conjunt del territori Besòs, també s'ofereixen dades sobre el segment del lloguer d'habitacions, que aporta informació molt valuosa sobre les dificultats d'accés a l'habitatge.

En el cinquè epígraf, es tracten les qüestions relacionades amb les dificultats per fer front el pagament de l'habitatge i de manera més concreta els desnonaments, com el corol·lari

de la bombolla immobiliària del període precedent i de la crisi econòmica i de l'estat del Benestar dels darrers anys. Així mateix, es realitza una primera aproximació a les dificultats d'accés a l'habitatge a partir de la demanda d'habitatges de protecció oficial. Finalment, el treball clou amb unes conclusions i recomanacions orientades a la continuació del treball i amb algunes de les referències bibliogràfiques de referència.

⁷ En concret, segons el Tribunal de Comptes l'import dels recursos públics emprats o compromesos en la reestructuració com a conseqüència de les actuacions realitzades entre el 2009 i el 2012 ha estat de 107.913 milions d'euros.

CARACTERÍSTIQUES I DISFUNCIONS DEL PARC D'HABITATGE

A l'àmbit del territori Besòs hi ha 430.735 habitatges, el que representa un 29% de tot el parc residencial de l'Àrea Metropolitana. A continuació s'analitzen algunes característiques d'aquest parc tot focalitzant-se en aspectes relacionats amb les principals problemàtiques. En primer lloc, la infrautilització del parc, és a dir, la presència d'habitatges buits en un context d'assenyalada emergència habitacional

i de dificultats d'accés i pagament de l'habitatge de grups de població cada cop més significatius. En segon lloc, es realitza una aproximació a l'antiguitat del parc, a l'estat dels habitatges i als problemes d'accessibilitat. Finalment, en el darrer epígraf, es realitza una estimació i localització de les àrees que concentren més edificis amb necessitats de rehabilitació.

LA INFRAUTILITZACIÓ DEL PARC D'HABITATGE

La infrautilització del parc d'habitatges, és a dir, l'existència d'un estoc considerable d'habitatges destinat a usos no principals, majoritàriament secundaris o buits, es pot considerar com una de les principals disfuncions en un mercat residencial. De fet, la presència d'un estoc d'habitatges no principals estaria indicant que una part dels recursos (capacitat de la indústria de la construcció, sòl, matèries primeres) es dediquen a una demanda de segona residència, d'estalvi o d'inversió, o bé romanen buits per altres motius i, en canvi, no s'adrecen a satisfer les necessitats més bàsiques de les llars.

En fases alcistes dels cicles immobiliaris la infrautilització del parc es tradueix en una major tensió en el mercat d'habitatge principal i contribueix a l'augment dels preus. En el context actual, l'existència d'un parc infrautilitzat, en molts casos buit, contrasta enormement amb els aguts processos d'exclusió residencial, tant de persones que tenen greus dificultats per fer front a les despeses de pagament de l'habitatge, com d'aquelles que no disposen d'un allotjament digne, com d'aquelles que són expulsades de l'habitatge on viuen, precisament per no poder fer front a totes les despeses. Aquesta enorme contradicció social encara es fa més latent si es considera que una part dels habitatges buits, tant d'obra nova com de segona mà, són propietat d'entitats financeres a les quals l'Estat ha rescatat amb més de 100.000 milions d'euros, és a dir, al voltant d'un 10% del PIB⁷.

Com és ben sabut, la distinció entre l'ús dels habitatges és una qüestió d'enorme complexitat metodològica. La principal font, el cens d'habitatges, te l'avantatge de que es poden comparar territoris. Tanmateix, té nombroses mancances, com tantes vegades s'ha remarcat, entre les que cal destacar l'esbiaix que es produeix en comptabilitzar els

habitatges buits⁸. En el marc d'aquest treball, i donada la mancança d'altra informació comparable en l'àmbit territorial d'estudi, es presenten les dades del cens, com una primera aproximació a la qüestió.

El parc d'habitatge del Territori Besòs està principalment destinat a residència habitual: segons el cens, la proporció d'habitatge principal en el conjunt del Territori Besòs és del 88%, dos punts més alta que la que es dona al conjunt de l'Àrea Metropolitana (86%).

- Per municipis i districtes de Barcelona s'observen variacions significatives respecte la mitjana global: Santa Coloma de Gramenet presenta el parc amb un ús principal més intens, que arriba al 94%, 6 punts per sobre del conjunt de l'àmbit. En l'extrem oposat, Montcada i Reixac és el municipi on el pes de l'habitatge principal és més baix, del 82%. Enmig es troben els tres districtes de Barcelona, Badalona i Sant Adrià, on el percentatge d'habitatges principals es situa entre l'88% i el 89%.

- En el conjunt del Territori Besòs, l'habitatge buit representa el 9% del total dels habitatges. Aquest pes és un punt inferior al de l'àmbit metropolità on arriba al 10%.

- La distribució i el pes relatiu d'aquest tipus d'habitatge també presenta variacions importants entre els municipis i districtes que el conformen: És a Montcada i Reixac on l'habitatge buit estimat pel Cens de 2011 presenta un pes més alt en parc d'habitatge municipal, arribant al 16%, 7 punts per sobre del valor registrat al conjunt de l'àmbit del Besòs. En l'extrem oposat, a Santa Coloma el Cens tan sols comptabilitza un 5% d'habitatges buits, que es considera, com és ben sabut, el llindar de referència per garantir un correcte funcionament del mercat immobiliari.

Taula 7.1. Habitatges segons ús. 2011

	Habitatges principals		Habitatges secundaris		Habitatges buits o vacants		Total
Nou Barris	68.285	89%	2.050	3%	6.815	9%	77.155
Sant Andreu	61.685	88%	2.130	3%	6.240	9%	70.055
Sant Martí	97.055	87%	3.655	3%	10.825	10%	111.535
Badalona	81.795	88%	2.200	2%	8.880	10%	92.875
Montcada i Reixac	13.005	82%	365	2%	2.535	16%	15.910
Sant Adrià de Besòs	13.035	89%	95	1%	1.560	11%	14.690
Santa Coloma de Gramenet	45.645	94%	500	1%	2.370	5%	48.515
TOTAL TERRITORI BESÒS	380.505	88%	10.995	3%	39.225	9%	430.735
TOTAL AMB	1.291.831	86%	59.587	4%	147.230	10%	1.501.756
Besòs a l'AMB	29%		18%		27%		29%

Font: INE, Cens de població i habitatges 2011.

⁸ De fet, en els cas de Barcelona, estudis que han emprat altres metodologies han donat resultats molt diferents. Per aprofundir en les principals mancances del cens d'habitatges així com en els treballs alternatius realitzats a Barcelona podeu consultar el document d'anàlisi i diagnosi a l'annex del Pla pel dret a l'habitatge de Barcelona 2016-2025.

L'habitatge buit als barris

Com s'acaba de veure, d'acord amb el Cens de 2011 a l'àmbit del Besòs hi ha 39.225 habitatges buits. La seva distribució, però, no és homogènia. L'anàlisi de la informació disponible per seccions censals permet fer una aproximació a com es disposa l'habitatge buit als diferents barris i zones. Els barris que presenten un major pes d'habitatges buits (per sobre del 30%) es detallen a continuació. Abans, però, cal avançar que en alguns casos la informació facilitada per alguns agents entrevistats, matisen la informació obtinguda en el Cens.

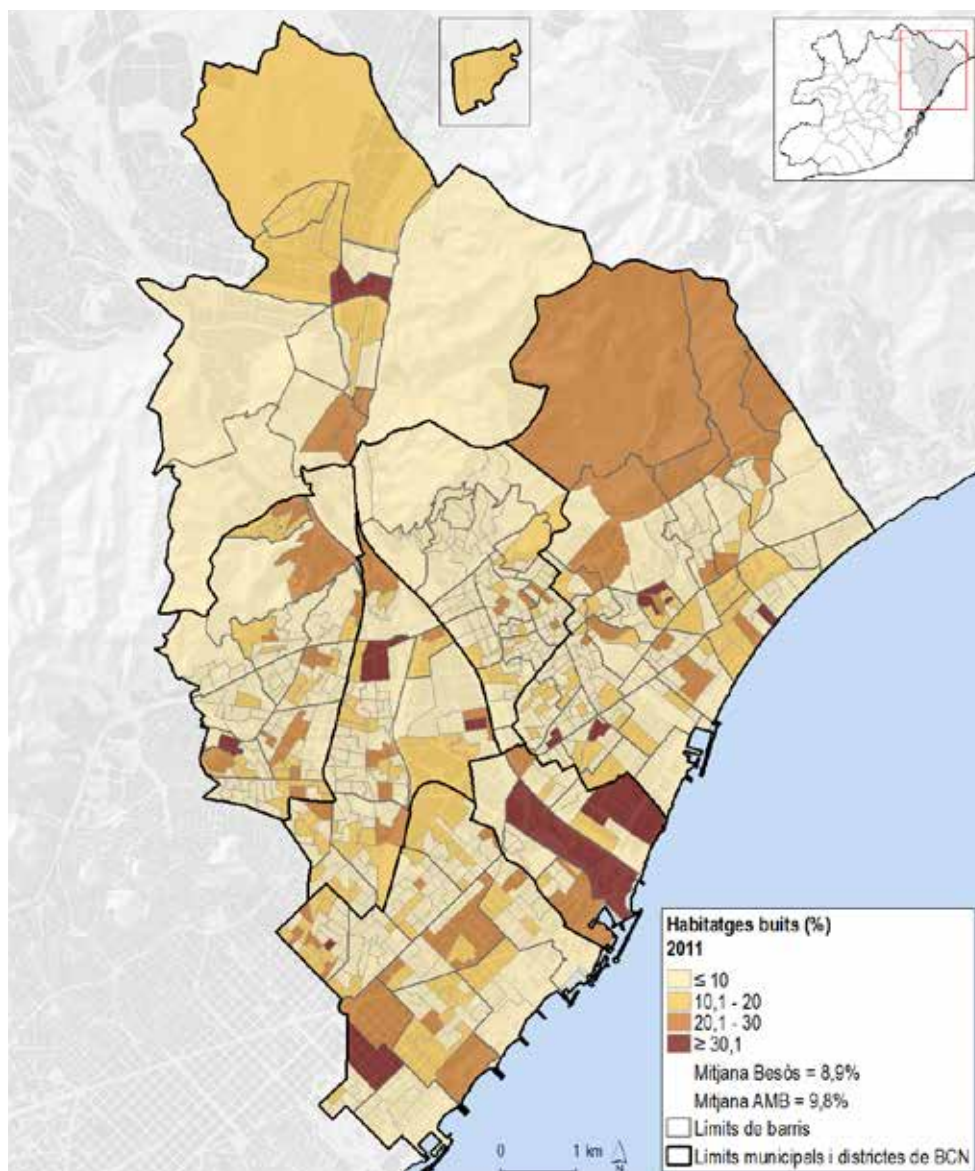
- A Sant Adrià de Besòs, hi ha dos barris amb més d'un 30% d'habitatges buits: La Catalana i Sant Joan Baptista. Cal tenir en compte que la informació és de l'any 2011. Aportacions del Consorci del Besòs recollides en les sessions de treball de la Comissió Tècnica, matisen una major ocupació en els habitatges de La Catalana.

- A Montcada i Reixac, a Carrerada.

- Al districte de Sant Martí, el Parc i la Llacuna del Poblenou

- Al districte de Nou Barris, Can Peguera. En aquest cas, no hi ha la percepció per part de l'equip de treball d'un

Mapa 7.1. Percentatge d'habitatges buits. Territori Besòs. 2011

Font: INE, Cens de població i habitatges 2011.

percentatge tan gran d'habitatges buits.

- Al districte de Sant Andreu, la zona afectada de les casetes de Bon Pastor i la zona de Torres i Bages. De nou cal tenir en compte que el cens es realitza el 2011.

- A Badalona, al Congrés i a Sant Mori de Llefia (tocant a

Sant Adrià de Besòs); el barri de Sant Crist de Cabanyes i la secció del barri Centre de Badalona que limita amb Casagemes i el mar (008).

LES CONDICIONS D'HABITABILITAT: ANTIGUITAT, ESTAT DE CONSERVACIÓ I ACCESSIBILITAT

Les condicions d'habitabilitat del parc d'habitatge del Territori Besòs estan molt condicionades per l'elevat percentatge d'edificis que es van construir entre el 1951 i el 1980 (el 52%). Així mateix, hi ha un altre 26% dels edificis d'abans de 1951. En total, doncs, un 78% dels edificis són d'abans de 1980. Com és ben sabut, l'època de construcció dels edificis té conseqüències importants sobre la qualitat de l'edificació i les condicions d'habitabilitat actuals per diferents motius:

En primer lloc, degut al deteriorament propi del pas del temps que hagin pogut tenir. En aquest sentit, la normativa específica que tots els edificis d'habitatges s'han de sotmetre a inspecció tècnica abans dels 45 anys d'antiguitat, prenent com a data per determinar-ne l'antiguitat la que consta en el cadastre.

En segon lloc, cal considerar les mancances de la pròpia construcció en matèria d'aïllament i d'accessibilitat. Pel que fa a l'aïllament, les primeres normatives destinades a regular l'eficiència energètica daten de principis dels vuitanta, tot i que fins més recentment no s'han aplicat criteris de major eficiència:

- Abans de 1981 no existia cap normativa específica sobre l'envolupant tèrmica dels edificis.

- NBE-CT-79 (1981-2006), aquesta normativa ja exigia unes transmissibilitats tèrmiques màximes dels diferents tancaments.

- NRE-AT-87 (1989-2007 – d'aplicació només a Catalunya), millorava alguns aspectes de la normativa (Els programes de certificació no tenen en compte aquesta normativa).

- "Código Técnico de la Edificación. CTE 2006" (2007-2014), que substitueix tota la reglamentació anterior i que ja requereix que els edificis utilitzin materials i tècniques que contribueixin a l'estalvi energètic i introdueix l'obligatorietat d'utilitzar sistemes d'energia solar.

- A partir del març de 2014 els edificis de nova construcció han d'aplicar el nou codi tècnic de 2013, més restrictiu que l'anterior.

Pel que fa a l'accessibilitat, cal tenir en compte l'accessibilitat interior de l'habitatge i la seva adaptació al curs de vida de les persones, per una banda, i l'accessibilitat des del carrer fins a la porta de casa, de l'altre. En aquesta darrera accepció, les primeres normatives vinculades a l'obligatorietat d'instal·lar ascensor a alguns edificis són de l'any 1973 .

Antiguitat del parc

Com es deia en iniciar-se aquest epígraf, un dels trets que

caracteritza el Besòs és el fet de tenir més de la meitat dels edificis construïts entre el 1951 i el 1980, és a dir, coincidint amb el moment d'expansió de la edificació residencial que va acompanyar a la segona gran onada migratòria del segle XX a Catalunya. En concret, el 52% dels edificis són d'aquest període, enfront del 46% del conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona. A més, un 26% del parc del territori Besòs és d'abans de 1951 (un 25% a l'àrea metropolitana), de tal manera que, en conjunt un 78% del parc és anterior a 1981 (un 71% a l'àrea metropolitana). Finalment, els edificis construïts després de 1981 representen el 22%, una xifra lleugerament inferior a la del conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona (29%).

Les diferències en l'antiguitat del parc dins del territori del Besòs són, però, molt notables (vegeu figura 2):

- El districte de Nou Barris de Barcelona és on la proporció d'edificis construïts entre el 1951 i el 1980 és més elevat, arribant al 71% del total. Així mateix, és el territori on el pes del parc més nou és menor: només el 12% d'edificis van ser construïts a partir de 1981.

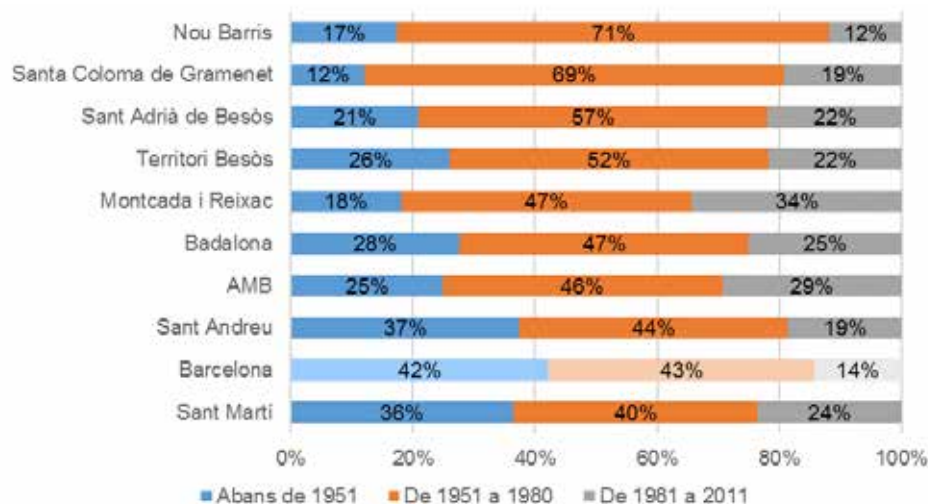
- Després de Nou Barris, el municipi de Santa Coloma de Gramenet presenta la proporció d'edificis del període 1951-1980 més alta (69%), si bé la proporció d'edificis més recents, construïts a partir de 1981 és més gran que a Nou Barris i arriba al 19%.

- En l'extrem oposat es situen els districtes de Sant Martí i Sant Andreu on, tot i que el gruix més important d'edificis d'habitatge són del període 1951-1980, només representen el 40% i el 44% del total. En aquests districtes, en canvi, és on el pes del parc més antic és superior, ja que els edificis d'abans de 1951 representen un 36% i un 37%, respectivament.

- Sant Adrià del Besòs i Badalona es troben en posicions intermèdies, amb un pes del parc construït entre el 1951 i el 1980 significatiu però relativament més baix que altres territoris (57% i 47%). En ambdós casos, malgrat tractar-se de ciutats del continu on, com s'ha avançat van rebre molta població durant la segona gran onada migratòria del segle xx, hi ha un parc considerable d'abans del 1951, bé en teixits urbans més antics (casc històric i centre a Badalona), bé en les primeres grans promocions per la classe obrera (Sant Joan Baptista a Sant Adrià). Així mateix, el pes dels edificis construïts més recentment també es considera considerable (22% a Sant Adrià i 29% a Badalona), degut a diferents operacions de nou creixement urbà i de transformació del teixit.

- Finalment, Montcada i Reixac es el municipi on el pes del parc construït entre 1951 i 1980 és menor (47%) i la proporció del parc posterior a 1981 és més gran (34%).

Gràfic 7.1. Edificis destinats a habitatge segons antiguitat.

Font: INE, Cens de població i habitatges 2011.

Antiguitat per barris

De les 642 seccions censals que hi ha a l'àmbit Besòs, 84 seccions tenen més del 50% dels edificis d'habitatge anteriors a 1951. La gran majoria, 429 seccions, tenen un 50% o més del seu parc construït entre 1951 i 1980. Només 68 tenen més del 50% de construcció més recent, posterior a 1981.

Els barris on hi ha més proporció d'habitatges construïts entre 1951 i 1980 són:

- A Barcelona: pràcticament tot el districte de Nou Barris, Sant Martí de Provençals, la Verneda i la Pau i els baris del Besòs al districte de Sant Martí i el Congrés, la Trinitat Vella i Bon Pastor, a Sant Andreu.

- A Santa Coloma: Destaquen els barris d'Oliveres, Singuerlín, Guinardera i Can Franquesa; Riu Sud i Llatí.

- A Badalona: Sant Joan de Llefià, La Salut, La Pau, Lloreda, Sant Crist de can Cabanyes, Artigas, Sant Roc, Congrés, Pomar, Les Guixeres.

Fins i tot, de les 429 seccions tenen més del 50% del seu parc d'edificis d'habitatge construït entre 1951 i 1980, hi ha 81 seccions que arriben al 100%:

- A Badalona: 18 seccions, situades al barris de Pomar, sant Roc, Sant Antoni de Llefià, Sant Mori de Llefià, Sistrells, Can Claris, Artigues i Congrés.

- A Nou Barris: 31 seccions. Incloen: tota Ciutat Meridiana, Canyelels, la Guineueta, Turó de la Peira, una bona part de Verdun, part de Roquetes, Prostepitrat, i Vilapicina i la Torre Llobeta

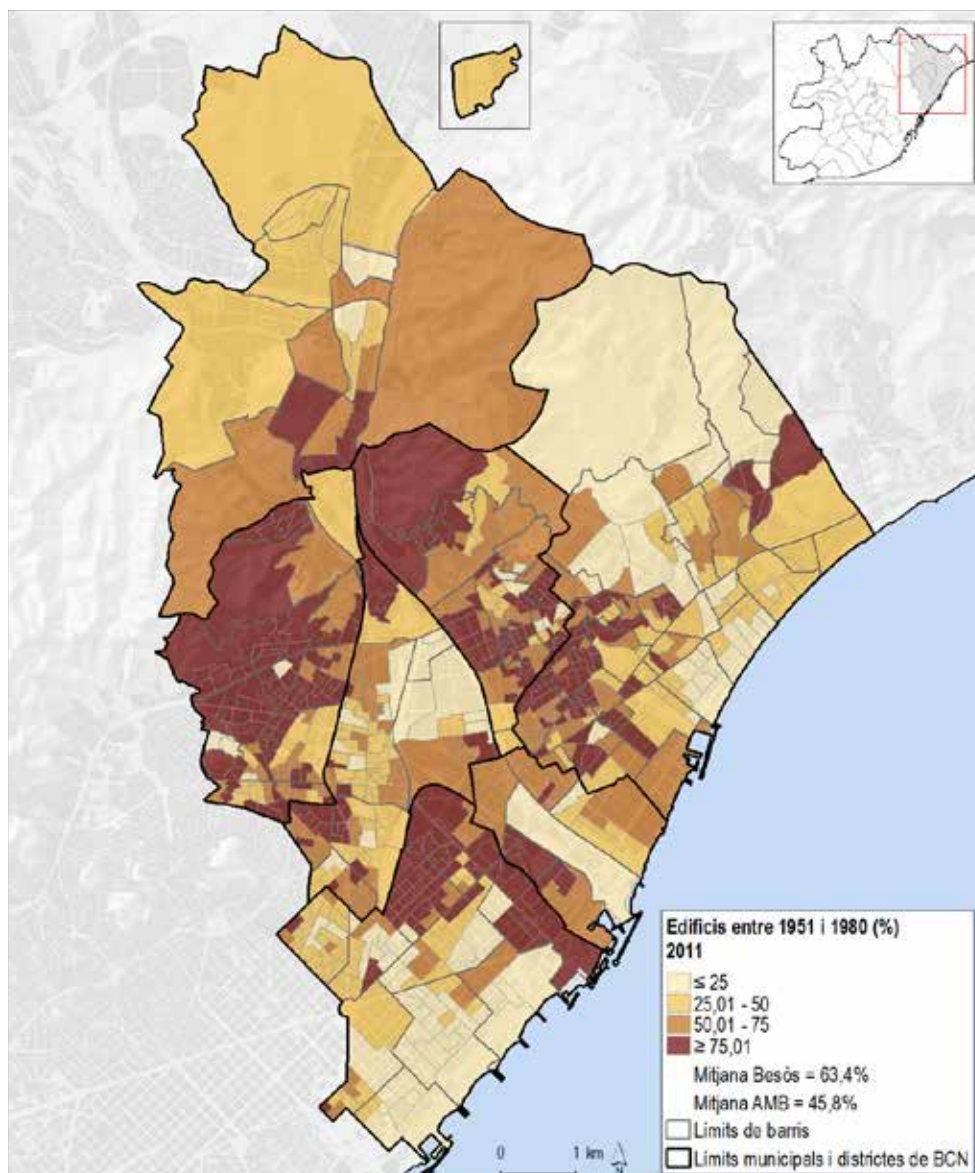
- A Sant Andreu: 5 seccions, Congrés indians, cases de la RENFE a la Sagrera i una secció a Meridiana- Prosperitat.

- A Sant Martí: 20 seccions, la majoria situades sobre la Gran Via (Sant Martí de Provençals i gran part de la Verneda i la Pau; i la zona central del barri el Besòs i el Maresme)

- A Sant Adrià de Besòs: 5 seccions que es corresponen amb la pràctica totalitat del barri de la Mina (3) i 2 del bari del Besòs.

- A Sant Coloma de Gramenet: tot i ser el municipi amb una major proporció d'habitatges construïts entre 1951 i 1980 (69%) només 2 seccions censals consten amb el 100% d'edificis d'habitatge d'aquesta època: la que es correspon amb el barri Serralada de Marina i la secció de Riu Sud que limita amb Can Mariner i Sant Rosa.

Mapa 7.2. Percentatge d'edificis construïts entre 1951 i 1980.

Font: INE, Cens 2011

Estat de conservació dels edificis destinats a habitatge

En conjunt, d'acord amb les dades del Cens de 2011 sobre estat de conservació dels edificis destinats a habitatge, el parc residencial del Territori Besòs presenta un estat molt similar al del conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, amb un 1,9% d'edificis en mal estat o estat ruïnós.

Entre els anys 2001 i 2011 els edificis d'habitatge en mal estat o estat ruïnós s'han reduït tant en termes absoluts com relatius a tots els municipis del Besòs i als districtes de Barcelona.

El descens ha estat especialment significatiu al districte de Sant Martí (ha passat d'un 9,9% a un 1,7% d'edificis residencials en mal estat o ruïnós) i al municipi de Sant Adrià del Besòs (ha passat d'un 11,2% a un 4%). Amb tot, Sant Adrià encara és l'àmbit on el percentatge d'edificis en mal estat o estat ruïnós es més alt.

Taula 7.2. Edificis d'habitatge en mal estat o estat Ruïnós (EMER). 2001-2011.

		Badalona	Nou Barris	Sant Andreu	Sant Martí	Montcada i Reixac	Sant Adrià de Besòs	Santa Coloma de Gramenet	Total Territori Besòs
2001	Total edificis	15.089	7.772	7663	7.994	3.581	1.694	6.515	50.308
	Total MER	628	389	230	789	72	190	294	2.592
	%MER	4,2%	5,0%	3,0%	9,9%	2,0%	11,2%	4,5%	5,2%
2011	Total edificis	14.721	7083	7068	7442	3.880	1.337	6.339	47.870
	Total MER	224	NDI	NDI	NDI	64	53	122	ND
	%MER	1,5%	0,8%	2,6%	1,7%	1,6%	4,0%	1,9%	ND
Var EMER 2001-2011		-64%	NDI	NDI	NDI	-11%	-72%	-59%	ND

Font: INE, Cens 2001 i Cens 2011

Estat de conservació dels edificis d'habitatges per barris

Els barris on hi ha un percentatge més elevat d'edificis en mal estat o estat ruïnós són:

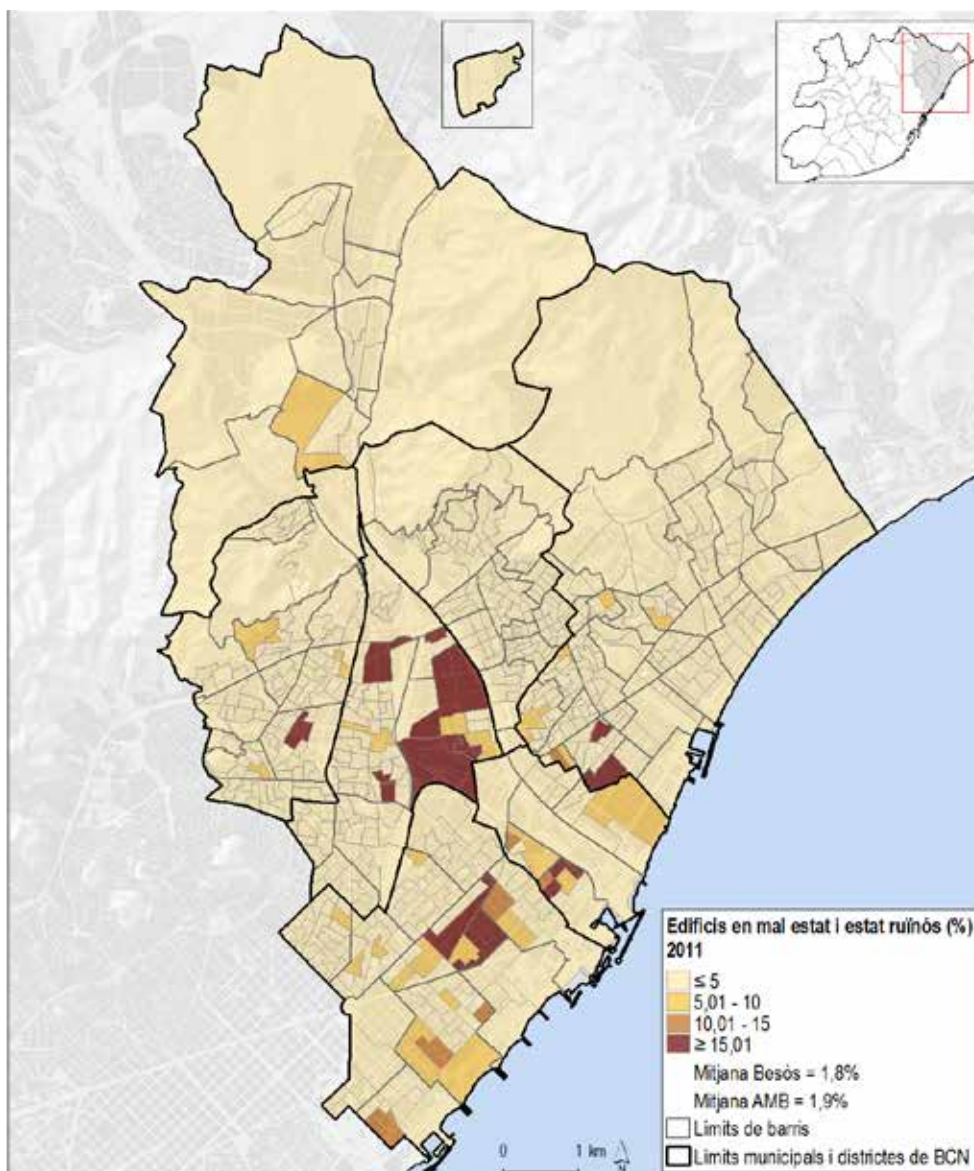
- Al barri de La Mina (secció 0801940601) a Sant Adrià del Besòs, s'ha estimat que el 50% dels edificis d'habitatge estan en mal estat o estat ruïnós.

- La zona de Bon Pastor (40%) i Baró de Viver (31%) del districte de Sant Andreu de Barcelona. Encara dins del districte de Sant Andreu, la secció censal que inclou el cementiri de Sant Andreu i les illes adjacents al barri de

Porta també presenten un percentatge elevat d'edificis residencials en mal estat o estat ruïnós (801909032). Tanmateix, l'observació de la situació en el moment del cens i la situació actual mostra diferències molt notables ja que es tracta d'un àmbit en transformació en el què s'han enderrocat edificacions d'habitatge unifamiliar en mal estat i s'estan substituint per edificis plurifamiliars habitatge.

- El teixit residencial del barri del Remei a Badalona (801509003) més proper a Sant Adrià del Besòs i part de Sant Roc (801509010) a Badalona.

Mapa 7.3. Percentatge d'edificis en mal estat o estat ruïnós. Territori Besòs. 2011.

Font: INE, Cens 2011

Dèficits d'accessibilitat

Com s'ha avançat, en el camp de l'accessibilitat dels edificis i dels habitatges hi ha dos grans camps a considerar: l'accessibilitat a dins dels habitatges, sobretot per persones amb necessitats especials, i l'accessibilitat des del carrer als habitatges.

Pel que fa a l'interior dels habitatges, s'identifiquen encara moltes barreres que dificulten el funcionament de les persones amb diversitat funcional (Llarch, 2008). El problema de més impacte en el parc espanyol consisteix en els passos interiors de les portes ja que sovint són estrets (inferiors a 62,5 cm), la qual cosa provoca que les zones a les que dona pas siguin absolutament inaccessibles per a persones usuàries de cadira de rodes. En relació a les diferents estances de l'habitatge, els problemes es concentren a les zones destinades als banys. En general, aquests no disposen d'un espai lliure suficient per fer un cercle de diàmetre igual o superior a 1,20m. Aquestes aproximacions generals no es poden contrastar en el territori Besòs per manca d'informació detallada. Tanmateix, podria ser objecte de desenvolupament en treballs posteriors.

Pel que fa a l'accessibilitat des del carrer, a més de les rampes i les escales, la disponibilitat d'ascensor és una qüestió amb un assenyalat efecte sobre la mobilitat de les persones. Si ens centrem en les dades, segons el cens de l'any 2011 es pot observar com al territori Besòs i al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona el percentatge d'edificis sense ascensor és força elevat i alhora semblant (72,4% i 74,4%).

Aquest dèficit té major impacte en la mobilitat de les persones en aquells edificis més alts en els quals el recorregut des de l'habitatge al carrer és més llarg i, a més, afecta a més llars. Així, Santa Coloma de Gramenet (29,7%) és, clarament, el municipi on hi ha més edificis de 4 plantes i més sense ascensor. Segueix el municipi de Barcelona (23,25), del qual no s'han pogut separar les dades per districtes. A més distància ja hi ha Badalona (14,6%) i Sant Adrià (12%), i en darrer lloc Montcada i Reixac (7,9%).

Taula 7.3. Edificis d'habitatges segons disponibilitat d'ascensor i número de plantes. 2011

	Total Edificis	Edificis sense ascensor		Edificis de 4 plantes i més sense ascensor	
			%		%
Sant Martí	7.442	3.743	50,3	-	-
Sant Andreu	7.068	4.581	64,8	-	-
Nou Barris	7.090	5.345	75,4	-	-
Badalona	14.721	11.808	80,2	2.147	14,6
Montcada i Reixac	3.880	3.394	87,5	305	7,9
Sant Adrià de	1.337	786	58,8	161	12,0
Santa Coloma de Gramenet	6.339	5.029	79,3	1.882	29,7
Territori Besòs	47.877	34.685	72,4	-	-
Total AMB	202.864	150.961	74,4	-	-

Font: INE, Cens 2011

Els edificis sense ascensor als barris

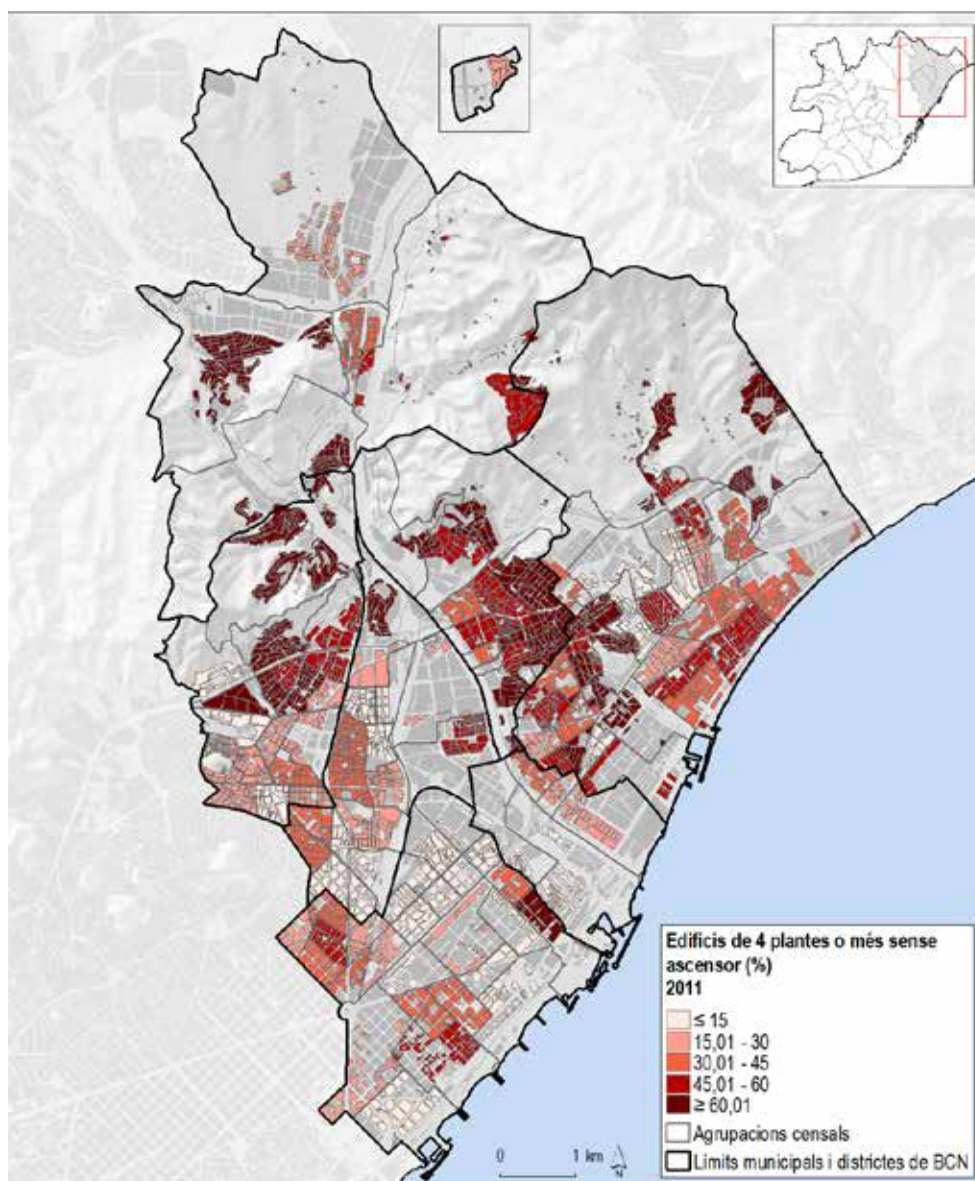
Seccions en que més del 60% dels edificis de 4 plantes o més no disposen d'ascensor:

- A Barcelona, els barris de Roquetes, Torre baró, Trinitat Vella, Verdum, Guineuta i Besòs-Maresme.

- A Santa Coloma de Gramenet: Guinardera, la part alta de Singuerlín i Riera Alta, Santa Rosa i Fondo.

- A Badalona: A més d'alguns edificis dels barris de Canyet, Pomar de Dalt, i Mas Ram, cal destacar, sobretot, els barris La Salut, Lloreda, Nova Lloreda, i part dels barris de Sant Roc i de Congrés.

Mapa 7.4. Percentatge d'edificis de 4 plantes i més sense ascensor. Territori Besòs. 2011

Font: INE, Cens 2011

ÀREES AMB NECESSITATS DE REHABILITACIÓ DEL PARC D'HABITATGE

Com es veurà tot seguit l'aproximació a les necessitats de rehabilitació del parc d'habitatge es realitza a partir d'informació provinent del cens (antiguitat i estat de l'habitatge), així com també, a mode de prova pilot, del cadastre (antiguitat, realització d'una rehabilitació i/o reforma). Cal avançar, que la representació de les dades del cadastre sobre rehabilitacions i reformes no han deixat satisfets a l'equip investigador, sobretot en aquelles referents a la ciutat de Barcelona. Per tant, cal considerar-les, com s'especifica en l'epígraf corresponent, com una prova pilot, de la qual es poden extreure només algunes pautes en la resta de municipis. Entre d'elles una de ben interessant: les actuacions de rehabilitació i reforma es concentren sobretot en els teixits històrics dels municipis i en menor proporció en edificis aixecats durant la dècada dels cinquanta, seixanta i setanta.

Les dades del cens, també amb les seves limitacions metodològiques, mostren una millor aproximació a les necessitats de rehabilitació de tot l'àmbit del Besòs. Així, a partir de les dades obtingudes de l'encreuament entre habitatges d'abans de 1981 i habitatges en mal estat, s'obté un mapa de les àrees que podríem anomenar amb majors necessitats de rehabilitació dels edificis. Un cop identificades les àrees s'ha realitzat un exercici exploratori per descriure i classificar aquestes àrees.

Aquest exercici s'ha realitzat a partir dels següents criteris i fonts:

- Alçada dels edificis (cens i treball de camp).
- Antiguitat dels teixits (fotointerpretació vols 1946/47, vol americà de 1956, mapa d'antiguitat dels teixits elaborat per l'Institut d'Estudis Territorials, recerca bibliogràfica)
- Tipus de promoció: habitatge massiu, polígons, promocions de dimensions reduïdes, promotor públic, privat (Els polígons de Barcelona, d'Amador Ferrer i altra recerca bibliogràfica).

Es tracta, com es veurà, d'una primera aproximació que requeriria d'una anàlisi més profunda per quantificar de manera més detallada els criteris assenyalats. En tot cas, de nou, s'obté una primera identificació i una classificació de les àrees amb necessitats de rehabilitació.

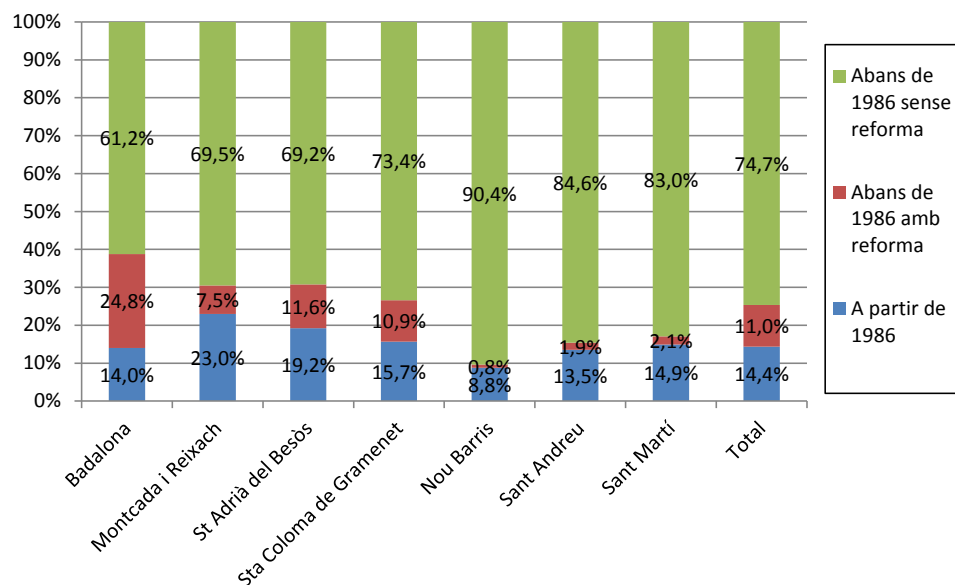
Estat dels edificis destinats a habitatge: Antiguitat, obres de rehabilitació i qualitat constructiva (prova pilot explotació dades cadastre)

Segons dades del cadastre, al territori Besòs el 74,7% de les parcel·les tenen construccions de més de 30 anys i no tenen enregistrada cap reforma ni rehabilitació. Això equival a 30.525 edificis (parcel·les cadastrals edificades d'ús residencial) dels 40.885 que hi ha a l'àmbit.

Per àmbits, en els districtes de Barcelona és on el percentatge d'edificis que necessitarien rehabilitació és més elevat. Així, a Nou Barris, un 90,4% dels edificis residencials (5.747) són d'abans de 1986 i no han realitzat cap reforma, i segueixen Sant Andreu (84,9%, 4.986) i Sant Martí (83,8%, 4.415). A la resta de municipis destaca el pes dels habitatges que necessitarien alguna reforma a Santa Coloma de Gramenet (73,4%, 4.521). Però en termes absoluts destaca de manera molt notable Badalona (61,2%, 7.848). Segueixen Montcada i Reixach (69,5%, 2.254) i Sant Adrià del Besòs (69,2%, 754).

Un zoom territorial permet apreciar com, els edificis d'abans de 1986 on s'han realitzat reformes es localitzen principalment en els teixits històrics: Centre, Casagomes, Coll i Pujol i Raval a Badalona; Centre i Cementiri Vell a Santa Coloma; el Centre de Montcada i Reixach. Sobta, però, els pocs edificis reformats al centre de Sant Andreu, que en tot cas, s'haurà de validar amb altres fonts i metodologies.

Gràfic 7.2. Parcel·les d'ús residencial (edificis) segons antiguitat i operació de reforma.

Font: Elaboració pròpia a partir del Cadastre

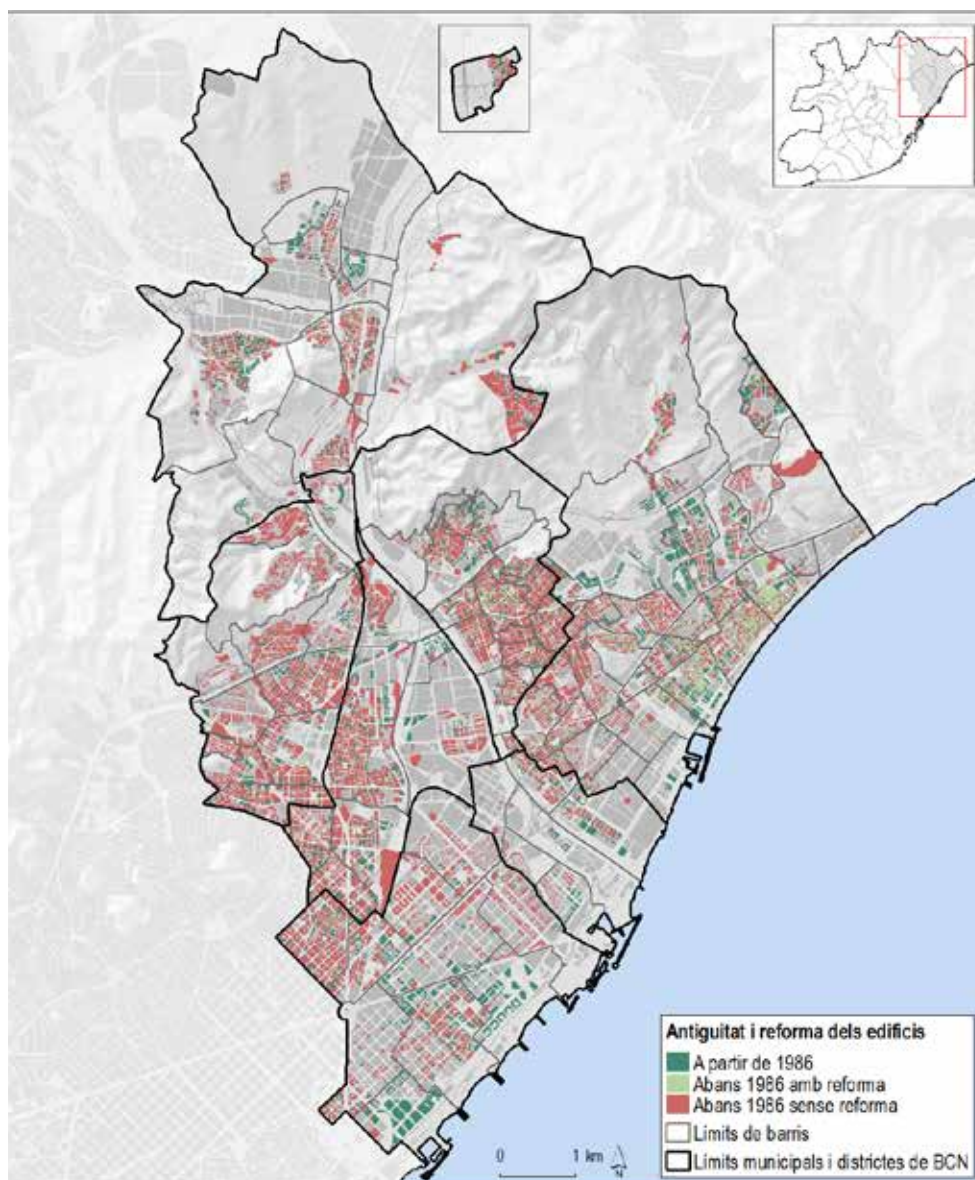
En contraposició, els edificis d'abans de 1986 però que no tenen reformes enregistrades al cadastre, i que són la gran majoria, estan localitzats a moltes parts del territori. Una primera aproximació permet classificar aquests territoris a partir de tipologies edificatòries:

Polígons i altres promocions d'habitatge massiu: Per exemple, Sudoest del Besòs i La Pau a Sant Martí; Canyelles, Guineueta i Ciutat Meridiana a Nou Barris; barri de Congrés

i els Indians a Sant Andreu; els barris de Llefià i la Salut a Badalona; Oliveres i Can Franquesa a Santa Coloma; i el barri de Besòs de Sant Adrià.

Altres barris amb unitats de gestió i promocions de menors dimensions: Per exemple, Roquetes a Nou Barris; Fondo i Santa Rosa a Santa Coloma; i Sant Crist de Can Cabanyes a Badalona.

Mapa 7.5. Parcel·les d'ús residencial (edificis) segons antiguitat i operació de reforma. Territori Besòs.

Font: Elaboració pròpia a partir del Cadastre

Estat dels edificis destinats a habitatge: Antiguitat i estat edificis (cens)

Tot encreuant les dades d'antiguitat i d'estat dels edificis s'ha elaborat un indicador sintètic a partir del percentatge d'habitatges anteriors a 1981 i del percentatge d'edificis en estat ruïnós o en mal estat. Així, les àrees amb més edificis amb necessitat de reformes serien:

Eix Serra d'en Mena

A Santa Coloma, el barri del Raval i els teixits amb més pendent que pugen cap a la línia de Carena de la Serra d'en Mena (passeig de la Circumval·lació) en els barris de Santa Rosa i Fondo. A Badalona, aquest eix té continuïtat a l'altre vessant de la serra d'en Mena: al nord del barri de Sant Joan de Llefià, al barri de La Pau i al nord del barri de La Lloreda.

Es tracta, en el seu conjunt de teixits residencials desenvolupats durant el període del desarrollismo mitjançant promocions mitjanes o petites, i en alguns casos amb edificacions d'autoconstrucció (sobretot a Badalona), on predominen edificis de planta baixa més 3 (sobretot a Santa Coloma) i més 2 (sobretot a Badalona). En definitiva, no són polígons d'habitatge ni promocions d'habitatge massiu, la qual cosa implica una major dificultat per fer front a les obres de rehabilitació per part de la comunitat de propietaris, ja que en cada edifici viuen pocs propietaris.

Dins d'aquest eix, també cal destacar teixits d'edificis amb més alçades amb necessitat de reforma, tal i com mostren les taques més fosques al barri de Sant Antoni de Llefià.

Safaretjos a Santa Coloma i centre de Sant Adrià

Es tracta de teixits històrics, que en el cas dels Safaretjos estan immersos en una zona de transformació urbanística.

Sant Crist de Can Cabanyes a Badalona

Encara a Badalona, també cal destacar la part del barri del Crist de Can Cabanyes, que toca a la riera de Sant Joan. Es tracta, precisament, de la part del barri amb un major predomini de promocions reduïdes de planta baixa més 2 o més 3 i on també hi ha un elevat percentatge d'autoconstrucció.

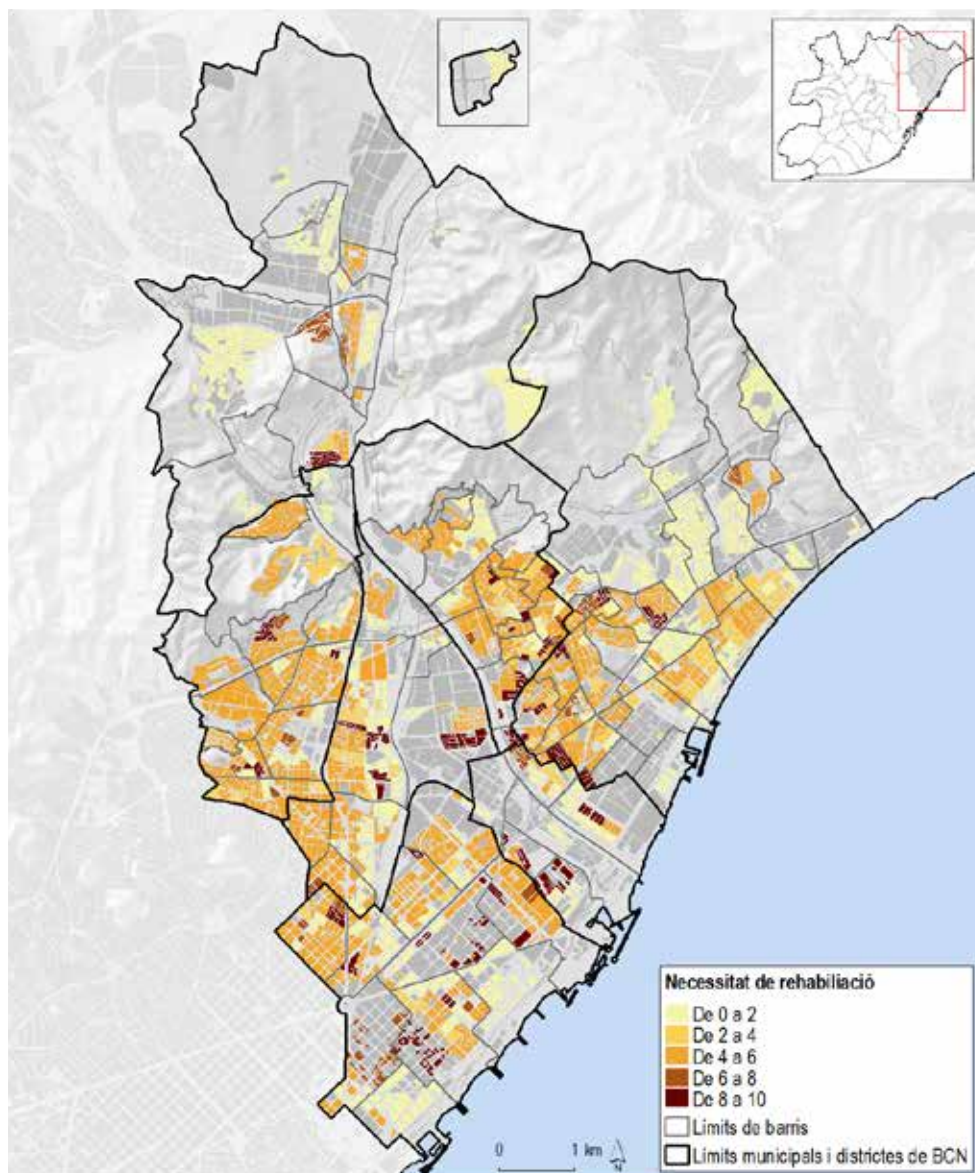
Artigas i el Remei a Badalona

En aquests barris s'aprecien taques molt importants d'edificis amb necessitats de rehabilitació. Es tracta de les parts que es troben a tocar amb el municipi de Sant Adrià. De nou, es tracta de teixits amb predomini de promocions mitjanes i petites en edificis de planta baixa més 2 o més 3, sobretot al barri del Remei. En canvi, al barri d'Artigues hi ha una major diversitat de tipologia edificatòria.

Barri Sant Joan Baptista a Sant Adrià

Es tracta dels edificis que es troben entre l'Avinguda de la Mare de Deu del Carme i l'Avinguda de la Platja. Es tracta del barri edificat a partir de la urbanització Font i Vinyals a la dècada de 1920 i que ja es troba ben consolidat abans de la guerra. Amb els anys, algunes parcel·les s'han renovat però encara predominen edificis antics. Les tipologies edificatòries predominants són de planta baixa més dos i més tres, amb presència important d'autoconstrucció.

Mapa 7.6. Estimació d'edificis amb necessitats de rehabilitació. Territori Besòs. 2011

Font: Elaboració pròpia a partir del Cens 2011

La Mina i el barri del Besòs a Sant Adrià (POLÍGONS)

Barris amb característiques sociodemogràfiques diferents però que des del punt de vista de l'edificació es caracteritzen per ser barris amb edificis plurifamiliars amb un nombre elevat de plantes. Es tracta, a diferència, de la major part de teixits vists fins aquí, de promocions d'habitatge massiu.

El polígon de la Mina (1971), de promoció pública (Patronat Municipal de l'Habitatge) principalment amb l'objectiu de real·lotjar les famílies que vivien en alguns dels barris de barraques de Barcelona (Camp de la Bota, Montjuïc, La Perona...).

El polígon de Cobasa (1963/64), de promoció més tardana i per promotors privats, amb famílies d'origen obrer, majoritàriament arribades durant la segona gran onada migratòria del segle xx a Catalunya, que compren l'habitatge.

El barri del Besòs-Maresme a Sant Martí (POLÍGONS)

Es tracta dels polígons del Maresme (1960), d'origen privat i del Sud-Oest del Besòs (1960), promogut pel Patronat Municipal de l'Habitatge.

El Bon Pastor a Sant Andreu

En el mapa s'identifiquen dos parts del barri amb una assenyalada concentració d'edificis amb necessitat de reforma.

Per una banda, els edificis de Bon Pastor afectats pel procés d'enderrocament i substitució que per la seva situació es troben en pitjors condicions, alguns d'ells ja sense residents i, d'altres, en canvi, encara amb ocupants.

Per altra banda, els edificis que no formen part del polígon originari de Bon Pastor i que estan al sud del Carrer Sant Adrià, on hi ha tipologies edificatòries ben diverses sobre la mateixa trama urbana. Des dels edificis ja aixecats abans de la Guerra Civil de planta baixa o de planta baixa més u, fins a edificis de més alçades (planta baixa més cinc, més sis) dels anys seixanta i setanta en promocions aïllades i també en grans promocions. I passant per edificis d'aquest mateix període de planta baixa més 3 i més 4 de promocions petites.

Casc antic de Sant Andreu

En el barri de Sant Andreu, s'aprecien taques amb edificis que necessiten rehabilitació en el seu teixit històric.

Les Roquetes a Nou Barris

Al barri de Roquetes, destaca el percentatge d'edificis amb necessitats de rehabilitació sobretot la part nord del barri. Es tracta de les edificacions del període 1960-1970, construïdes moltes d'elles en zones d'elevades pendents i amb molta presència d'autoconstrucció. Malgrat les dificultats de l'orografia hi ha molts edificis que superen les tres plantes, encara que degut a les dimensions de les parcel·les en molts casos no hi ha més d'un o dos habitatges.

Can Sant Joan a Montcada i Reixac

A Montcada, la zona que té un percentatge d'edificis més elevat amb necessitats de rehabilitació es localitza a la part més alta del barri de Can Sant Joan al vessant nord del turó de Vallbona. Es tracta d'una zona amb edificis de poca alçada, molts d'ells unifamiliars, i amb un percentatge significatiu d'autoconstrucció.

Una tipologia d'àrees amb necessitats de rehabilitació

- La gran majoria de teixits amb necessitats de rehabilitació estan compostats per edificis de poques alçades, amb molta presència de planta baixa més dos i més tres, principalment mitjançant petites promocions, fins i tot, amb presència d'autoconstrucció. Aquesta dada és rellevant ja que permet dimensionar les operacions de rehabilitació i apunta a les majors dificultats que poden trobar les comunitats de propietaris per aconseguir un preu unitari assequible.

Cal diferenciar entre els teixits originaris del primer terç del segle XX: el que queda del polígon històric de Bon Pastor, el barri de Sant Joan Baptista a Sant Adrià i el Remei a Badalona, amb molts edificis d'aquest període.

Els teixits desenvolupats en el període 1950-1970: els vessants de la Serra d'en Mena a Santa Coloma i Badalona, Sant Crist de Can Cabanyes a Badalona, una part d'Artigues a Badalona,

- Com a complement de l'anterior, hi ha menys àrees amb necessitats de rehabilitació que es corresponguin a promocions d'habitatge massiu. Els polígons d'habitatge de Maresme i Sud-Oest del Besòs a Barcelona, La Mina i el barri del Besòs a Sant Adrià i alguna àrea al barri de Sant Antoni de Llefià.

- Cal destacar la presència d'àrees amb necessitats de rehabilitació en zones que originàriament han estat de desenvolupament marginal, sobretot al període 1950-1970, on hi ha una presència destacable d'autoconstrucció: les

parts altes de Roquetes a Barcelona, Can Sant Joan al turó de Vallbona i Font Pudenta a Montcada i Reixac.

- Finalment, àrees amb necessitats de rehabilitació a teixits històrics: al centre històric de Sant Andreu, als Safarells de Santa Coloma i al centre de Sant Adrià de Besòs.

CONSTRUCCIÓ, REHABILITACIÓ I POTENCIAL D'OFERTA D'HABITATGE

En aquest epígraf es combinen dos tipus d'informació. Per una banda, les dades relatives a l'activitat edificatòria residencial així com també a la rehabilitació. Per altra banda, es realitza una primera exploració sobre el potencial d'oferta d'habitatge en l'àmbit del Besòs. Aquesta exploració es realitza a partir del potencial d'oferta per buidatge degut a la mortalitat. Una diagnosi més avançada hauria de contemplar també el potencial de sòl disponible i encreuar ambdues informacions.

Pel que fa a l'edificació residencial, les principals fonts d'informació disponible són les estadístiques de construcció elaborades per la Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana de la Generalitat de Catalunya

En el cas de la rehabilitació, a mode de prova pilot, s'ha realitzat una explotació del cadastre que mostra el tipus d'obres de rehabilitació i/o reforma que s'han realitzat en els edificis de l'àmbit Besòs. Val a dir que, com s'ha avançat, els resultats obtinguts amb aquesta font no es consideren

satisfactoris per part de l'equip i, en tot cas, s'haurien de contrastar amb altres fonts. Així mateix, s'han explotat les dades sobre ajuts a la rehabilitació del Consorci Metropolità de l'Habitatge, que caldria complementar amb les del Consorci de l'Habitatge de Barcelona.

Certament, en el camp de la construcció i la rehabilitació el repte es disposar de fonts homogènies, fiables i que es puguin explotar a nivell inframunicipal. Això seria possible a partir d'una explotació coordinada dels registres de llicències d'obra dels cinc municipis del territori Besòs.

En la segona part, relativa al potencial d'oferta d'habitatge al Besòs, s'han tractat com s'ha avançat només la part de potencial per buidatge a partir de les dades del padró de població. El potencial de sòl s'hauria d'obtenir per una banda de l'Institut Municipal d'Urbanisme de Barcelona i d'altra de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i en tot cas, contrastar-ho amb les expectatives i estratègies dels equips municipals.

CONSTRUCCIÓ OBRA NOVA

Com és ben sabut, la intensitat de l'edificació residencial d'obra nova s'ha reduït de manera notable arran de l'esclat de la darrera crisi financera internacional, l'estiu del 2007. En el cas del Territori Besòs, s'ha passat d'iniciar-se 4.923 habitatges de mitjana anual durant el període 1998--2007 a tan sols 1.565 a l'any en el període 2008-2015. Si es mira en termes d'intensitat de l'edificació, això suposa passar de 4,1 habitatges per mil habitants a l'any a 1,5.

Ara bé, una anàlisi territorial més detallada mostra diferències significatives.

En primer lloc, cal tenir present el pes del districte de Sant Martí en l'activitat edificatòria del Territori Besòs. De fet,

representa un terç dels habitatges acabats, tant en el període de bombolla 1998-2007 com en el període 2008-2015.

En segon lloc, cal destacar el pes de Badalona i de Sant Andreu en el volum total d'edificació residencial. A Badalona es van iniciar 883 habitatges de mitjana a l'any durant el període 1998-2007 (un 23,1% del total del Territori Besòs) i a Sant Andreu 604 (un 15,8%). En el període 2008-2015 l'edificació s'ha reduït a 277 habitatges/any a Badalona i 203 a Sant Andreu. Aquesta reducció ha estat més important que en els altres àmbits territorials del Besòs, de tal manera que el seu pes relatiu sobre el conjunt s'ha reduït (Badalona un 17,7% i Sant Andreu un 13%).

Taula 7.4. Habitatges finalitzats. 1998-2015. Mitjana anual.

	1998-2007			2008-2015		
			Per mil habitants			Per mil habitants
Nou Barris	344	9,0%	2,1	183	11,7%	1,1
Sant Andreu	604	15,8%	4,1	203	13,0%	1,4
Sant Martí	1.317	34,4%	5,6	531	34,0%	2,3
Barcelona	4.138	-	2,6	1.775	-	1,1
Badalona	883	23,1%	4,1	277	17,7%	1,3
Montcada i Reixac	308	8,0%	9,0	111	7,1%	3,3
St Adrià de Besòs	119	3,1%	3,3	148	9,5%	4,3
Sta Coloma de Gramenet	254	6,6%	2,2	111	7,1%	0,9
Territori Besòs	3.829	100,0%	4,0	1.565	100,0%	1,6
Total AMB	13.239	-	4,1	4.923	-	1,5

Font: Secretaria d'Habitatge, a partir de Certificats final obra Col·legi Aparelladors

Entre aquests tres àmbits, Sant Martí, Badalona i Sant Andreu representen gairebé tres quartes parts (73,25) de l'edificació residencial d'obra nova de l'àmbit en el període de bombolla . Un pes que s'ha reduït en el període 2008-2015 al 64,6% degut, sobretot, a la moderació més acusada de Badalona i Sant Andreu.

Nou Barris, Montcada i Reixach, Santa Coloma de Gramenet i Sant Adrià del Besòs segueixen en volum de construcció però amb valors més reduïts.

Cal destacar que Sant Adrià és l'únic àmbit on els habitatges que s'han finalitzat durant el període 2008-2015 (148) és superior, en termes de mitjana anual, als que es van acabar durant la bombolla immobiliària 1998-2007 (119).

REHABILITACIÓ

Malgrat que en un teixit consolidat com el del territori Besòs la importància del parc d'habitatge existent és d'enorme rellevància, la informació relativa al manteniment i rehabilitació dels edificis és difícil d'obtenir, sobretot aquella que realitzen els privats sense cap ajut ni subvenció pública. La principal font d'informació sobre rehabilitació està enregistrada a les llicències d'obra que atorguen els ajuntaments. Ara bé, com que cada ajuntament ho enregistra d'una manera diferent resulta d'enorme dificultat, en primer lloc disposar de la informació i, en segon lloc, poder homogeneïtzar-la entre diferents municipis.

En el marc d'aquest treball es presenten dos tipus

d'informació: Per una banda, la informació que recull el cadastre sobre les construccions on s'ha realitzat una operació de rehabilitació i/o reforma. Per altra banda, els ajuts públics a la rehabilitació gestionats pel Consorci Metropolità de l'Habitatge en les convocatòries dels anys 2014 i 2015.

La rehabilitació al cadastre

Pel que fa a les actuacions de rehabilitació, el cadastre elabora una classificació en quatre tipus:

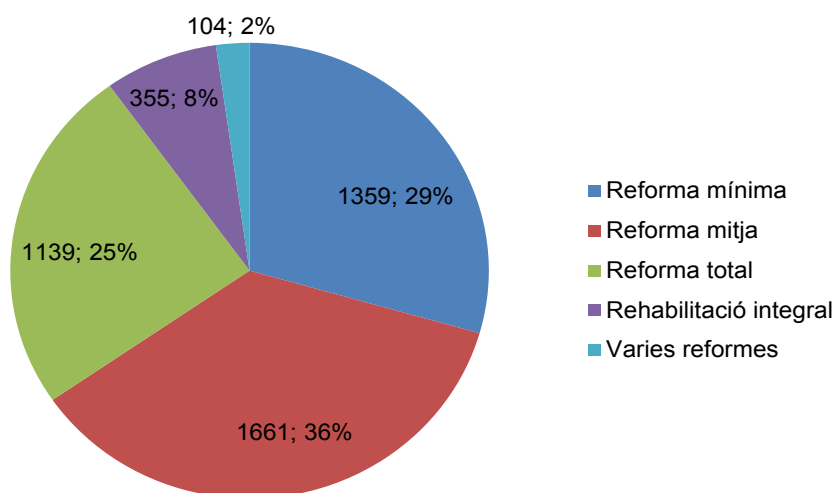
Rehabilitación integral (R)	Cuando las obras de reforma se ajusten a lo estipulado como rehabilitación en el planeamiento o normativa municipal vigente, y en su defecto, cuando la cuantía económica de las obras supere el 75% de la cantidad que supondría realizar esa misma obra de nueva planta, y además sus características constructivas, permitan suponer que en uso, función y condiciones de construcción han alcanzado una situación equivalente a su primer estado de vida. El índice de antigüedad de la construcción en este caso, será el que corresponde a la fecha de rehabilitación.
Reforma total (O)	Cuando las obras de reforma afecten a elementos fundamentales de la construcción suponiendo un coste superior al 50% e inferior al 75% de la cantidad que supondría realizar esa misma obra de nueva planta.
Reforma media (E)	Cuando las obras de reforma afecten a fachada o a algún elemento que suponga alteración de las características constructivas, y suponiendo un coste superior al 25% e inferior al 50% de la cantidad que supondría realizar esa misma obra de nueva planta
Reforma mínima (I)	Cuando las obras de reforma afecten a elementos constructivos no fundamentales, suponiendo un coste inferior al 25% de la cantidad que supondría realizar esa misma obra de nueva planta

De les 40.885 parcel·les amb edificis residencials que hi ha a l'àmbit Besòs en 4.618 hi ha enregistrades actuacions de rehabilitació i/o reforma. D'aquestes, 4.492 són en parcel·les que contenen construccions d'abans de 1986, com s'ha vist més amunt, i les 126 actuacions de rehabilitació restants s'han produït en edificis que daten de després de 1986.

De les 4.618 actuacions de rehabilitació, tan sols 355, un 8%, són operacions de rehabilitació integral. Predominen, doncs, les operacions de reforma. En concret, 1.661 (36%) són de reforma mitjà, 1.359 (29%) de reforma mínima i 1.139 (25%) de reforma total (vegeu figura 8).

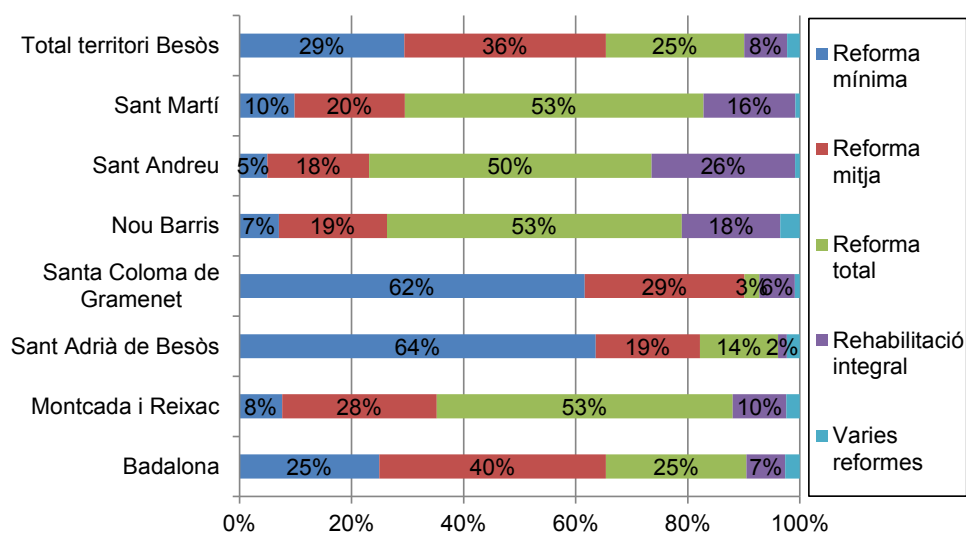
Per àmbits territorials, com ja s'ha avançat, les dades del cadastre s'han de contrastar, sobretot les dels districtes de Barcelona. Si ens centrem en la resta de municipis, a Montcada és on hi ha un major pes de les rehabilitacions integrals (10%), seguit de Badalona (7%), Santa Coloma (6%) i, finalment, Sant Adrià del Besòs (2%). Precisament, els dos municipis on hi ha més pes de la rehabilitació integral també concentren un percentatge superior de reformes totals: Montcada i Reixach, 53% i Badalona 25%. En canvi, a Sant Adrià i a Santa Coloma hi ha un pes més elevat de les reformes amb menor incidència: A Sant Adrià un 19% de reforma mitja i un 64% de reforma mínima i a Santa Coloma un 29% de reforma mitja i un 62% de reforma mínima.

Gràfic 7.3. Tipus de rehabilitació i/o reforma als edificis del Territori Besòs

Font: Elaboració pròpia a partir de Cadastre

Gràfic 7.4. Tipus de rehabilitació i/o reforma als edificis del Territori Besòs. Per municipis i districtes

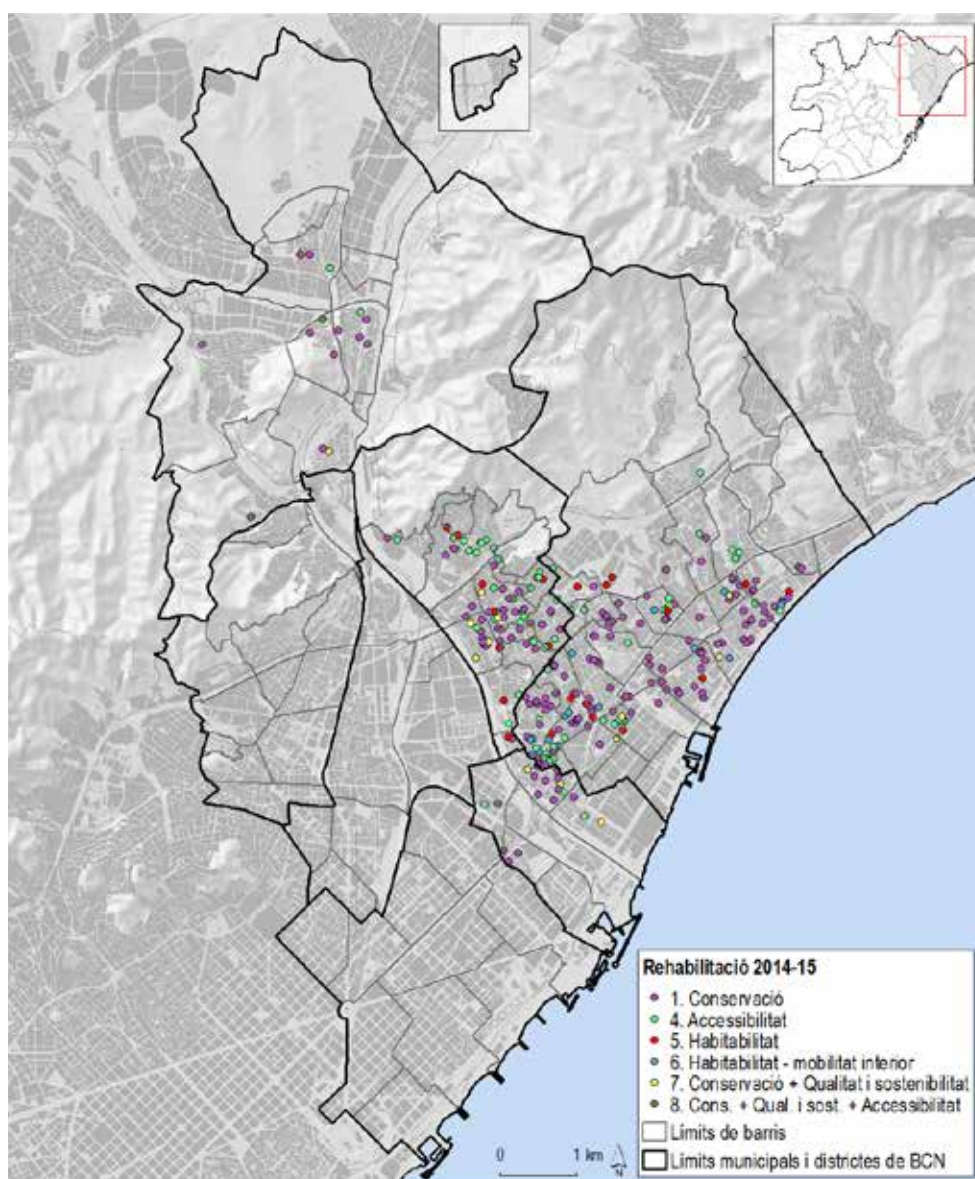
Font: Elaboració pròpia a partir de Cadastre

Els ajuts a la rehabilitació del Consorci Metropolità de l'Habitatge

Juntament amb les actuacions de rehabilitació i reforma que té recollides el cadastre, més recentment es disposa de la base de dades georeferenciada dels ajuts a la rehabilitació atorgats pel Consorci Metropolità de l'Habitatge en les convocatòries 2014 i 2015.

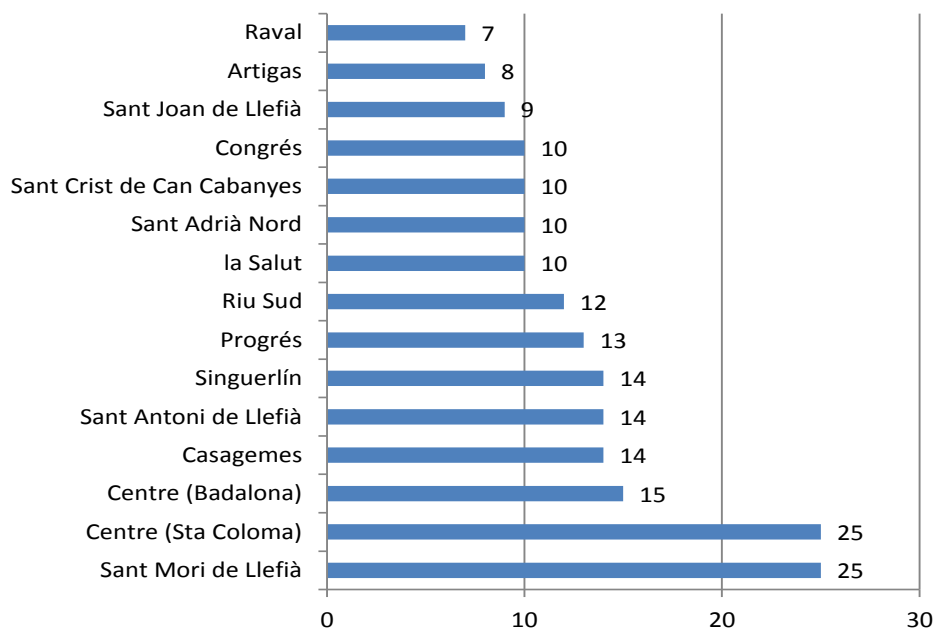
Si es mira la distribució d'aquests ajuts, el Barri de Sant Mori de Llefià, a Badalona és on més se n'han atorgat (25). Segueixen els centres de Santa Coloma (25) i Badalona (15), el barri de Casagemes (14) i Sant Antoni de Llefià (14) a Badolona i Singerlin (14) a Santa Coloma, per citar els principals (vegeu figura 11).

Mapa 7.7. Ajuts a la rehabilitació del Consorci Metropolità de l'Habitatge. 2014-2015

Font: Consorci Metropolità de l'Habitatge

Gràfic 7.5. Barris amb més ajuts a la rehabilitació del Consorci Metropolità de l'Habitatge. 2014-2015

Font: Consorci Metropolità de l'Habitatge

OFERTA POTENCIAL D'HABITATGE PER BUIDATGE

El treball en un àmbit urbà consolidat, en què el principal potencial d'habitatge es troba en el parc existent, porta a explorar maneres d'estimar la disponibilitat d'aquest potencial d'habitatge a mig termini així com poder preveure àmbits on el parc d'habitatge existent podria quedar vacant o sotmès a fortes pressions de demanda.

L'índex de sobreoferta d'habitatge a mig termini per factors demogràfics és un primer indicador per a relacionar l'evolució de l'estructura demogràfica amb la capacitat de donar resposta a les necessitats d'habitatge del parc existent. Aquest índex compara la població de 75 anys i més, que a mig termini, deixarà desocupats habitatges per efecte de la mortalitat; amb la població joves de 15 a 24 anys, que en mateix període s'emanciparà. L'objectiu es detectar, d'una banda, zones on per efecte de l'envelliment hi hagi un potencial d'habitatges que quedin buits i d'altra banda, permet fer una avaluació de les possibilitats que tindran els joves d'emancipar-se a un pis del mateix barri o àmbit on viuen.

A partir del Padró continu de població (2014) podem veure a nivell de secció censal quins àmbits queden molt per sota d'1, el valor que indicaria un equilibri entre els dos grups d'edat i per tant, permetria que la població jove ocupés els

habitatges que queden buits per mortalitat.

Destaquen, però, com a àmbit amb una major presència de població major de 75 anys en relació a la població de 15 a 24 anys:

- Al districte de Nou Barris: La Guineueta, Verdun, la Prosperitat, Can Peguera i Turó de la Peira, Vilapicina i Torre Llobeta i Porta.

- A Sant Andreu: les parts més properes a Nou Barris del Congrés i els Indians, Navas i la Sagrera.

- Sant Martí: les seccions perimetrals del barri de Camp de l'Arpa del Clot, Sant Martí de Provençals (pràcticament totes les seccions); les seccions litorals i de la Rambla de Poblenou, les seccions limítrofs amb Sant Adrià de Besòs de la Verneda i la Pau i del Besòs i el Maresme.

- A Montcada i Reixac, només les seccions censals de presenta una proporció major entre 1,0 i 1,50 de gent de més de 75 : Carrerada, Montcada centre i Font Pudenta i la part central de Can Sant Joan.

- A Santa Coloma, la majoria de seccions es situen entre l'1

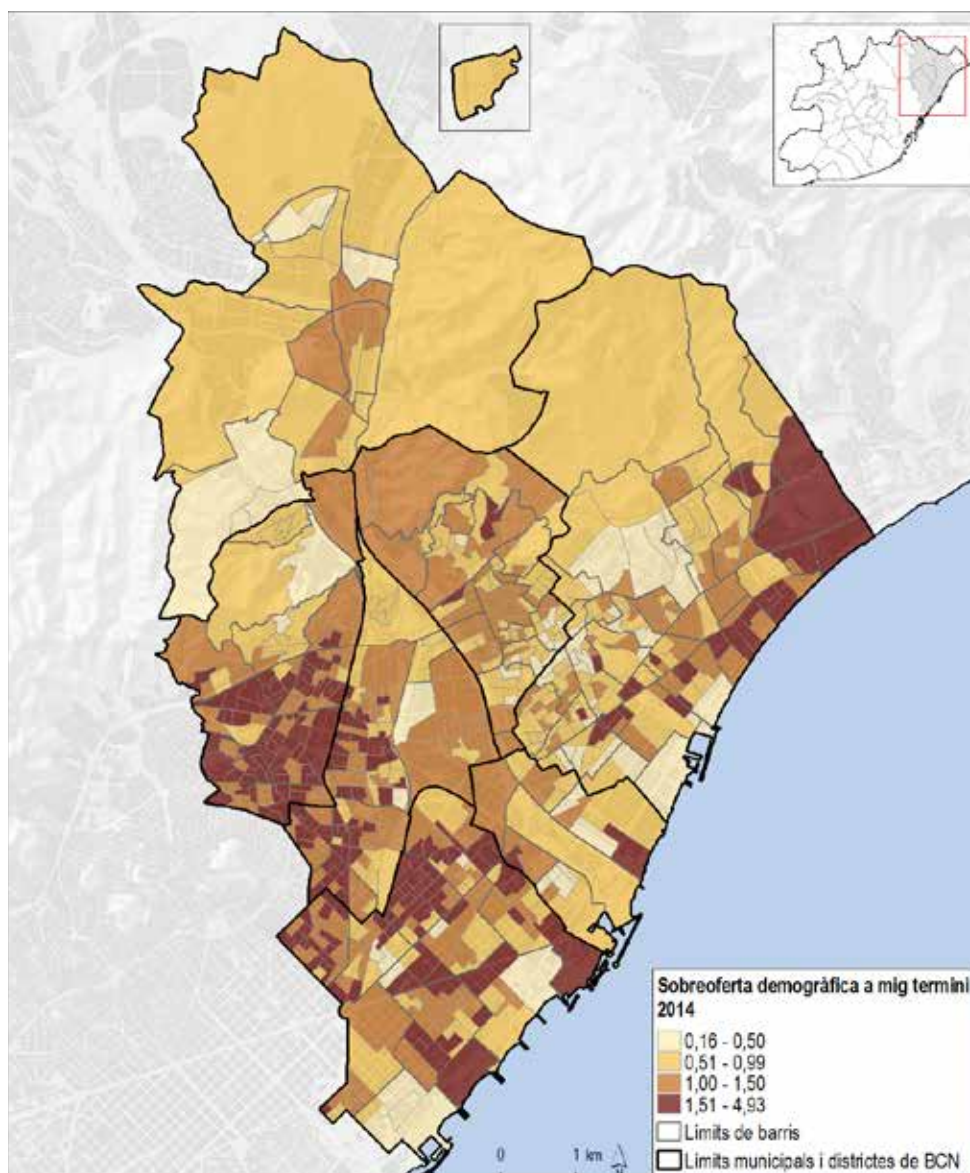
i 1,5 excepte 1 secció Riu Nord que limita amb la Ronda (B-20) i la secció 0824503016 a la banda nord de Singuerlín (on també es concentra un percentatge de persones grans sense ascensor).

- A Badalona, les seccions en què es podria donar sobre oferta per motius demogràfics es situen, d'una banda, a Canyadó, Manresa, es Guixeres i la part adjacent a aquesta de de Mas Ram; Pomar, la meitat del litoral de Casagemes, les seccions centrals del barri Centre i les seccions de

Congrés que limiten amb el barri la Salut i de Sant Roc.

- A Sant Adrià de Besòs, destaca únicament una secció al barri de Sant Joan Baptista (la Marina del Besòs)

Mapa 7.8. Índex de sobreoferta a mig termini per evolució de l'estructura demogràfica.

Font: INE, padró continu de població 2014

MERCAT DE L'HABITATGE

El mercat immobiliari és actualment el principal mecanisme d'accés a l'habitatge. Per tal de conèixer el seu funcionament i les condicions que ofereix, s'analitzen en aquest apartat les dades existents referides a les transaccions immobiliàries de compravenda i els contractes de lloguer, així com als preus mitjans en els diferents segments del mercat. La informació disponible, però, no és comparable per a tot el Territori

Besòs: per la ciutat de Barcelona aquestes dades estan disponibles a nivell de barri, en canvi, en els altres municipis la dada disponible és agregada. Per aprofundir en el detall territorial del preu mitjà de l'habitatge en tots els municipis de manera homogènia s'ha fet una prospecció de l'oferta al portal immobiliari Idealista.

SEGMENTS DEL MERCAT: L'ASSENYALAT PREDOMINI DEL LLOGUER

En el període d'anàlisi amb informació disponible (2004-2015) a tots els municipis de l'àmbit (excepte Barcelona on el lloguer ja era majoritari) es dona una reducció del volum del total de transaccions i un canvi important en la composició d'aquestes. Si fins els 2004-2005 les compravendes superaven amb escreix el lloguer, a partir del 2005 aquestes es redueixen i el nombre de contractes de lloguer creix fins a convertir-se en el segment majoritari.

Des del 2014 el lloguer es redueix en termes absoluts i relatius mentre del segment de la segona mà a tots els àmbits excepte a Sant Adrià de Besòs i Montcada i Reixac, on el volum de lloguers es manté o fins i tot s'incrementa.

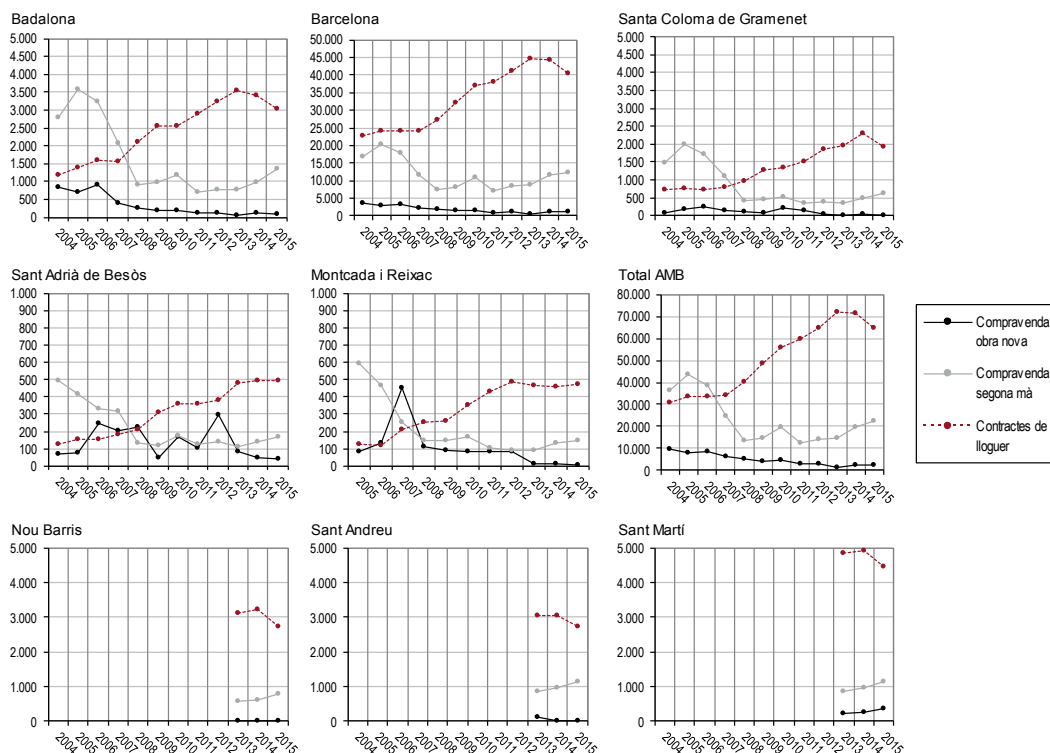
A Sant Adrià de Besòs, lloguer i compravendes de segona mà intercanvien el seu pes: si el 2004 el segment del lloguer representava el 18% i les compravendes de segona mà el 72%, el 2015 els contractes de lloguer arriben al 71% i el segment de segona mà representa només el 24%. El segment d'obra nova representa el 2% de les transaccions.

Des del 2012, el nombre anual de contractes de lloguer es manté estable i tot que des del 2014 s'incrementen les compravendes de segona mà, el nombre anual de contractes de lloguer no es redueix sinó que augmenten un 0,8%.

Pel que fa a Montcada i Reixac, també es passa el predomini del segment de la compravenda de segona mà (66% el 2004) al predomini del segment del lloguer (que ha passat de representar el 18% el 2004, al 75% el 2015). Entre 2014 i 2015 el volum de contractes de lloguer augmenta un 3%.

Mentre les compravendes d'habitatges de segona mà es situen a l'alça des del 2013 a tots els àmbits, les d'obra nova continuen reduint-se amb una excepció significativa: el districte de Sant Martí on només no es redueixen sinó que experimenten un notable increment del 42% entre 2014 i 2015. Aquest increment triplica el registrat al conjunt de la ciutat de Barcelona per aquest període (12,9%). Al mateix temps, és en aquest districte on es registra un menor creixement de les compravendes de segona mà (8%).

Gràfic 7.6. Segments del mercat. Compravenda d'obra nova, compravenda de segona mà i contractes de lloguer.

Font: Ministerio de Fomento, a partir del Consejo General del Notariado; i Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir de fiances dipositades a l'INCASOL.

Fins l'any 2005, només es recullen les dades de nous contractes de lloguer quan en el municipi n'hi ha com a mínim 100 de nous per any.

A Badalona, el nombre d'operacions totals va arribar al màxim el 2006 i al mínim l'any 2008. El lloguer ha passat de tenir un pes del 24% al 68%. Les compravendes d'obra nova el 2015 només van representar el 2% del total d'operacions.

Santa Coloma de Gramenet és on la reducció de les compravendes d'obra nova ha estat més intensa: aquest

segment pràcticament ha desaparegut de les transaccions. El 2004 representava el 4% i va arribar a ser l'11% el 2010 però el 2015 ha quedat reduït a un 0.6%. La segona mà, el segment que predominava el 2004 amb un 65%, significa el 2015 el 24%. El segment de lloguer, que ja tenia un pes important el 2004 (32%) el 2015 s'ha convertit en el dominant representant un 75% de totes les operacions.

Taula 7.5. Evolució del volum de transaccions immobiliàries, 2014-2015.

Àmbit	Evolució de les transaccions 2014-2015					
	2014	2015	Var 2014-2015	Var CV Obra Nova	Var CV H. Usat	Var Llo
Barcelona	57.230,0	54.177,0	-5,3%	12,9%	16,3%	-8,5%
Nou Barris	3.832,0	3.516,0	-8,2%	-75,0%	31,0%	-15,5%
Sant Andreu	4.023,0	3.874,0	-3,7%	-58,3%	18,6%	-10,3%
Sant Martí	6.780,0	6.557,0	-3,3%	42,0%	8,0%	-9,2%
Badalona	4.549,0	4.488,0	-1,3%	-16,3%	38,0%	-11,3%
Montcada i Reixac	609,0	634,0	4,1%	-55,4%	36,6%	3,0%
Sant Adrià de Besòs	684,0	704,0	2,9%		42,6%	0,8%
Santa Coloma de Gramenet	2.811,0	2.582,0	-8,1%	-95,7%	39,3%	-16,0%
Total	80.518,0	76.532,0	-5,0%			
Total AMB	36.530,0	35.373,0	-3,2%	-3,9%	26,4%	-9,3%

Font: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir de Tecnigrama fins l'any 2007 i de Apolda, Estudi d'oferta de nova construcció, a partir del 2008. Les dades són del segon semestre de cada any. Entre els estudis de 2003 i 2004 la diferència temporal no és de 12 mesos sinó de 16 mesos. El 2010 s'ha tornat a la metodologia de càlcul que s'utilitzava fins el 2007. Les dades dels anys 2008 i 2009 han estat recalculades amb aquesta metodologia i difereixen d'informes anteriors. A partir del 2015 la sèrie no continua.

En el conjunt de l'AMB, tot i que està molt marcada pel volum de les transaccions de Barcelona ciutat, també es pot observar aquesta mateixa tendència en la composició dels segments del mercat: l'obra nova, que el 2004 representava el 12% del total, el 2015 ha quedat reduïda al

2%. La segona mà, que era el segment predominant el 2004 (48%) l'any 2015 ha vist el seu pes reduït pràcticament a la meitat i significa només el 25%. El lloguer, que ja tenia un pes important (40%) s'ha convertit també en el segment predominant (72%) en el total d'operacions.

EVOLUCIÓ DELS PREUS DE L'HABITATGE: UN CANVI DE TENDÈNCIA DESIGUAL

Si bé l'evolució dels preus als municipis del territori Besòs durant el període d'expansió i els primers anys posteriors a l'esclat de la bombolla immobiliària el 2007 presenten una evolució força paral·lela, el canvi de tendència a la ciutat a la ciutat de Barcelona a partir de 2013 apunta que la crisi immobiliària no ha afectat a tots els mercats de l'habitatge de la mateixa manera.

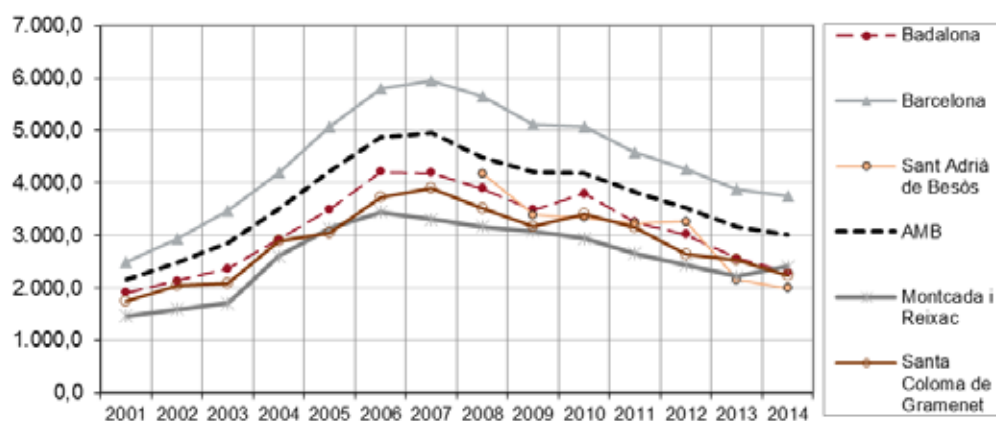
Obra Nova

Entre 2008 i 2014 es van donar descensos importants en els preus de l'habitatge d'obra nova: a Sant Adrià de Besòs -52%; a Badalona -41%, Santa Coloma de Gramenet -37%, a Barcelona un -33% i a Montcada i Reixac -24%. Tal com mostra la figura però, tot i aquest descens dels durant els anys posteriors a l'esclat de la bombolla immobiliària els preus de 2014 es situaven per sobre dels registrats l'any

2001.

D'altra banda, l'evolució recent d'aquests preus comença a mostrar signes de canvi de dinàmica: a partir de 2014, d'acord amb les dades disponibles dels Registradors, tot i que per alguns àmbits i anys no ofereixen dades, sí que permeten veure com al districte de Sant Martí s'està una tendència clarament a l'alça dels preus.. Al districte de Sant Andreu en canvi els preus de l'obra nova continuen a la baixa (-21%) com també ho fan, d'acord els anys disponibles a Nou Barris i Montcada i Reixac si bé, en aquest cas, la tendència entre 2014 i 2015 és a l'alça.

Gràfic 7.7. Obra nova. Preu mitjà de venda (€/m² construït) 2001-2014. (APCE)

Font: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir de Tecnigrama fins l'any 2007 i de Apolda, Estudi d'oferta de nova construcció, a partir del 2008. Les dades són del segon semestre de cada any. Entre els estudis de 2003 i 2004 la diferència temporal no és de 12 mesos sinó de 16 mesos. El 2010 s'ha tornat a la metodologia de càlcul que s'utilitzava fins el 2007. Les dades dels anys 2008 i 2009 han estat recalculades amb aquesta metodologia i difereixen d'informes anteriors. A partir del 2015 la sèrie no continua.

Taula 7.6. Evolució del preu de l'habitatge d'obra nova 2013-2015 (Registradors)

Àmbit	Preu €/m² construït (habitatge nou)				Var. 2013-2015
	2013	2014	2015	Mitjana 2013-2015	
Nou Barris	1.889,20	1.382,10	n.d.	n.d.	
Sant Andreu	2.418,30	2.106,60	1.920,30	2.334,10	-21%
Sant Martí	2.821,30	2.747,70	2.938,30	2.848,70	4%
Badalona	2.016,20	2.632,20	2.008,40	2.262,00	0%
Montcada i Reixac	1.804,80	1.476,70	1.560,50	1.626,10	-14%
Sant Adrià de Besòs	n.d.	n.d.	n.d.		
Santa Coloma de Gramenet	2.136,80	2.687,30	n.d.		
Total*	2.963,20	2.941,40	3.020,00		2%
Total AMB	2.576,30	2.525,70	2.585,70	2.562,50	0%

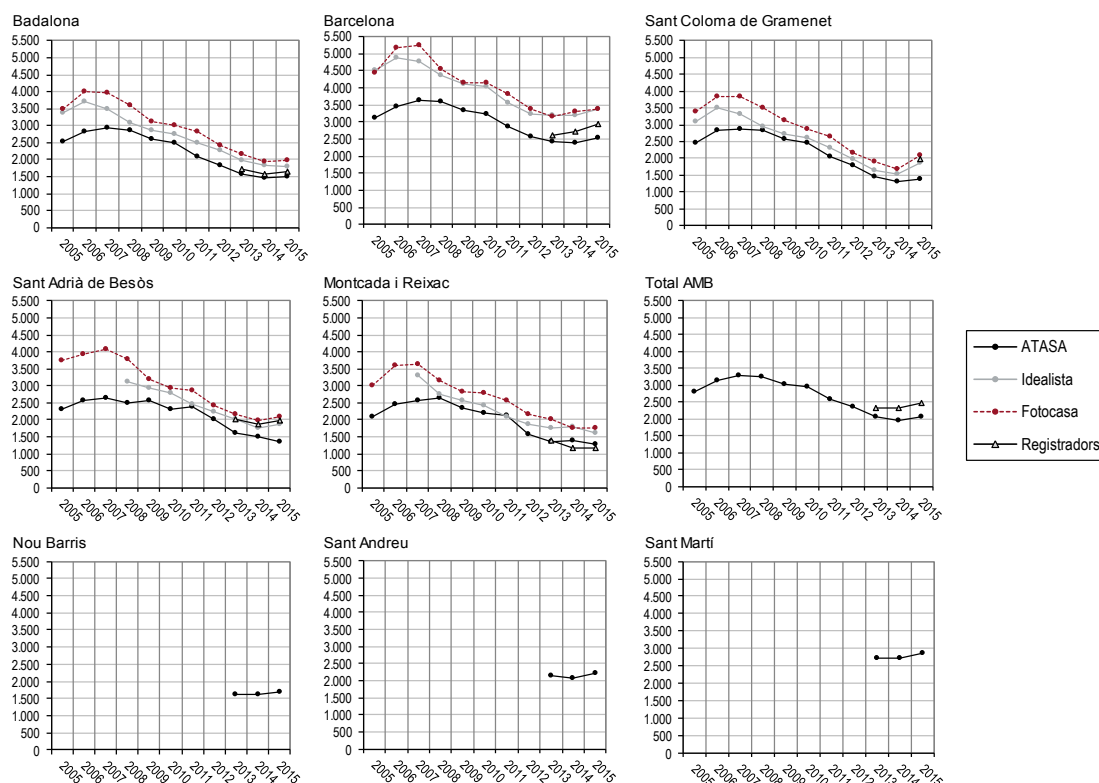
Font: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir del Col·legi de Registradors de la Propietat. Total dels àmbits amb dades disponibles.

Habitatge de segona mà

Pel que fa a l'habitatge de segona mà, prenent com a referència els preus de les taxacions (ATASA) disponibles pel període 2005-2014, podem veure com entre 2007 i 2015, excepte a la ciutat de Barcelona (on la reducció ha estat inferior -29,9%) els preus als municipis de l'àmbit Besòs

s'han reduït de forma més intensa que en conjunt de l'Àrea Metropolitana (on han caigut un 37%): a Santa Coloma de Gramenet: -51.7%; Badalona -48.8%; Montcada i Reixac: -49,2%; Sant Adrià de Besòs: -48,4%.

Gràfic 7.8. Habitatges de segona mà. Preu mitjà de venda (€/m² construït). (ATASA, Idealista, Fotocasa)

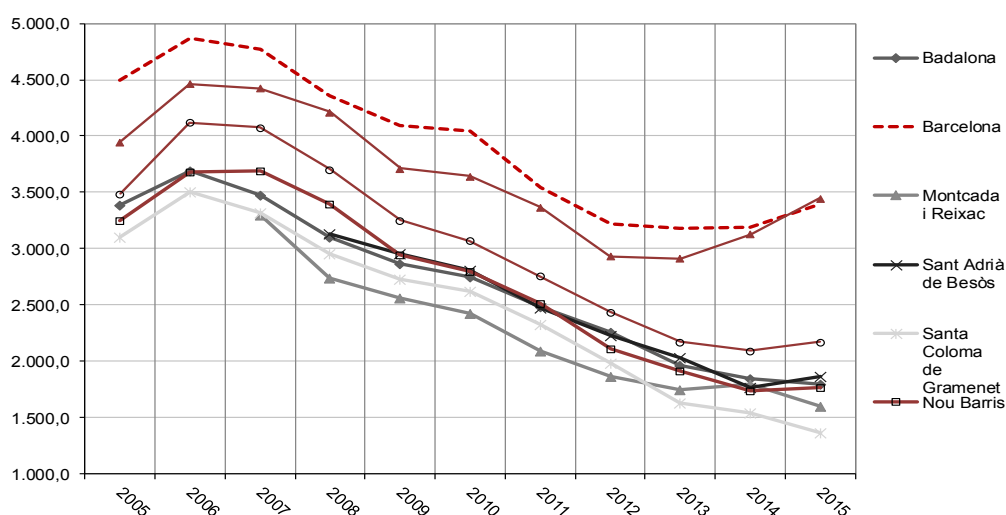
Font: Ministerio de Fomento, a partir de la Asociación Profesional de Sociedades de Valoración (ATASA); Idealista.com; Fotocasa.es; Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir del Col·legi de Registradors de la propietat

De forma més clara encara que en el cas de l'obra nova, en l'evolució recent dels preus de l'habitatge de segona mà es posa de manifest un canvi desigual de tendència amb una dimensió territorial important.

i a cadascun dels districtes compresos en el Territori Besòs va incrementar-se: A Sant Martí els preus de l'habitatge usat van créixer un 6,1%, a Nou Barris un 4,4% i a Sant Andreu un 3,3%.

Entre 2013 i 2015 el preu mitjà dels habitatges de segona mà recollit pels Registradors va continuar baixant als municipis de l'àmbit del Besòs però al conjunt de la ciutat de Barcelona

Gràfic 7.9. Habitatges de segona mà. Preu mitjà de venda Idealista (€/m² construït)

Font: idealista.com

Tal com mostra la figura anterior a partir de 2013 l'evolució dels preus a les altres ciutats de l'àmbit del Besòs deixa de ser paral·lela a la de Barcelona i els preus registrats el 2015 es situen encara per sota dels de 2013.

Taula 7.7. Evolució del preu de l'habitatge de segona mà, 2013-2015

Àmbit	Preu €/ m ² construït (segona mà)				
	2013	2014	2015	Mitjana 2013-2015	Var. 2013-15
Nou Barris	1.631,0	1.618,2	1.702,7	1.656,1	4,4%
Sant Andreu	2.138,5	2.074,6	2.209,0	2.144,9	3,3%
Sant Martí	2.718,4	2.736,0	2.883,1	2.786,6	6,1%
Badalona	1.725,6	1.588,2	1.644,9	1.649,6	-4,7%
Montcada i Reixac	1.379,7	1.155,2	1.182,2	1.224,4	-14,3%
Sant Adrià de Besòs	2.001,6	1.878,3	1.967,1	1.951,5	-1,7%
Santa Coloma de Gramenet	1.665,2	1.510,9	1.516,1	1.545,5	-9,0%
Total	2.606,2	2.710,9	2.956,8	2.780,1	13,5%
Total AMB	2.330,1	2.342,0	2.461,3	2.387,5	5,6%

Font: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir del Col·legi de Registradors de la Propietat

Ara bé, les dades disponibles per 2014 i 2015 apunten d'una banda, una consolidació d'aquesta tendència a l'alça a la ciutat de Barcelona i de l'altra, una incipient extensió a la resta de municipis de l'àmbit Besòs, si bé amb una intensitat diferent: Sant Adrià i Badalona amb una variació positiva més clara (del 4,7% i el 3,6% respectivament) mentre que a Montcada i Reixac (+2,4%) i Sant Coloma de Gramenet (+0,3%) l'ascens és encara molt reduït.

Taula 7.8. Preu mitjà de venda d'habitatges de segona mà (€/m² construït). Variació (%). Registradors

Àmbit	2013-2014	2014-2015
Badalona	-8,0	3,6
Barcelona	3,0	8,4
Montcada i Reixac	-16,3	2,4
Sant Adrià de Besòs	-6,2	4,7
Santa Coloma de Gramenet	-9,3	0,3

Font: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir del Col·legi de Registradors de la Propietat

Per tal d'interpretar aquesta dimensió territorial de l'evolució desigual dels preus, seria interessant poder aplicar i aprofundir per a l'àmbit del Besòs en les diferències a nivell inframunicipal. En el cas de Barcelona, les dades dels preus mitjans de l'habitatge de segona mà als 73 barris de Barcelona entre 2007 i 2015, posa de manifest com als barris amb unes rendes familiars més baixes i uns preus mitjans més reduïts els preus han disminuït amb més intensitat mentre que els barris de rendes de altes (i amb uns preus mitjos superiors) el descens de preus ha estat més moderat. Posteriorment, a partir de 2014, quan els preus comencen a pujar a la ciutat de Barcelona, la sortida de la crisi immobiliària s'inicia als barris amb un nivell de renda superior a la mitjana de la ciutat mentre que els barris amb menors ingressos el canvi de tendència en els preus ha arribat més tard, amb menys intensitat o fins i tot en alguns barris els preus continuen baixant.

Per fer aquesta anàlisi a l'àmbit del Besòs, però, caldria disposar de dades referides a la renda per àmbits inferiors a l'escala municipal de Badalona, Santa Coloma de Gramenet, Montcada i Reixac i Sant Adrià de Besòs ja que les mitges municipals fan que les diferències de renda i preus es dilueixin o fins i tot s'esborrin.

Lloguer

L'evolució dels preus mitjans de l'habitatge de lloguer des del 2005 mostra com, en conjunt, els preus s'han incrementant a tots els àmbits de l'àmbit del Besòs excepte a Montcada i Reixac, on el preu mitjà del lloguer de 2015 és un 2,6% inferior al de 2005. Barcelona ciutat és on aquest increment

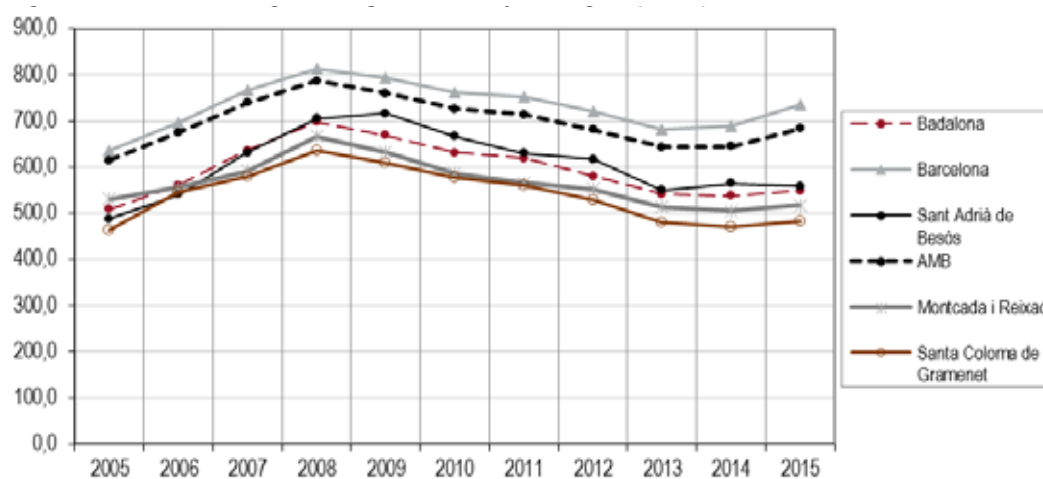
ha estat més intens: el 2015 els lloguers es situaven un 15,6% per sobre dels de 2005. A Sant Adrià de Besòs l'increment durant aquest període ha estat del 14,6% mentre que a Badalona ha estat del 7,9% i a Santa Coloma del 4,1%, per sota del registrat al conjunt de l'àrea metropolitana, de l'11,2%.

La figura mostra com després d'arribar al màxim l'any 2008, el descens dels preus registrat dins el 2013 s'ha acabat i s'apunta una nova tendència a l'alça en tots els àmbits, si bé amb diferents intensitats.

La variació dels preus entre 2014 i 2015, els darrers anys complets disponibles en el moment d'analitzar aquestes dades, posa de manifest com, en l'excepció de Sant Adrià de Besòs (on l'alça iniciada el 2013 no es manté el 2014), els preus del lloguer es situen clarament a l'alça: a la ciutat de Barcelona és on l'increment és més alt, del 6,8% en només un any, un valor proper al del conjunt de l'Àrea Metropolitana (6%). A Santa Coloma els preus han pujat un 2,8%; a Montcada i Reixac un 2,3% i a Badalona un 2%.

Nota: Des del 2011 s'ha produït una millora metodològica i en el càlcul del preu s'han exclòs els conceptes que no es corresponen amb la renda contractual. Tota la sèrie que es presenta incorpora aquests canvis. Es presenten les dades d'aquells municipis que tenen enregistrats com a mínim 50 contractes a l'any.

Gràfic 7.10. Habitatges de lloguer. Preu mitjà de lloguer (€/mes) 2005-2015

Font: Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir de les fiances dipositades a l'INCASÒL. Les dades corresponen a la mitjana anual.

Taula 7.9. Variacions del preu mitjà de lloguer (€/mes)

Àmbit	Var 2005-2015	Var 2014-2015
Badalona	7,9%	2,0%
Barcelona	15,6%	6,8%
Montcada i Reixac	-2,6%	2,3%
Sant Adrià de Besòs	14,6%	-9,9%
Santa Coloma de Gramenet	4,1%	2,8%
Total AMB	11,2%	6,0%

Font: Elaboració pròpia a partir de la Secretaria d'Habitatge i Millora Urbana, a partir de les fiances dipositades a l'INCASÒL. Les dades corresponen a la mitjana anual.

ESPECIALITZACIÓ, FRAGMENTACIÓ I PRECARITZACIÓ DE L'OFERTA D'HABITATGE

Per tal de contrastar aquesta evolució amb una fotografia actual del mercat de l'habitatge als àmbits del territori Besòs, s'ha fet una aproximació a la composició i característiques del mercat immobiliari a través la oferta publicada al portal Idealista.com.

Pel que fa a la composició de l'oferta, destaca en primer lloc, el predomini de l'habitatge en venda de segona mà (86%), com la tipologia més extensa i amb més diversitat de preus i tipologies a tots els àmbits. L'habitatge d'obra nova en canvi només representa el 3% i no està present a tots els àmbits.

En segon lloc, cal dir que l'oferta d'habitatge de lloguer només representa el 7% del total. En aquest sentit, cal apuntar que no s'han tingut en compte aquelles ofertes d'habitatges de lloguer de caire estacional o turístic. Aquesta modalitat ja no queda restringida als barris amb més pressió turística o més

centralitat sinó que es comença a estar present als portals immobiliaris de forma encoberta com lloguer estacionals: molt present a Sant Martí (Vila Olímpica, Poblenou i Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou) però també a Sant Andreu (La Sagrera, Navas, Camp de l'Arpa i Sant Andreu) a través de portals com Uniplaces.). A Sant Adrià de Besòs, Badalona i Santa Coloma de Gramenet també es comença a detectar aquest tipus d'oferta als portals immobiliaris, en detriment dels habitatges de lloguer destinats a residència habitual.

D'aquesta manera, mentre el segment del lloguer es consolida com el majoritari, la seva presència en l'oferta generalista es redueix i es distorsiona (en barris com Navas o La Sagrera la presència d'aquest allotjament fa que pràcticament es dobli el preu mig per m² de 12€ a 25€)

Taula 7.10. Segments de l'oferta a Idealista, 4T 2016

Modalitat	Ofertes	
Habitatges en venda d'Obra nova	258	3%
Habitatges usats en venda	7.543	86%
Pisos de lloguer	585	7%
Habitacions en pis compartit	340	4%
Total	8.726	100%

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idealista.com. Novembre, 2016.

El tercer element, que considerem un dels més rellevants d'aquesta fotografia i que escapa a les estadístiques oficials és la aparició i creixement de l'oferta d'habitacions de lloguer en pisos compartits que representen un 4% de les

ofertes i que, amb diferents característiques estan presents a tots els municipis del territori Besòs.

Obra nova

Els municipis de Badalona i Montcada i Reixac són els que concentren més volum d'oferta d'aquesta modalitat. En tercer lloc es situa el districte de Sant Martí, on es donen els preus més alts.

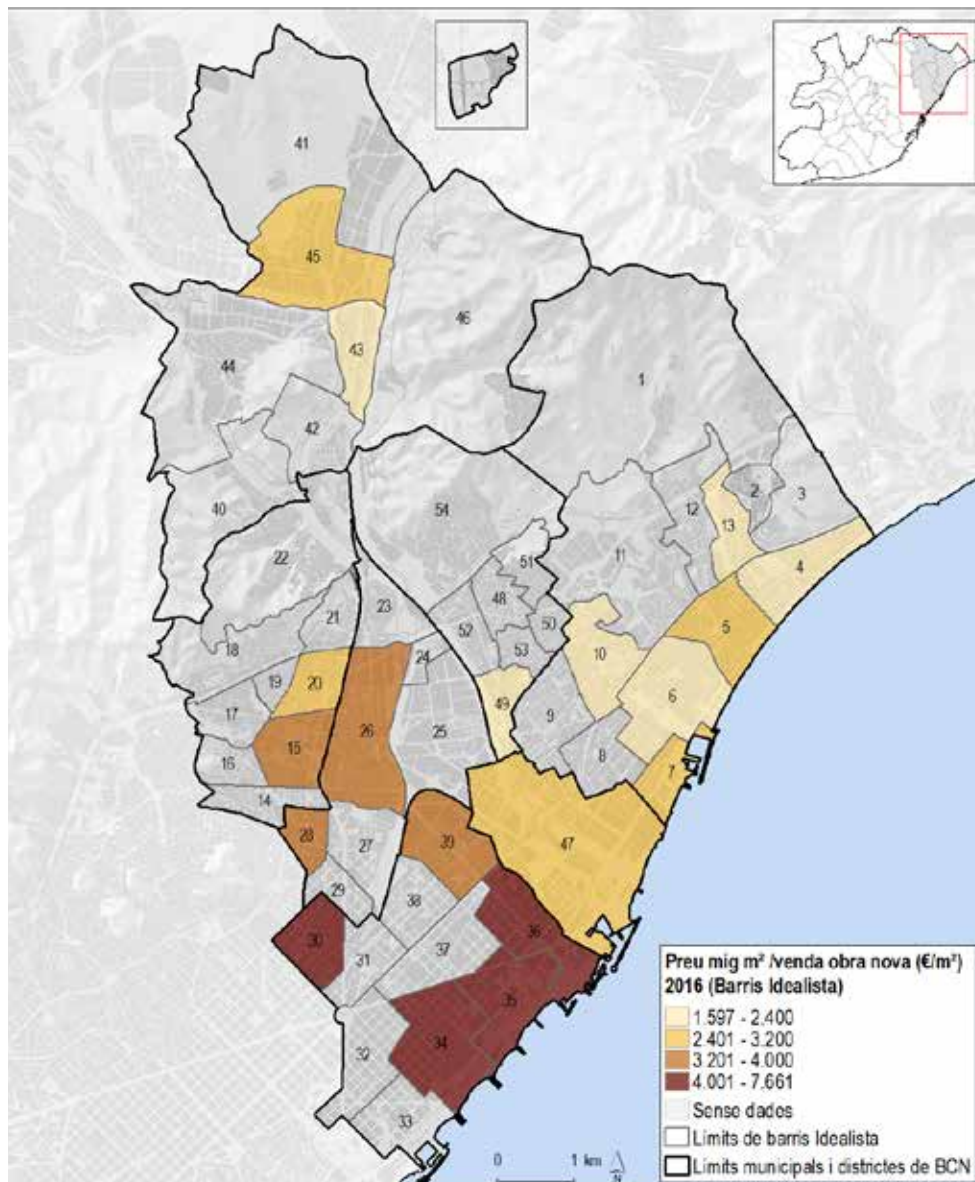
A la ciutat de Santa Coloma de Gramenet en canvi és on podem trobar l'oferta d'obra nova a un preu més baix però el seu volum és molt reduït. Finalment cal assenyalar que al districte de Nou Barris no hi ha cap ofert d'habitatge d'obra nova

Taula 7.11. Habitatge en venda d'obra nova. Idealista, 4T 2016

Àmbit	Oferta		Preu €/m²	Habitatge 70m²
Nou Barris	0	0%	- €	- €
Sant Andreu	35	14%	3.391,02 €	237.371,38 €
Sant Martí	58	22%	4.478,34 €	313.483,50 €
Badalona	77	30%	2.397,46 €	167.821,92 €
Montcada i Reixac	61	24%	2.577,26 €	180.407,96 €
Sant Adrià de Besòs	17	7%	2.464,90 €	172.543,07 €
Sant Coloma de Gramenet	10	4%	2.285,48 €	159.983,60 €
Total	258	100%	3.042,65 €	212.985,59 €

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idealista.com. Novembre, 2016.

Mapa 7.9. Preus mitjans habitatges obra nova (Idealista). Territori Besòs. 2016

1 Canyet; 2 Pomar; 3 les Guixeres; 4 Casagemes Canyadó; 5 Centre; 6 Gorg Pep Ventura; 7 Port; 8 Sant Roc el Remei; 9 Artigas Llefià; 10 la Salut Lloreda; 11 Montgalà Sant Crist; 12 Bufalà; 13 Morera; 14 Vilapicina i la Torre Llobeta; 15 Porta; 16 Can Peguera - El Turó de la Peira; 17 la Guineueta; 18 Les Roquetes - Canyelles; 19 Verdun; 20 la Prosperitat; 21 la Trinitat Nova; 22 Ciutat Meridiana - Torre Baró - Vallbona; 23 la Trinitat Vella; 24 Baró de Viver; 25 el Bon Pastor; 26 Sant Andreu; 27 la Sagrera; 28 el Congrés i els Indians; 29 Navas; 30 el Camp de l'Arpa del Clot; 31 el Clot; 32 el Parc i la Llacuna del Poblenou; 33 la Vila Olímpica del Poblenou; 34 el Poblenou; 35 Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou; 36 el Besòs; 37 Provençals del Poblenou; 38 Sant Martí de Provençals; 39 la Verneda i la Pau; 40 Can Cuiàs; 41 Can Pomada; 42 Can Sant Joan; 43 Montcada Centre - la Ribera; 44 Terra Nostra Font Pudenta; 45 Mas Rampinyó Carrerada; 46 Reixac-Vallensana Baixa; 47 Sant Adrià de Besòs; 48 Centre Cementiri Vell; 49 El Raval; 50 Fondo; 51 Riera Alta Llatí; 52 Riu; 53 Sant Rosa Can Mariner; 54 Singuerlin.

Habitatge usat

Tot i que aquesta oferta és la majoritària a tots els àmbits, la seva distribució també és desigual. Novament és Badalona l'àmbit on es concentra més volum d'oferta, seguida del

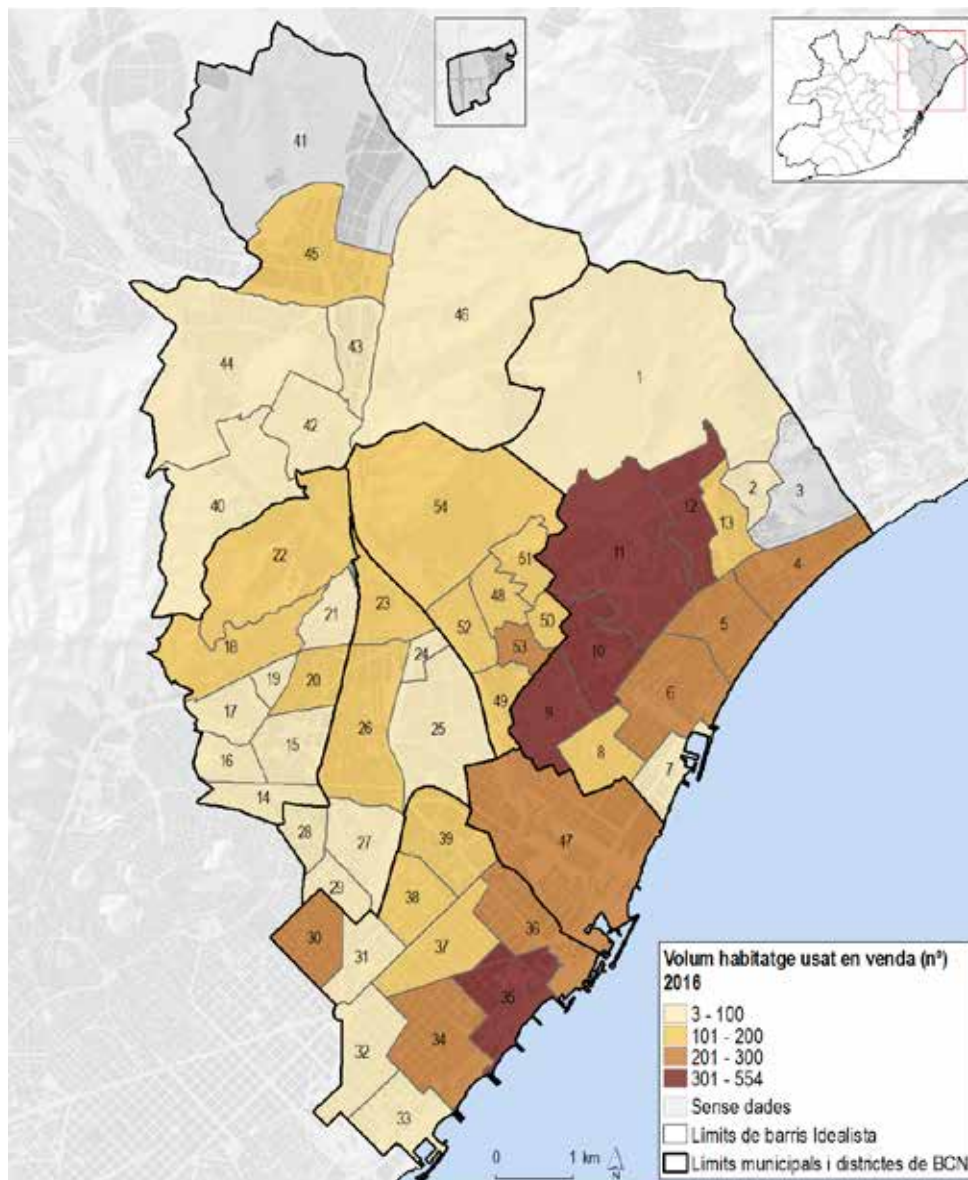
districte de Sant Martí. Sant Adrià de Besòs i Montcada i Reixac són els àmbits on el volum d'aquesta modalitat d'oferta és menor. Els preus més alts es situen novament a Sant Martí i els més baixos a Santa Coloma de Gramenet.

Taula 7.12. Habitatge usat en venda. Idealista, 4T 2016

Àmbit	Oferta		Preu €/m²	Habitatge 70m²
Nou Barris	828	11%	2.038,10 €	142.666,93 €
Sant Andreu	637	8%	2.458,58 €	172.100,55 €
Sant Martí	1.732	23%	4.130,95 €	289.166,52 €
Badalona	2.807	37%	2.023,40 €	141.637,66 €
Montcada i Reixac	312	4%	1.885,23 €	131.965,93 €
Sant Adrià de Besòs	226	3%	2.381,00 €	166.670,00 €
Sant Coloma de Gramenet	1.001	13%	1.701,16 €	119.081,19 €
Total	7.543	100%	2.507,93 €	175.554,91 €

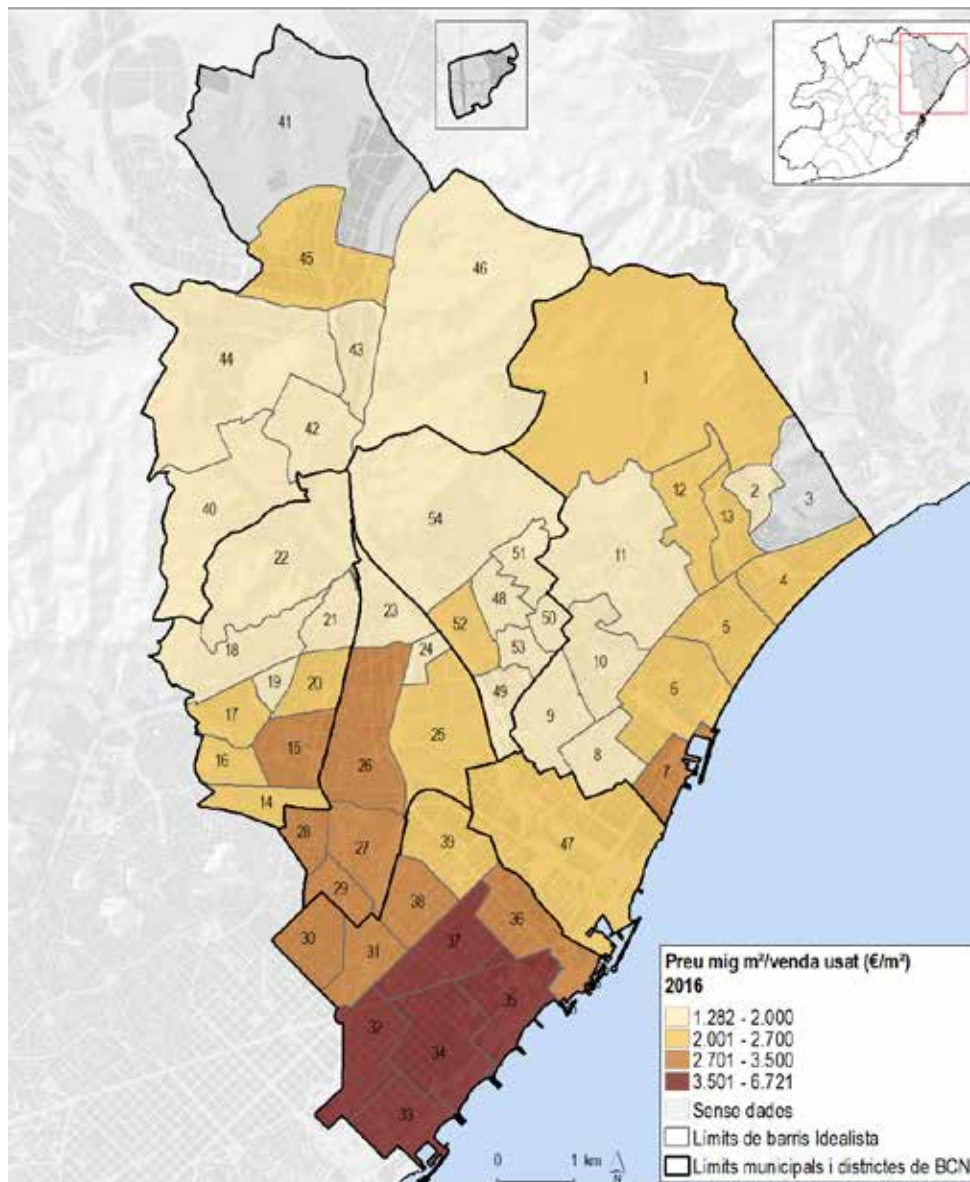
Font: Elaboració pròpia a partir d'Idealista.com. Novembre, 2016.

Mapa 7.10. Distribució de l'oferta d'habitatge usat en venda (Idealista). Territori Besòs.

1 Canyet; 2 Pomar; 3 les Guixeres; 4 Casagemes Canyadó; 5 Centre; 6 Gorg Pep Ventura; 7 Port; 8 Sant Roc el Remei; 9 Artigas Llefià; 10 la Salut Lloreda; 11 Montigalà Sant Crist; 12 Bufalà; 13 Morera; 14 Vilapicina i la Torre Llobeta; 15 Porta; 16 Can Peguera - El Turó de la Peira; 17 la Guineueta; 18 Les Roquetes - Canyelles; 19 Verdun; 20 la Prosperitat; 21 la Trinitat Nova; 22 Ciutat Meridiana - Torre Baró - Vallbona; 23 la Trinitat Vella; 24 Baró de Viver; 25 el Bon Pastor; 26 Sant Andreu; 27 la Sagrera; 28 el Congrés i els Indians; 29 Navas; 30 el Camp de l'Arpa del Clot; 31 el Clot; 32 el Parc i la Llacuna del Poblenou; 33 la Vila Olímpica del Poblenou; 34 el Poblenou; 35 Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou; 36 el Besòs; 37 Provençals del Poblenou; 38 Sant Martí de Provençals; 39 la Verneda i la Pau; 40 Can Cuiàs; 41 Can Pomada; 42 Can Sant Joan; 43 Montcada Centre - la Ribera; 44 Terra Nostra Font Puudenta; 45 Mas Rampinyó Carrerada; 46 Reixac-Vallensana Baixa; 47 Sant Adrià de Besòs; 48 Centre Cementiri Vell; 49 El Raval; 50 Fondo; 51 Riera Alta Llatí; 52 Riu; 53 Sant Rosa Can Mariner; 54 Singuerlin.

Mapa 7.11. Preus mitjans de l'habitatge usat en venda (Idealista). Territori Besòs. 2016

1 Canyet; 2 Pomar; 3 les Guixeres; 4 Casagemes Canyadó; 5 Centre; 6 Gorg Pep Ventura; 7 Port; 8 Sant Roc el Remei; 9 Artigas Llefià; 10 la Salut Lloreda; 11 Montigalà Sant Crist; 12 Bufalà; 13 Morera; 14 Vilapicina i la Torre Llobeta; 15 Porta; 16 Can Peguera - El Turó de la Peira; 17 la Guineueta; 18 Les Roquetes - Canyelles; 19 Verdun; 20 la Prosperitat; 21 la Trinitat Nova; 22 Ciutat Meridiana - Torre Baró - Vallbona; 23 la Trinitat Vella; 24 Baró de Viver; 25 el Bon Pastor; 26 Sant Andreu; 27 la Sagrera; 28 el Congrés i els Indians; 29 Navas; 30 el Camp de l'Arpa del Clot; 31 el Clot; 32 el Parc i la Llacuna del Poblenou; 33 la Vila Olímpica del Poblenou; 34 el Poblenou; 35 Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou; 36 el Besòs; 37 Provençals del Poblenou; 38 Sant Martí de Provençals; 39 la Verneda i la Pau; 40 Can Cuiàs; 41 Can Pomada; 42 Can Sant Joan; 43 Montcada Centre - la Ribera; 44 Terra Nostra Font Pudenta; 45 Mas Rampinyó Carrerada; 46 Reixac-Vallensana Baixa; 47 Sant Adrià de Besòs; 48 Centre Cementiri Vell; 49 El Raval; 50 Fondo; 51 Riera Alta Llatí; 52 Riu; 53 Sant Rosa Can Mariner; 54 Singuerlín.

Habitatge de lloguer

L'oferta és molt reduïda a tots els àmbits excepte a Sant Martí, on es situa el 57% de l'oferta d'habitatges de lloguer de l'àmbit Besòs publicada als portals. També és on són més cars.

En aquest cas és a Montcada on els lloguers són més baixos però on també l'oferta és més reduïda.

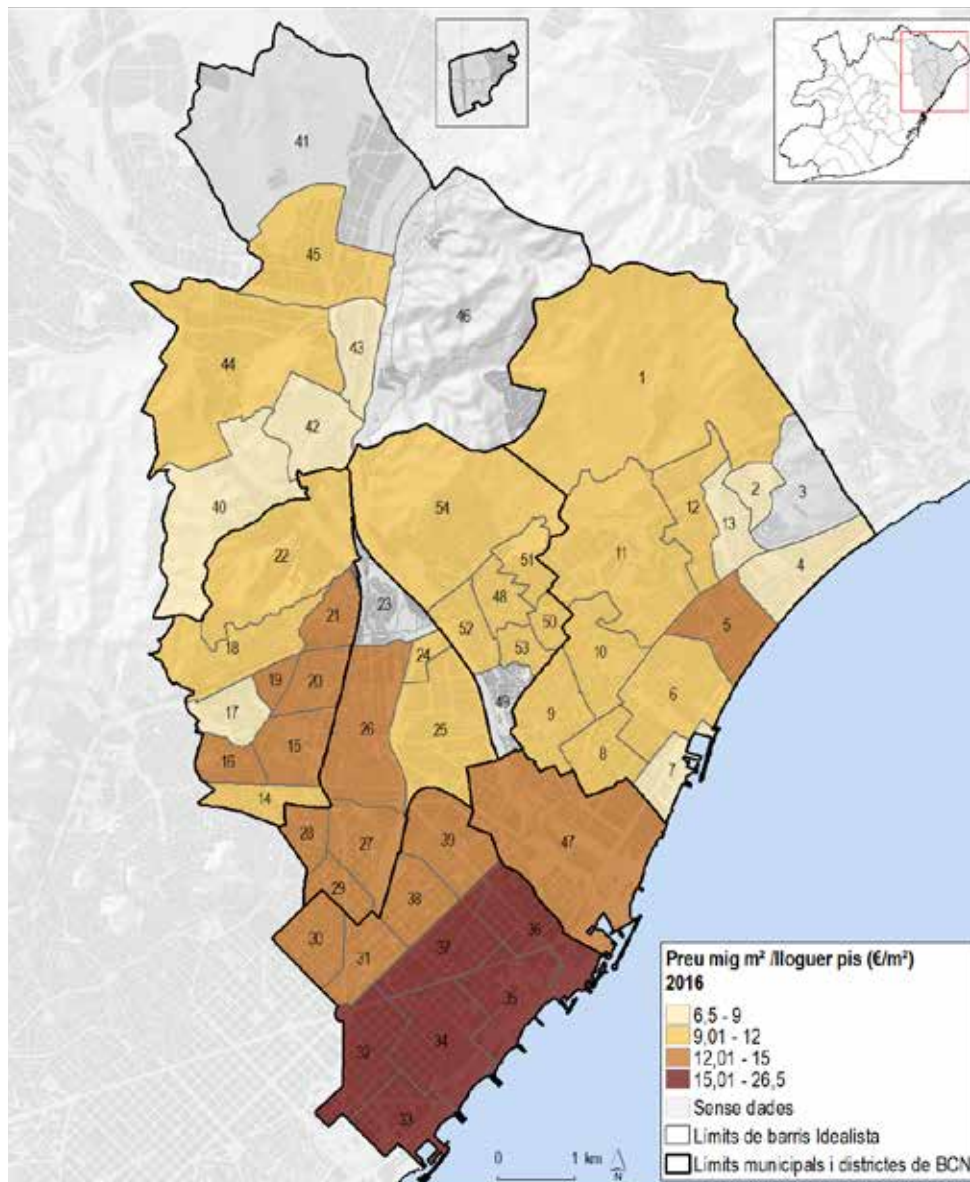
Als barris de Trinitat Vella (Barcelona), Sant Rosa –Raval – Safarells (Santa Coloma de Gramenet) Reixac –Vallèsana Baixa (Montcada i Reixac) i Les Guixeres (Badalona) no hi ha cap oferta d'habitatge de lloguer.

Taula 7.13. Oferta i preus dels habitatges de lloguer. Idealista, 4T 2016

Àmbit	Oferta		Preu mig (€/m²)	Habitatge 70m²
Nou Barris	74	13%	11,93 €	835,15 €
Sant Andreu	60	10%	12,73 €	891,01 €
Sant Martí	332	57%	19,22 €	1.345,72 €
Badalona	63	11%	10,14 €	709,57 €
Montcada i Reixac	9	2%	8,42 €	589,42 €
Sant Adrià de Besòs	25	4%	13,30 €	931,00 €
Sant Coloma de Gramenet	22	4%	10,63 €	744,04 €
Total	585	100%	15,91 €	1.114,01 €

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idealista.com. Novembre, 2016.

Mapa 7.12. Preu mitjà de l'habitatge de lloguer (Idealista). Territori Besòs. 2016

1 Canyet; 2 Pomar; 3 les Guixeres; 4 Casagemes Canyadó; 5 Centre; 6 Gorg Pep Ventura; 7 Port; 8 Sant Roc el Remei; 9 Artigas Llefià; 10 la Salut Lloreda; 11 Montigalà Sant Crist; 12 Bufalà; 13 Morera; 14 Vilapicina i la Torre Llobeta; 15 Porta; 16 Can Peguera - El Turó de la Peira; 17 la Guineueta; 18 Les Roquetes - Canyelles; 19 Verdun; 20 la Prosperitat; 21 la Trinitat Nova; 22 Ciutat Meridiana - Torre Baró - Vallbona; 23 la Trinitat Vella; 24 Baró de Viver; 25 el Bon Pastor; 26 Sant Andreu; 27 la Sagrera; 28 el Congrés i els Indians; 29 Navas; 30 el Camp de l'Arpa del Clot; 31 el Clot; 32 el Parc i la Llacuna del Poblenou; 33 la Vila Olímpica del Poblenou; 34 el Poblenou; 35 Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou; 36 el Besòs; 37 Provençals del Poblenou; 38 Sant Martí de Provençals; 39 la Verneda i la Pau; 40 Can Cuiàs; 41 Can Pomada; 42 Can Sant Joan; 43 Montcada Centre - la Ribera; 44 Terra Nostra Font Pudenta; 45 Mas Rampinyó Carrerada; 46 Reixac-Vallensana Baixa; 47 Sant Adrià de Besòs; 48 Centre Cementiri Vell; 49 El Raval; 50 Fondo; 51 Riera Alta Llatí; 52 Riu; 53 Sant Rosa Can Mariner; 54 Singuerlín.

Lloguer d'habitacions en pis compartit

Aquesta modalitat apareix com a una alternativa més econòmica que el lloguer d'un habitatge complet i està cada cop més present als portal immobiliaris però queda al marge de les estadístiques perquè no hi ha l'obligació de dipositar el contracte a l'INCASOL.

En relació al seu volum, en alguns àmbits s'equipara a la de lloguer d'habitatges: a Sant Andreu i Badalona és pràcticament la mateixa. En barris com Trinitat Vella (veure mapa) no hi ha oferta d'habitatge de lloguer però sí d'habitacions.

El lloguer d'habitacions es regula pel Codi Civil i no per la LAU, el que implica:

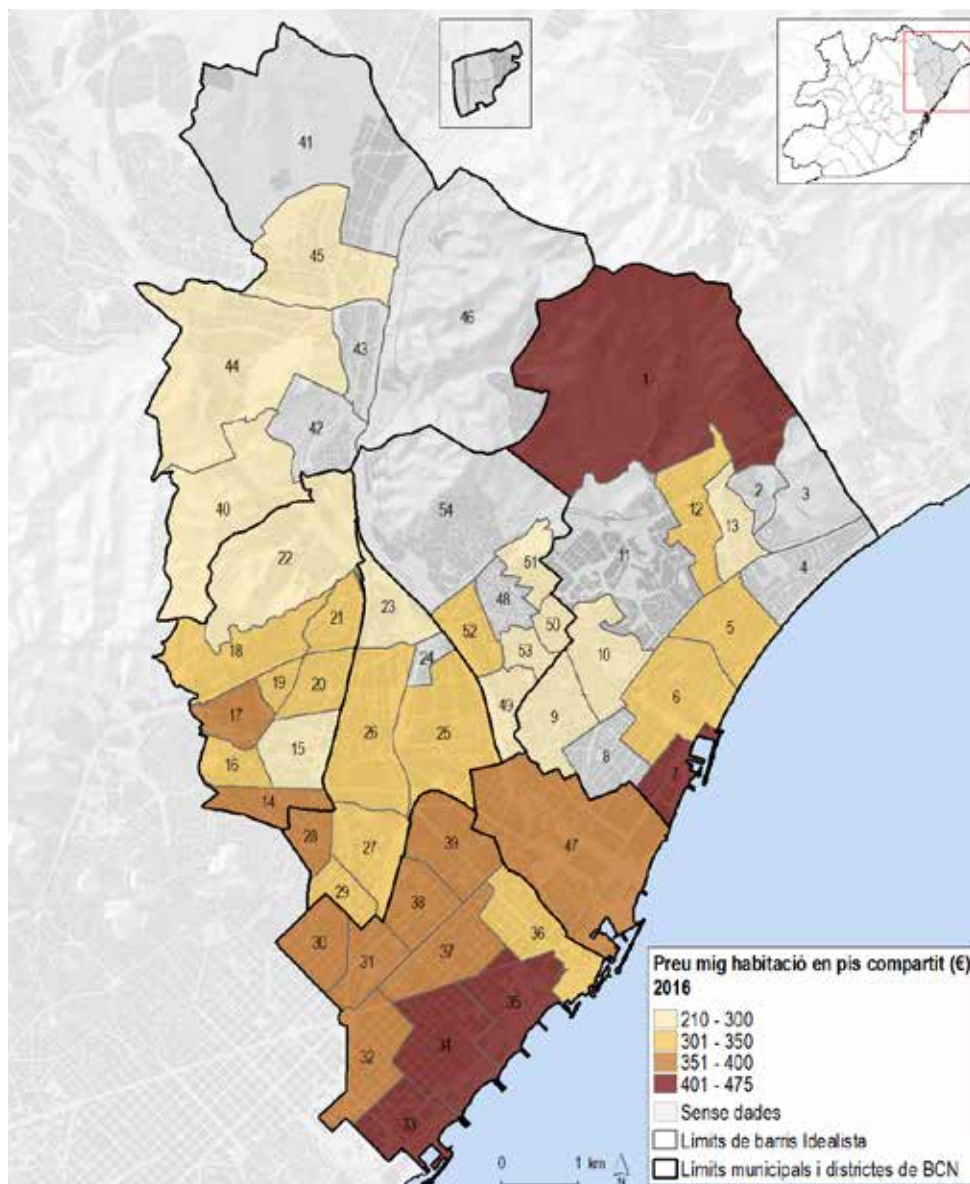
- La durada del contracte serà que es pacti en el contracte (sense dret a pròrroga)
- Si es ven l'habitatge el contracte de lloguer de l'habitació es pot extingir i no hi ha dret a adquisició preferent.
- D'acord amb el Codi Civil l'arrendatari podria sotsarrendar l'habitació si el contracte no diu explícitament res al contrari.
- Per hisenda, en matèria de desgravacions, no és un habitatge habitual.

Taula 7.14. Oferta i preus lloguer d'habitacions en pis compartit. Idealista, 4T 2016

	Oferta		Preu mig
Nou Barris	62	18%	325,16 €
Sant Andreu	60	18%	332,88 €
Sant Martí	128	38%	382,23 €
Badalona	61	18%	302,05 €
Montcada i Reixac	5	1%	254,00 €
Sant Adrià de Besòs	10	3%	399,50 €
Sant Coloma de Gramenet	14	4%	266,79 €
Total	340	100%	342,60 €

Font: Elaboració pròpia a partir d'Idealista.com. Novembre, 2016.

Mapa 7.13. Preu mitjà del lloguer d'habitacions en pis compartit (Idealista). Territori Besòs. 2016

1 Canyet; 2 Pomar; 3 les Guixeres; 4 Casagemes Canyadó; 5 Centre; 6 Gorg Pep Ventura; 7 Port; 8 Sant Roc el Remei; 9 Artigas Llefià; 10 la Salut Lloreda; 11 Montigalà Sant Crist; 12 Bufalà; 13 Morera; 14 Vilapicina i la Torre Llobeta; 15 Porta; 16 Can Peguera - El Turó de la Peira; 17 la Guineueta; 18 Les Roquetes - Canyelles; 19 Verdun; 20 la Prosperitat; 21 la Trinitat Nova; 22 Ciutat Meridiana - Torre Baró - Vallbona; 23 la Trinitat Vella; 24 Baró de Viver; 25 el Bon Pastor; 26 Sant Andreu; 27 la Sagrera; 28 el Congrés i els Indians; 29 Navas; 30 el Camp de l'Arpa del Clot; 31 el Clot; 32 el Parc i la Llacuna del Poblenou; 33 la Vila Olímpica del Poblenou; 34 el Poblenou; 35 Diagonal Mar i el Front Marítim del Poblenou; 36 el Besòs; 37 Provençals del Poblenou; 38 Sant Martí de Provençals; 39 la Verneda i la Pau; 40 Can Cuiàs; 41 Can Pomada; 42 Can Sant Joan; 43 Montcada Centre - la Ribera; 44 Terra Nostra Font Pudenta; 45 Mas Rampinyó Carrerada; 46 Reixac-Vallensana Baixa; 47 Sant Adrià de Besòs; 48 Centre Cementiri Vell; 49 El Raval; 50 Fondo; 51 Riera Alta Llatí; 52 Riu; 53 Sant Rosa Can Mariner; 54 Singuerlín.

DIFICULTATS DE PERMANÈNCIA I D'ACCÉS A L'HABITATGE

Com és sabut, la perllongada situació de crisi econòmica ha tingut un impacte molt assenyalat sobre el mercat de treball, on no tan sols s'ha destruït ocupació de manera molt notable sinó que a més s'està enregistrant un increment de la precarietat laboral. Aquestes dinàmiques econòmiques han donat lloc, com s'ha comentat, a un descens de la renda mitjana de les llars, però de manera substancial s'ha traduït en un increment d'aquelles llars que es situen en les franges d'ingressos i recursos més baixa. En conseqüència, el descens dels ingressos de moltes llars està plantejant tot

un seguit de dificultats a l'hora de fer front a les despeses quotidianes més bàsiques, com els subministraments de serveis i, fins i tot, el pagament del lloguer o de les quotes de l'habitatge. En aquest epígraf es tracten, en primer lloc, les dificultats per fer front al pagament de l'habitatge, en segon lloc, s'afronta la qüestió de les dificultats de permanència en l'habitatge i de la problemàtica dels desnonaments i, finalment, es planteja un indicador que permet aproximar-se a les dificultats d'accés com és el de les persones que estan inscrites al Registre Únic de Sol·licitants d'HPO.

L'ENDEUTAMENT I LES DIFICULTATS PER FER FRONT A LES DESPESES DE L'HABITATGE

Com es ben sabut, el règim de tinença majoritari a l'àrea metropolitana de Barcelona és la propietat. No obstant, una de les conseqüències de la darrera bombolla immobiliària (1996-2007) ha estat l'increment de la població que té la propietat pendent de pagament. En efecte, tal i com es pot veure a la taula 15, un 74,2% de les llars de la província de Barcelona i un 76% de les llars del territori Besòs vivien en un habitatge en propietat l'any 2011 i tan sols un 20% i un 19% en lloguer, respectivament.

Ara bé, si es mira amb més deteniment es pot apreciar com una part molt considerable de les llars que viuen en propietat, estan pagant una hipoteca, és a dir, que tenen pagaments pendents. En concret, al territori Besòs un 32% de les llars pagaven una hipoteca l'any 2011, mentre que un 46% ja tenien l'habitatge pagat.

Si es miren les dades per àmbits territorials, es pot apreciar com a Montcada i Reixach és on hi ha més llars que estan pagant una hipoteca (44%), seguit de Sant Adrià de Besòs (39%) i Badalona (36%). A Santa Coloma un 32% de les llars tenen pagaments pendents i tanquen la llista els districtes de Barcelona (Sant Martí i Sant Andreu, 28% i Nou Barris, 26%).

Certament, aquestes xifres d'endeutament de les llars, venen a mostrar una elevada vulnerabilitat degut a diferents factors. En primer lloc, a l'assenyalat descens del preu dels habitatges des de l'esclat de la bombolla. En segon lloc, a l'increment significatiu de l'atur i de la precarietat laboral. I, finalment, a l'elevat endeutament de les llars, tant pel que fa a l'import com a la durada, assumit durant el període previ a l'esclat de la bombolla.

L'habitatge, tant en règim de lloguer com de propietat, suposa la principal despesa de les llars. En concret, segons dades de l'Enquesta de pressupostos familiars 2013 de Catalunya, les despeses relacionades amb l'habitatge representen l'any 2013 un terç de les despeses de la llar (33,4%). Des de l'any 2006, quan aquest percentatge era del 27,1%, s'ha produït un increment continuat i força constant.

Podem fer una aproximació a com afecta a les llars els pagament de l'habitatge a través de la taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge que mesura el percentatge de llars que dediquen el 40% o més dels seus ingressos a despeses relacionades amb l'habitatge. Els valors obtinguts el 2011 per l'àrea metropolitana (sense Barcelona) indiquen que un 15,8% de les llars havien de dedicar un 40% o més dels seus ingressos a l'habitatge, comproment la seva capacitat per afrontar la resta de despeses de la llar.

Un dels efectes d'aquesta sobrecàrrega es tradueix en la impossibilitat d'afrontar les despeses en els terminis establerts inicialment. Així, pel mateix any 2011, un 7,5% de les llars de l'Àrea Metropolitana (sense Barcelona) es van endarrerir en el pagament d'algun rebut de la hipoteca o del lloguer.

En definitiva, es tracta de dades que avancen com l'endeutament acumulat durant els anys de bombolla immobiliària, juntament amb l'increment de l'atur i de la precarietat laboral, han estat factors que s'han traduït en situacions d'emergència habitacional, com es concreta tot seguit en el cas dels desnonaments.

Taula 7.15. Règim de tinença de l'habitatge de les llars als àmbit dels Besòs i la província de Barcelona, 2011.

Àmbit	Llars	Lloguer	Propietat herència o compra pagada	Propietat amb pagaments pendents	Altra forma	Cedida gratis o a baix preu
Badalona	81.795	16%	44%	36%	3%	1%
Nou Barris	68.285	20%	48%	26%	4%	2%
Sant Andreu	61.685	23%	44%	28%	4%	1%
Sant Martí	97.055	22%	44%	28%	4%	2%
Montcada i Reixac	13.005	12%	38%	44%	4%	2%
Sant Adrià de Besòs	13.035	12%	46%	39%	3%	1%
Santa Coloma de Gramenet	45.645	18%	46%	32%	4%	1%
Total Besòs	380.505	19%	45%	31%	4%	1%
Prov. Barcelona	2.168.607	20%	40,3%	33,9%	4%	2%

Font: INE, Cens2011

Taula 7.16. Taxa de sobrecàrrega de despeses de l'habitatge, AMB (sense Barcelona), 2011

Proporció de despesa total de l'habitatge	40% o menys	84,2
	Més del 40%	15,8
	Total	100

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya

EMERGÈNCIA HABITACIONAL: DESNONAMENTS

Els darrers anys el percentatge dels ingressos que les llars han de destinar a l'habitatge s'han incrementat de manera notable. Això és el resultat, per una banda, de l'increment de l'atur i del descens dels ingressos mitjans de les llars i, per altra, de l'elevat endeutament que, especialment durant els darrers anys del boom immobiliari 1997-2006, van adquirir moltes llars per accedir a un habitatge en propietat. En aquest context, a més, s'ha intensificat la polarització social de tal manera que, no només s'ha incrementat la població amb menys recursos, sinó que ha augmentat la distància d'aquests amb la resta de ciutadans. Com a resultat de tot plegat, i sobretot a mesura que les prestacions d'atur i de subsidi s'han esgotat, cada vegada més llars han vist com les dificultats per arribar a final de mes i les dificultats per fer front a les despeses de l'habitatge s'han traduït en la impossibilitat material d'afrontar aquests dispendis, la qual cosa pot portar a la pèrdua de l'habitatge. A més, en molts casos en aquestes famílies viuen menors o hi ha situacions de vulnerabilitat, el que agreuja l'emergència social.

Malauradament, es disposa de molt poca d'informació sistematitzada i continuada sobre aquesta realitat. Actualment, les principals fonts d'informació són 3: els mateixos ciutadans quan s'adrecen a les Oficines d'Habitatge o a Serveis Socials; les dades, molt mancades territorialment, provinents del Consejo General del Poder Judicial (CGPJ); i, finalment, els treballs elaborats a partir de la informació de la Plataforma d'Afectats per la Hipoteca (PAH). Tot seguit es realitza una exploració de les dades del CGPJ i d'un treball elaborat per l'Observatori DESC per la ciutat de Barcelona a partir de les dades de la PAH.

La informació del CGPJ⁹

Les dades sobre desnonaments als partits judicials de Badalona, Barcelona i Santa Coloma de Gramenet sumen un total de 12.718 desnonaments executats entre els anys 2013 i 2015, és a dir, una mitjana de 4.239 desnonaments a l'any (vegeu taula 17). D'aquests, el 79,5% han estat desnonaments de llars que vivien de lloguer, mentre que un tan sols un 14,4% ha estat de llars que tenien una hipoteca.

Tipologies de situacions que acaben en pèrdua d'habitatge:

a) Execució hipotecària

b) Desnonament contracte de lloguer:

- manca de pagament de la renda
- finalització del contracte de lloguer
- altres (cessió inconsentida, no tenir dret a subrogació,...)

d) locals comercials/estudis: infrahabitatge

c) Desnonament per situacions d'ocupació d'un habitatge sense títol vàlid.

d) Recuperació d'habitatges buits per part dels propietaris: en aquests casos les famílies afectades han marxat abans de l'execució, però el propietari ha d'instar el procediment judicial per poder recuperar la possessió de l'habitatge.

⁹ Les dades del CGPJ venen desagregades per partit Judicial. Barcelona i Santa Coloma tenen partit judicial propi. Per altra banda, el Partit Judicial de Badalona inclou els municipis de Badalona, Montgat i Sant Adrià. Finalment, el municipi de Montcada i Reixac està inclòs al Partit Judicial de Cerdanyola del Vallès, juntament amb Cerdanyola, Badia, Barberà i Ripolllet. Les dades d'aquests partit judicial no s'han incorporat a l'agregat del territori Besòs.

Taula 7.17. Desnonaments executats. Partits Judicials de Barcelona, Badalona i Santa Coloma de Gramenet. 2013-2015

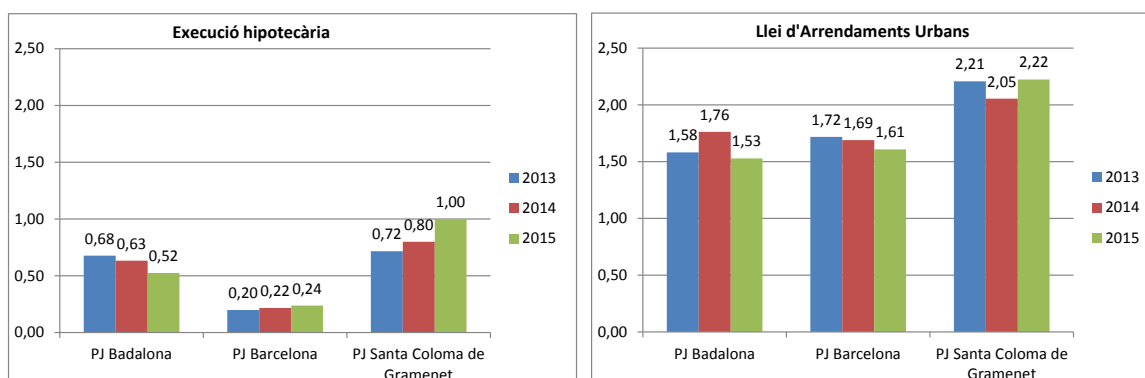
	2013		2014		2015		2013-2015		2013-2015 mitjana anual	
Execució Hipotecària	586	13,6%	610	14,1%	636	15,6%	1.832	14,4%	611	14,4%
Llei d'Arrendaments Urbans	3.455	80,0%	3.416	79,1%	3.243	79,5%	10.114	79,5%	3.371	79,5%
Altres	280	6,5%	290	6,7%	202	4,9%	772	6,1%	257	6,1%
Total	4.321	100,0%	4.316	100,0%	4.081	100,0%	12.718	100,0%	4.239	100,0%

Font: Consejo General del Poder Judicial

Per àmbits, cal destacar abans que res, que a tots els partits judicials hi ha més desnonaments per lloguer que per hipoteca (figura 21), tot i que, és sobretot a Barcelona, on aquesta diferència és més notable. En segon lloc, cal fer menció especial a Santa Coloma de Gramenet, ja que és el partit judicial on hi ha més desnonaments executats per mil habitants, tant si s'atén a les execucions hipotecàries com si s'atén als desnonaments de llogaters. A més, és l'únic

dels tres partits judicials on l'evolució dels desnonaments executats durant els darrers anys és creixent. Finalment, al partit de Badalona que inclou també el Masnou i Sant Adrià de Besòs, les execucions hipotecàries, tot i la disminució encara es situen en valors força elevats, molt per sobre del partit de Barcelona. Així mateix, els desnonaments per lloguer a Badalona es situen a l'alçada dels de Barcelona.

Gràfic 7.11. Desnonaments executats per mil habitants. Partits Judicials de Barcelona, Badalona i Santa Coloma de Gramenet. 2013-2015

Font: Consejo General del Poder Judicial

Estudi detallat dels processos de desnonament hipotecari per Barcelona

L'única informació disponible sobre el perfil sociodemogràfic de les persones amb dificultats de permanència i en situació de risc de pèrdua de habitatge és la que faciliten entitats del tercer sector que treballen donant suport, assessorant i acompanyant.

En aquest sentit, per a Barcelona, s'ha publicat recentment Exclusió residencial al món local. Informe de la crisi hipotecària a Barcelona (2013-2016) un informe elaborat per la PAH i l'Observatori DESC que a partir de 957 casos atesos per l'entitat a la ciutat de Barcelona permet dibuixar algunes de les característiques del perfil de les persones en situació de risc d'exclusió residencial per pèrdua de l'habitatge.

Distribució territorial:

En els 3 districtes de l'eix Besòs es va contractar el 65,8% de les hipoteques de la ciutat.

- Nou Barris: 35,5%
- Sant Andreu: 10,7%
- Sant Martí: 19,6%

Contractació del crèdit hipotecari:

- El 40% dels afectats tenien contractada la hipoteca amb Catalunya Caixa i un 15% amb el BBVA.
- L'any de signatura (contractació de la hipoteca) mostra com la majoria es van contractar els darrers anys del boom immobiliari: el 2005 el 26% i el 2006 el 27%. En conjunt, el 84% de les persones que tenen dificultats per fer front al pagament de l'hipoteca la van contractar entre 2004 i 2007.
- Després de 2007 només el 7% de les hipoteques.
- Import mitjà es situa entre els 200.000€ i els 250.000€. El 68% de les hipoteques tenien un període d'amortització 26 a 30 anys i el 39,2% un període superior als 30 anys.

Perfil sociodemogràfic:

- La majoria dels afectats són població adulta d'entre 35 i 55 anys (68%). El 52,1% dones i 47,9% homes.
- El 51% de nacionalitat espanyola i el 49% estrangers (22,5% equatorians; 7,2% peruans; 3,2% colombians i 13,9% altres nacionalitats).

Ingressos mensuals de les famílies afectades:

- Mitjana: 939€ mensuals
- 70% casos: ingressos mensuals nets menors de 1.200€
- 10% cap ingrés
- 7% ingressos entre 400 i 800€ (el 25% d'aquests es tracta dels 426€ de l'ajut familiar)
- 11% ingressos superiors als 1.600€
- El 7% reben ajuda del banc d'aliments.

Mitjana de la quota mensual:

- Es situa en els 1.065€. El 60% dels afectats afrontava quotes d'entre 800 i 1.600€

LES DIFICULTATS D'ACCÉS A L'HABITATGE: DEMANDA D'HPO

Un dels indicadors que permet aproximar-se a les dificultats d'accés a l'habitatge és la població que està inscrita en el Registre Únic de Sol·licitants d'habitatges amb protecció oficial. Certament, es tracta d'una primera aproximació ja que, com sovint s'ha destacat, no tota la població amb dificultats està inscrita, bé per desconeixement, bé per haver perdut l'esperança. Amb aquestes limitacions, es pot apreciar com l'any 2015 hi havia gairebé 32.000 inscrits al registre d'HPO als municipis del territori Besòs. Això representa un

lleuger retrocés respecte un any abans, però un increment significatiu respecte el 2012 quan no els inscrits no arribaven als 30.000. Cal destacar que a tots els municipis s'ha produït una tendència creixent, amb excepció de Barcelona, on precisament el 2015 han disminuït de manera rellevant.

Taula 7.18. Persones inscrites en el Registre de Sol·licitants d'habitatges amb protecció oficial segons el municipi on es sol·licita habitatge

Municipi	2012	2013	2014	2015
Badalona	913	1.771	2.125	2.749
Barcelona	27.816	28.477	29.425	27.499
Montcada i Reixac	80	134	192	304
Sant Adrià de Besòs	510	533	563	660
Santa Coloma de Gramenet	379	35	616	761
Total	29.698	30.950	32.921	31.973

Font: Consejo General del Poder Judicial

Des de la perspectiva de l'accés, la situació de la població resident a l'àmbit Besòs és ambivalent en relació al conjunt metropolità. Per una banda, el percentatge de despesa mitjana que s'ha de adreçar al pagament de l'habitatge se situa lleugerament per sota del 24% en aquest territori (23,8%), pràcticament al mateix que a l'àrea metropolitana de Barcelona (23,7%) (taula 7.1). Ara bé, la proporció de població que pateix sobrecàrrega de despeses d'habitatge és superior al conjunt metropolità que l'àmbit Besòs. Aquest resultat es podria explicar per l'important pes que tenen a l'àmbit Besòs les llars en fases avançades del cicle familiar que disposen d'un habitatge en règim de propietat i que no han de fer front al pagament d'un crèdit hipotecari, ja que a la resta de la conurbació barcelonina predominen altres

formes de tinença de l'habitatge, com ara el lloguer a la zona central de Barcelona —l'eix que va dels districtes de Ciutat Vella, passa per l'Eixample i arriba fins a Gràcia— o l'habitatge en propietat però amb pagaments pendents, més propi de les àrees perifèriques i suburbanes que han comptat amb un recent desenvolupament residencial i que han estat ocupades per famílies joves (Porcel i Navarro-Varas, 2014). En tot cas, això no treu que l'endarreriment en el pagament de rebuts d'hipoteca o de lloguer afecti a un percentatge més elevat de població al Besòs que al conjunt metropolità. De tot plegat, es pot deduir que la relació entre cost de l'habitatge i els ingressos de la població és definitivament més conflictiva per a la població que resideix a l'àmbit Besòs.

Taula 7.19. Indicadors d'esforç econòmic per al pagament de l'habitatge. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2011

	Costos de l'habitatge sobre el total d'ingressos disponibles de la llar (incloent-hi el cost de l'amortització en el total de despeses)	Taxa de sobrecàrrega de despeses en l'habitatge (més del 40% de la renda familiar disponible incloent-hi el cost de l'amortització en el total de despeses)	Endarreriment en el pagament d'algun rebut de la hipoteca o el lloguer
Àmbit Besòs	23,8	12,8	10,2
Àrea metropolitana de Barcelona	23,7	15,2	7,5

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

Però l'aspecte econòmic no és l'únic rellevant quan es parla de l'habitatge, sinó que d'altres qüestions relacionades amb els aspectes físics de l'allotjament també són importants per conèixer en profunditat i des de diferents dimensions les condicions residencials de la població. En aquest cas s'han seleccionat dos indicadors que mostren com algunes de les formes de l'exclusió residencial adquireixen un caire especialment greu a l'àmbit Besòs. Tal com es pot veure a la taula 7.2, la sobreocupació està molt present en aquest territori i supera notablement el registre metropolità. També ho està, i de manera igualment important, la privació residencial severa que combina la inadequació de l'habitatge en termes de nombre de membres, les seves característiques i l'espai disponible, i d'altres elements que fan referència a l'estat

de manteniment de l'habitatge, la seva estructura física i la disponibilitat d'uns serveis mínims a l'interior de l'immoble.

Tot plegat, des de les dificultats pe fer front al pagament de l'habitatge fins a les problemàtiques que tenen a veure amb l'espai físic que s'habita, informen de com la població del Besòs pateix en major mesura aquestes problemàtiques residencials de les quals se'n deriven d'altres com pot ser la pèrdua de l'habitatge o l'empitjorament d'altres dimensions de les condicions de vida com ara la salut o el desenvolupament educatiu en el cas dels menors i què, en definitiva, dificulten de manera important la integració social de la població d'aquest territori.

Taula 7.20. Indicadors de condicions d'habitabilitat de l'habitatge de la població de l'àmbit Besòs i l'àrea metropolitana de Barcelona, 2011. Total població

	Taxa de sobreocupació*	Taxa de privació residencial severa**
Àmbit Besòs	23,9	7,6
Àrea metropolitana de Barcelona	9,1	3,3

* Habitatge que no disposa del nombre mínim d'habitacions, considerant que cal com a mínim: una habitació per llar, una per la parella, una per cada persona de més de 18 anys de la llar (que no formen parella), una per cada dues persones del mateix sexe amb edats compreses entre els 12 i els 17 anys, una per cada persona d'entre 12 i 17 anys que no estigui comptabilitzada en les categories anteriors, i una per cada dos infants de menys de 12 anys. ** Població que viu en un habitatge sobreocupat i, a més, o bé té manca de llum natural, o bé té humitats a casa, o bé no disposa de bany o dutxa, o bé no disposa de vàter dins de casa.

Font: Idescat i IERMB, Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011.

A MODE DE CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

En aquest capítol s'han tractat les qüestions relatives a la problemàtica de l'habitatge al territori Besòs. D'entrada, com ja s'ha fet notar en cada epígraf, en aquest camp hi ha una mancança significativa d'informació comparable entre tots els municipis i a nivell inframunicipal, és a dir, que permeti aprofundir en les peculiaritats d'uns teixits urbans tan diversos com els del territori Besòs. Malgrat aquestes limitacions, però, una primera diagnosi permet arribar a identificar algunes de les principals problemàtiques.

En primer lloc, pel que fa als habitatges buits certament no es pot avançar massa a partir del cens que, com és sabut, presenta limitacions importants per conèixer aquesta realitat. Tanmateix, aquesta és una qüestió que podria tenir molta importància en el territori Besòs. En efecte, segurament no es tracta només d'habitatges de grans tenidor i d'entitats financeres que estan buits i que s'haurien de mobilitzar sinó que, per les característiques del teixit residencial i del parc d'habitatges segurament també deu haver-hi un parc de petits propietaris d'habitatges amb dèficits d'habitabilitat que requeririen operacions de reforma per incorporar-los al mercat. Aquesta qüestió relligaria doncs, amb el tema de la rehabilitació.

Donades les limitacions en les fonts d'informació, per avançar en aquesta qüestió hi ha diferents possibilitats. Una primera seria esperar a veure els resultats del Cens d'habitatges buits que està preparant l'Ajuntament de Barcelona i mirar les tipologies i conclusions que se'n poden extreure. Una altra seria fer una prova pilot a alguns barris del marge esquerre del Besòs.

Una segona qüestió de gran rellevància en tractar la problemàtica de l'habitatge al territori Besòs és l'estat del parc i les necessitats de rehabilitació. En el marc d'aquest curt però intens treball s'ha detectat unes àrees amb un percentatge elevat d'edificis que necessitarien rehabilitació. Certament, és una primera aproximació, però té el valor afegit respecte d'altres delimitacions de zones amb necessitats de rehabilitació que considera tot el territori Besòs i que, a més, elabora una tipologia d'àrees amb necessitats de rehabilitació a partir dels següents criteris: l'alçada dels edificis, l'antiguitat del teixit urbà, la tipologia edificatòria, la dimensió de la promoció i de la unitat de gestió i, finalment, el tipus de promotor.

Els resultats, com s'ha vist, són ben clarificadors i d'enorme interès a l'hora d'aplicar polítiques públiques. Es tracta, doncs, d'un camp d'enorme interès en el que caldria aprofundir i al mateix temps ampliar les dimensions a considerar en el procés de rehabilitació. Així, d'una banda s'hauria d'aprofundir en la caracterització de les àrees de rehabilitació tot millorant la informació i l'anàlisi a partir dels criteris que s'acaben de veure. A més, s'haurien d'incorporar les qüestions relatives a l'eficiència energètica dels edificis. Per altra banda, un cop definides i caracteritzades aquestes àrees de rehabilitació a partir de la consideració de les característiques dels edificis s'hauria de continuar amb altra dimensió: la de caracteritzar la població que hi viu, sobretot a partir de les seves possibilitats econòmiques d'afrontar les despeses de la rehabilitació. O dit d'una altra manera, s'hauria de considerar, a més de les necessitats de rehabilitació del parc, les possibilitats econòmiques de la població.

Una tercera qüestió és la de les dificultats d'accés a l'habitatge i la seva possible deriva en condicions d'infrahabitatge i/o sobreocupació. Certament, les dades que s'han analitzat sobre el mercat mostren com en alguns dels barris del territori Besòs, malgrat tractar-se de zones amb preus relativament baixos, l'esforç d'accés a l'habitatge d'una llar és força elevat. Fins i tot, el lloguer d'habitacions es situa en la majoria de barris al voltant dels 300€ més despeses. En aquestes condicions de mercat i donada la situació del mercat de treball i la tendència a la pauperització dels grups de població amb menys ingressos, el fenomen de la sobreocupació i l'infrahabitatge podria estendre's.

Aquesta és una qüestió que relliga amb les dues problemàtiques que ja s'han plantejat. D'una banda, es necessari mobilitzar la major part del parc disponible ja que, en absència d'un parc públic de lloguer, és un dels mecanismes per incidir en la moderació de preus. Per altra, un dels incentius per mobilitzar parc es pot trobar en subvencionar la rehabilitació. Finalment, en els ajuts públics a la rehabilitació hauria d'haver mecanismes que evitin l'increment dels preus dels habitatges al llogaters.

Finalment, la darrera qüestió, però en canvi la més peremptòria, és continuar amb l'esforç de les administracions

locals i dels moviments ciutadans per donar assistència i solucions a les persones que es troben en risc de pèrdua de l'habitatge o que tenen dificultats per realitzar pagament de l'habitatge. A l'àmbit del Besòs aquestes problemàtiques tenen una assenyalada incidència. Per una banda, els treballs realitzats per l'Observatori DESC per Barcelona, mostren la seva incidència a Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí (un 65,8% dels casos atesos per la PAH a la ciutat són en aquests districtes). Per altra banda, les dades del Consejo General del Poder Judicial mostren com a Badalona, Sant Adrià i, de manera molt destacada, a Santa Coloma de Gramenet aquesta problemàtica és molt present.

En definitiva, gestió del parc d'habitatges buit, rehabilitació, seguiment de les situacions de sobreocupació i infrahabitatge i emergència habitacional, són els principals camps on es focalitzen les problemàtiques d'habitatge a l'àrea metropolitana de Barcelona i de manera destacada al territori Besòs. Aquesta primera diagnosi permet disposar d'un primer marc de referència per afrontar aquestes problemàtiques des d'una escala supramunicipal, metropolitana.

EQUIPAMENTS DE PROXIMITAT

Els equipaments representen juntament amb l'habitatge uns dels elements que contribueixen de manera més important a delinear les desigualtats socio-espacials. Els equipaments formen part ampliada de l'àmbit de desenvolupament vital essencial de la població al territori. Ambdós elements, l'habitatge i l'entorn més pròxim constitueixen l'hàbitat en el qual la població satisfà una part important de les seves necessitats personals i socials i on es fan efectius drets socials bàsics. L'efectivitat d'aquests drets es concreta també a través de l'accessibilitat a serveis i equipaments. Per tant, la distribució territorial dels equipaments esdevé un element de primera magnitud per valorar-hi l'accés de la població i, en aquest sentit, mesurar la manca d'equitat social als entorns urbans.

Tenen una especial rellevància des de la perspectiva de la integració i de la cohesió social aquells equipaments que satisfan necessitats bàsiques, els quals s'han de localitzar en un àmbit de proximitat per optimitzar la seva eficiència. En aquest sentit, s'ha optat per seleccionar una sèrie d'equipaments que compleixen ambdós requisits, estudiant la seva distribució al territori Besòs. L'anàlisi de la distribució dels equipaments al territori s'ha fet a partir del criteri bàsic de la proximitat, connectat aquest criteri amb una idea de ciutat inclusiva i sostenible des de les perspectives econòmica i mediambiental

Taula 8.1. Població resident a una distància òptima dels equipaments. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2015

	Àmbit Besòs	Àrea metropolitana de Barcelona
Equipaments de formació obligatòria ⁽¹⁾	91,3	74,2
Equipaments de formació no obligatòria ⁽²⁾	71,9	50,4
Equipaments de proveïment (mercats) ⁽³⁾	46,9	33,5
Equipaments sanitaris (CAP) ⁽⁴⁾	61,2	38,1
Equipaments de serveis socials	47,3	27,2

(1) Els equipaments de formació obligatòria inclouen els centres d'educació infantil de segon cicle, primària i secundària obligatòria. Tanmateix, cal aclarir que la base d'equipaments amb la qual s'ha treballat no permet diferenciar alguns equipaments d'educació infantil i primària que també inclouen d'altres nivells educatius superiors, com ara l'educació secundària no obligatòria. La distància que s'ha considerat òptima per a la seva cobertura ha estat 500 metres.

(2) Els equipaments de formació no obligatòria inclouen les escoles bressol i d'altres centres d'educació infantil, els centres de batxillerat i els centres on s'imparteixen cicles formatius. La distància que s'ha considerat òptima per a la cobertura d'aquestes equipaments és heterogènia. Les centres d'educació infantil s'analitzen considerant la distància de 300 metres, mentre que la distància òptima per als centres d'educació secundària superior és de 500 metres.

(3) Com a equipaments de proveïment s'han considerat els mercats municipals. S'han considerat els 500 metres com a distància òptima de proximitat.

(4) La proximitat dels equipaments de salut està representada pels CAP. En aquest cas, també s'han considerat els 500 metres com la distància òptima.

(5) Els equipaments de serveis socials són els únics considerats en aquesta categoria. També es considera la distància dels 500 metres per mesurar la cobertura en termes de proximitat. Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

La taula 7.3 mostra com la localització i el nombre d'equipaments existents al territori Besòs tenen una major taxa de proximitat que quan s'amplia la vista al conjunt metropolità. Sens dubte, els processos de desenvolupament urbà i el tipus de teixit són alguns dels factors que ajuden a entendre aquests resultats. L'àmbit Besòs es caracteritza per una trama urbana heterogènia, amb una dilatada trajectòria històrica que, si bé va presentar mancances importants en matèria d'equipaments fa anys en una part considerable del territori producte dels desenvolupaments urbanístics monofuncionals dels anys 60 i 70 —entre els quals destaquen els polígons d'habitatge massiu—, durant les darreres dècades aquesta problemàtica ha estat progressivament abordada per diferents nivells de l'administració pública i en resposta a les demandes ciutadanes. L'àmbit Besòs és un territori força compacte que no compta amb una presència important de noves formes urbanes caracteritzades per la dispersió. Aquests últims tipus de teixits residencials

són més habituals a d'altres latituds metropolitanes i és precisament on els equipaments acostumen a ser escassos, bé pel propi concepte d'urbanitat que els defineix —com en el cas dels unifamiliars— o per trobar-se en una fase inicial d'urbanització que habitualment els localitza als marges de la trama urbana consolidada —com en el cas dels nous blocs d'habitatge.

Analitzant amb més detall la taula 7.3 es poden observar com els equipaments de formació obligatòria tenen una àmplia cobertura de proximitat a l'àmbit Besòs, més del 90% de la població resident es troba a una distància òptima¹⁰. Força menor, en canvi, és el nivell de cobertura de proximitat de la resta d'equipaments analitzats, destacant negativament el cas dels mercats municipals i dels equipaments de serveis socials. La distribució dels equipaments, no obstant, varia dins del propi àmbit Besòs.

¹⁰ Seguint la metodologia del projecte CAT-MED (Marín et al., 2012), es considera un nivell satisfactori de cobertura de proximitat quan més del 90% de la població d'un territori se situa a una distància òptima.

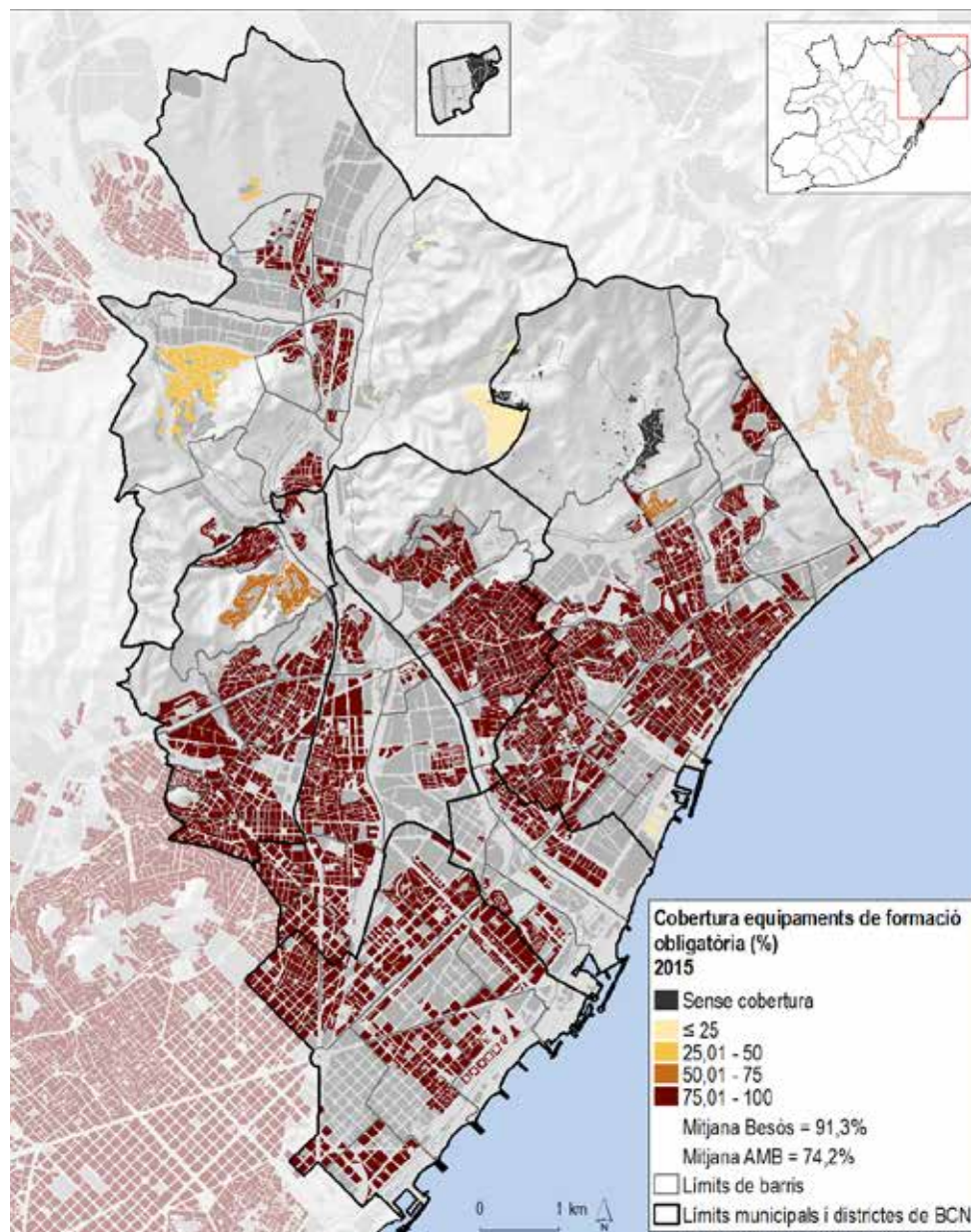
ELS EQUIPAMENTS DE FORMACIÓ OBLIGATÒRIA

Com s'ha dit anteriorment, els equipaments de formació obligatòria presenten en termes generals una bona distribució territorial a l'àmbit Besòs. Cal aclarir en aquest punt que l'accés als equipaments educatius està condicionat per criteris poblacionals i per la classificació dels territoris municipals en zones escolars. L'enfocament sota el qual es treballa en aquest estudi no té en compte aquesta classificació i intenta abordar l'accés, com s'ha explicat a l'inici de la secció, des de la perspectiva de la proximitat. Des d'aquest enfocament, sí que emergeixen algunes diferències importants entre barris. Entre els barris que tenen una cobertura per proximitat nul·la o gairebé nul·la es poden citar Canyet a Badalona i Gallecs i Reixac-Vallensana Baixa a Montcada i Reixac, amb només el 3,6% de la població resident situada a una distància òptima. Altres quatre barris presenten una taxa de proximitat superior, tot i que notablement escassa també, com ara la Mora (23,2%) a Badalona, Can Pomada (35,9%) i Terra Nostra (37,7%) a Montcada i Reixac i Serralada de Marina (47,3%) a Santa Coloma de Gramenet. Bonavista (67,6%) a Badalona i Torre Baró (70%) a Nou Barris són els altres barris amb una cobertura no satisfactòria des del punt de vista de la proximitat¹¹.

Les dades presentades i el mapa 7.1 permeten extreure algunes conclusions sobre els barris amb els nivells més baixos de cobertura per proximitat d'aquests tipus d'equipaments. En primer lloc, es tracta de barris molt diversos socialment, però amb denominadors comuns clars des del punt de vista morfològic i territorial. La manca de proximitat d'equipaments de formació obligatòria afecta a barris amb predomini de classes treballadores (Reixac-Vallensana Baixa i Torre Baró), de classes intermèdies (Canyet i Can Pomada i Terra Nostra), de classes mitjanes i altes (Canyet), així com a àrees amb una presència important de famílies amb fills (la Mora). Però aquests barris, en canvi, presenten un tret comú que té a veure amb la seva morfologia, la qual reuneix majoritàriament teixits unifamiliars. A més, es tracta de barris amb un marcat caràcter perifèric i un component de aïllament important. Finalment, cal destacar que el municipi de Montcada i Reixac s'erigeix com un dels principals afectats per l'escassetat d'aquest tipus d'equipaments.

¹¹ Aquí s'entén com a no satisfactori un percentatge de cobertura per proximitat inferior al 75% de la població resident al barri.

Mapa 8.1 Població resident a una distància òptima dels equipaments de formació obligatòria segons barris. Àmbit Besòs, 2015

Font: IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

ELS EQUIPAMENTS DE FORMACIÓ NO OBLIGATÒRIA

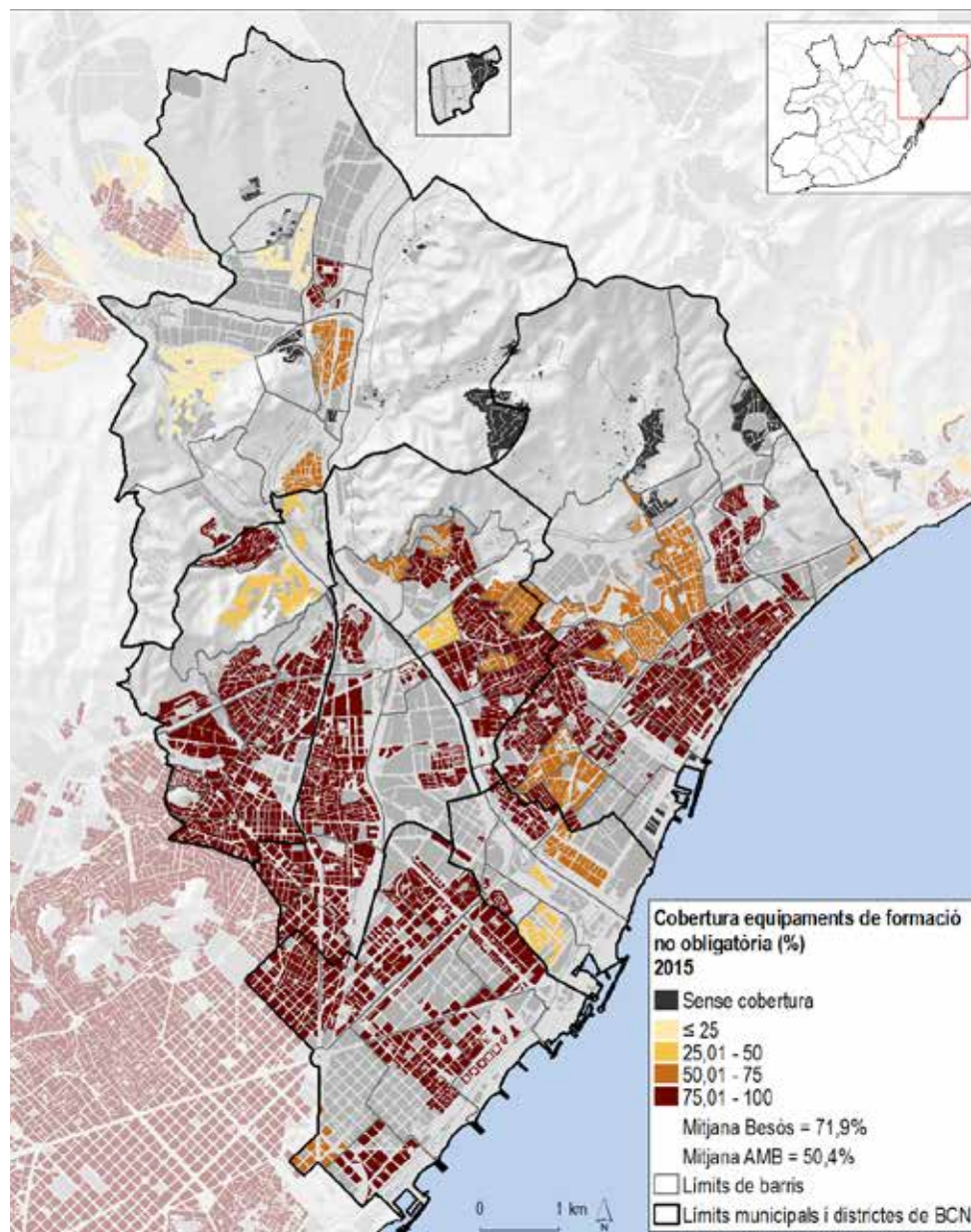
El mapa dels equipaments de formació no obligatòria (mapa 7.2) mostra una distribució més heterogènia que la dels equipaments de formació obligatòria, és a dir amb una cobertura per proximitat més irregular i amb més mancances. La no obligatorietat de la formació que s'imparteix en aquests equipaments és un factor que en sí mateix implica una menor distribució al territori. Ara bé, la seva no obligatorietat no ha de pressuposar la manca de necessitat d'aquest tipus d'equipaments, doncs ofereixen serveis que contribueixen a generar una societat més cohesionada. En el cas de les escoles d'educació infantil, que afavoreixen clarament la integració social de determinats col·lectius, especialment de les dones que resideixen a llars amb presència de nens menors de 6 anys. En el cas dels centres de batxillerat i cicles formatius, els principals beneficiaris són els joves de les famílies amb menys recursos.

De la mateixa manera que passa amb els equipaments de formació obligatòria, la manca de centres de formació no obligatòria està associada a morfologies urbanes de caràcter dispers. És el cas dels barris de Canyet (0%), la Mora (0%) o Mas Ram (0%) a Badalona; Torre Baró (29,2%) i Vallbona (43,4%) a Nou Barris; Font Pudenta (0%), Mas Duran (0%), Can Pomada (0%) i Reixa-Vallensana Baixa (0%) a Montcada i Reixac; la Catalana (25,1%) i la Mina (37,8%)

a Sant Adrià de Besòs; i Can Franquesa (15,3%) a Santa Coloma de Gramenet. Alguns d'aquests barris sumen a aquesta manca de proximitat d'aquest tipus d'equipaments, una localització perifèrica i una composició social que denota certes necessitats, marcada per la presència de població de classes treballadores i de famílies amb menors. Els barris de la Mora, Torre Baró, Vallbona, Mas Duran, Reixac-Vallensana Baixa, la Catalana, la Mina o Can Franquesa en són alguns exemples.

Per altra banda, no es pot obviar que la manca de proximitat d'aquests equipaments també es produeix a d'altres barris de caràcter més compacte. Aquí es poden citar els barris de Bonavista (0%) a Badalona; la Ribera (0%) i Mas Rampinyo (4,6%) a Montcada i Reixac; o Riu Nord (40,8%) a Santa Coloma de Gramenet.

Mapa 8.2. Població resident a una distància òptima dels equipaments de formació no obligatòria segons barris. Àmbit Besòs, 2015

Font: IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

ELS EQUIPAMENTS DE PROVEÏMENT

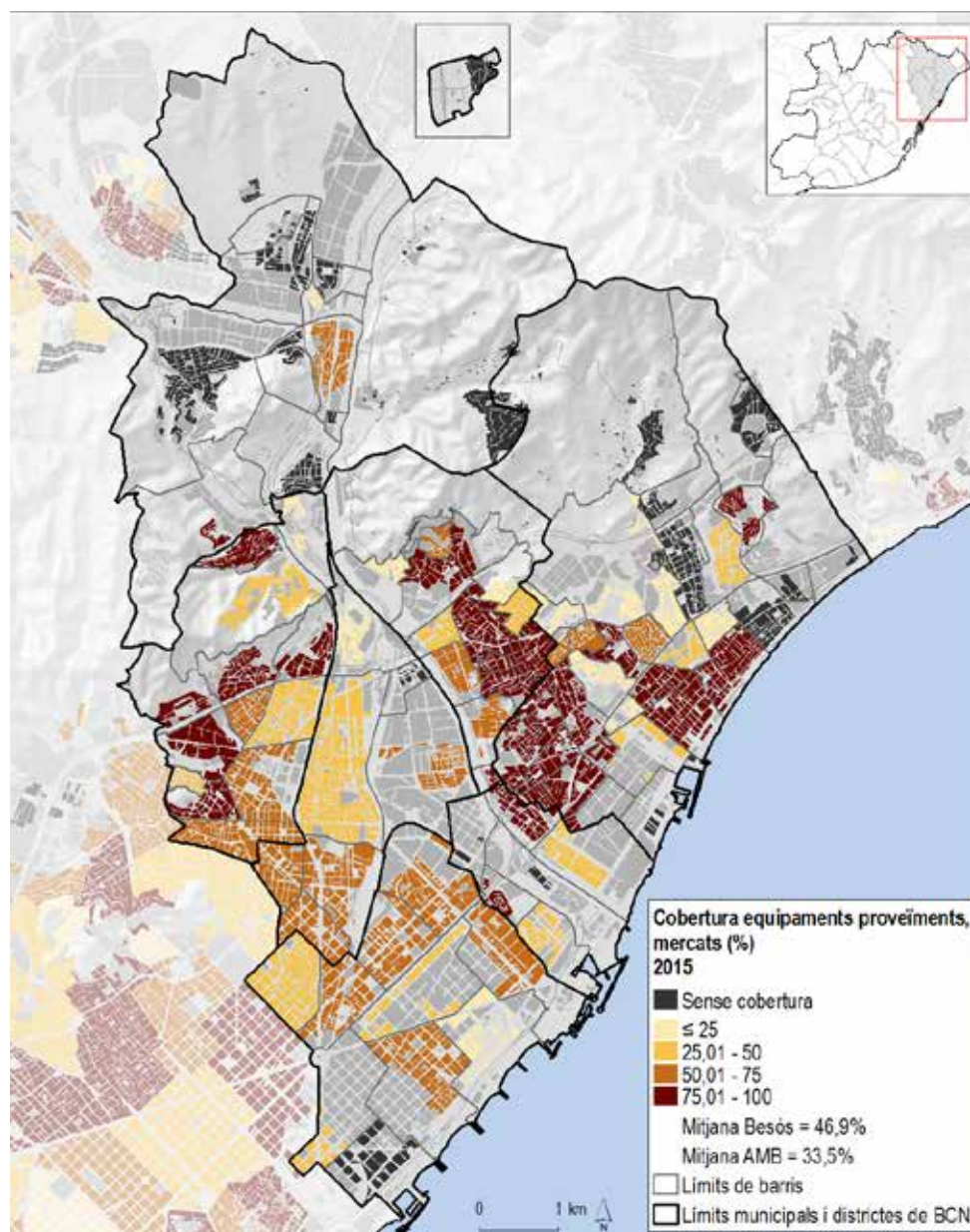
Com a equipaments de proveïment només s'han considerat per l'anàlisi els mercats municipals. Aquests equipaments són exponents d'un tipus de ciutat que promou la satisfacció de les necessitats bàsiques d'alimentació a través del comerç de proximitat i de la interacció social, essent una altra expressió de la plaça pública. Tanmateix, no cal limitar únicament el compliment d'aquestes funcions al mercat municipal. La presència de comerç de proximitat als barris també està present en la forma de les botigues al detall que s'integren a la ciutat distribuïdes per la trama urbana. És per aquest motiu que la inexistència o baixa cobertura d'aquest tipus d'equipaments no té les implicacions que poden arribar a tenir d'altres. La baixa cobertura de proximitat que mostra la taula 7.3 i la seva distribució arreu del territori Besòs s'ha d'entendre, per tant, tenint present aquesta premissa.

La manca de cobertura de proximitat òptima o satisfactòria d'aquest tipus d'equipament al territori Besòs la fa extensible a múltiples formes urbanes i col·lectius. Tanmateix, quan es posa el focus en aquells barris amb una cobertura de proximitat nul·la, s'observa que aquests entorns es caracteritzen pel predomini d'una morfologia dispersa i per la presència majoritària de classes intermèdies i treballadores. Alguns exemples que combinen ambdues situacions són els barris de Canyado (blocs de classes intermèdies) a

Badalona; Baró de Viver (blocs de classes treballadores) al districte de Sant Andreu; Can Sant Joan (unifamiliars de classes treballadores i compacte de gent gran i immigració d'origen estranger), Font Pudenta (unifamiliars i eixample de classes intermèdies), Can Pomada (unifamiliar de classes intermèdies), Pla d'en Coll (unifamiliar i blocs de classes intermèdies), Reixac-Vallensana Baixa (unifamiliar de classes treballadores) a Montcada i Reixac; la Catalana (blocs de classes treballadores) o la Verneda (blocs de classes treballadores) a Sant Adrià de Besòs.

Des d'una perspectiva territorial, el mapa 7.3 reflecteix que la inexistència de mercats municipals es fa més palesa als municipis de Badalona i Montcada i Reixac, especialment en aquest últim on tan sols dos dels seus barris presenten condicions òptimes de proximitat d'aquest tipus d'equipament per als seus residents.

Mapa 8.3. Població resident a una distància òptima dels equipaments de proveïment segons barris. Àmbit Besòs, 2015

Font: IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

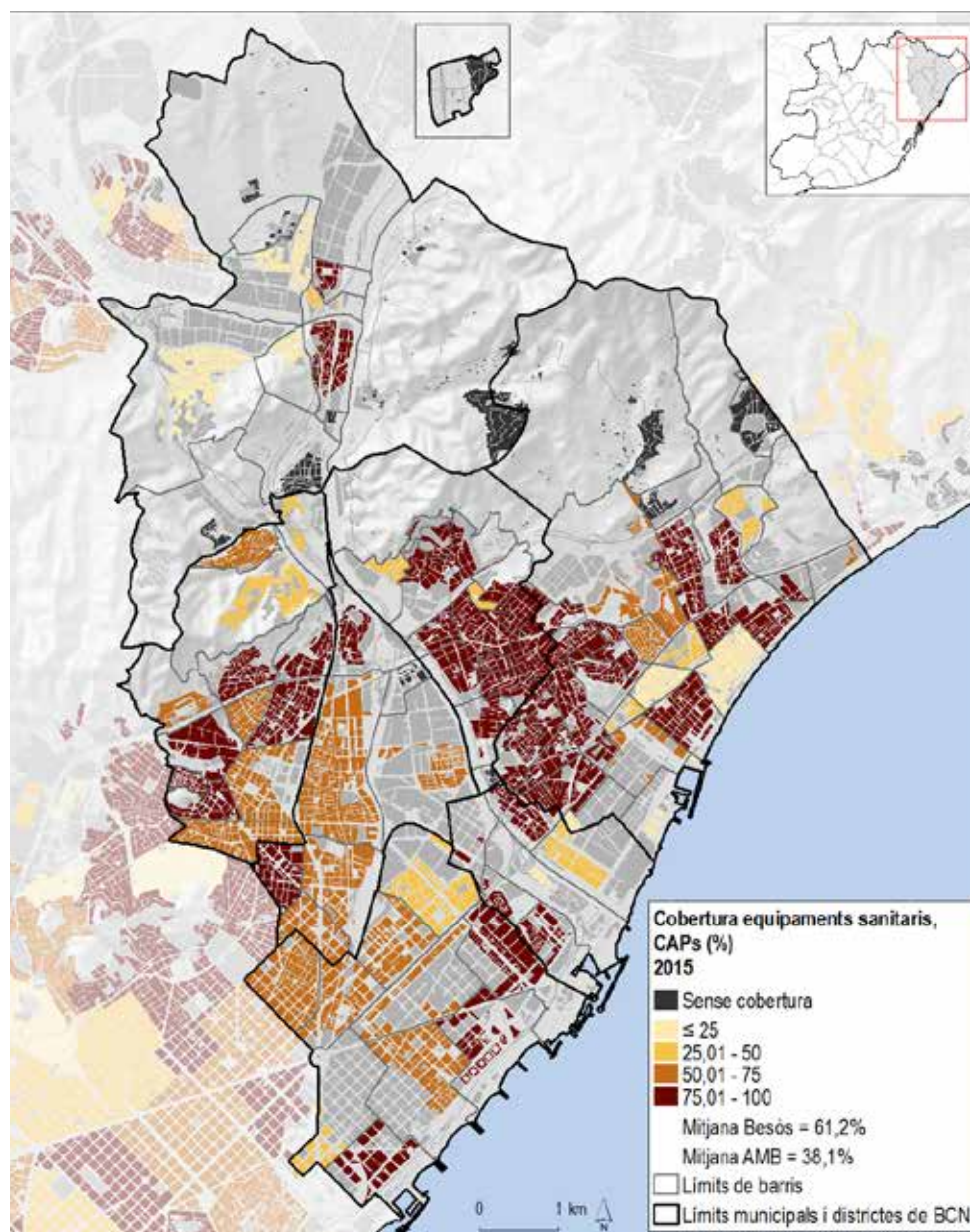
ELS EQUIPAMENTS SANITARIS

La distribució territorial dels equipaments sanitaris respon a la delimitació establerta pel decret 10/2013, de 3 de gener, de delimitació de les regions sanitàries i dels sectors sanitaris del Servei Català de Salut. En aquesta anàlisi només es consideren com a equipaments sanitaris els Centres d'Atenció Primària (CAP), que és la unitat bàsica d'atenció sanitària de proximitat. Tot i que la seva distribució s'estableix al citat decret i està molt condicionada per criteris poblacionals en funció d'una unitat o àrea bàsica d'atenció, l'anàlisi de cobertura que aquí es presenta, com s'ha fet en la resta d'equipaments, adopta únicament els criteris de proximitat. Des d'aquesta perspectiva i observant el mapa 7.4, l'existència de CAPs a una distància òptima o satisfactòria dista de ser homogènia per la població resident a l'àmbit Besòs. Una part important dels barris dels districtes de Barcelona no arriben al mínim del 75% de la població resident coberta en condicions de proximitat òptimes. El mateix es pot dir de Montcada i Reixac, que és el municipi que presenta més deficiències en aquest sentit. En menor mesura, però també amb mancances a considerar, apareix el municipi de Badalona.

En el cas dels equipaments sanitaris, no obstant, la distribució desigual no mostra una relació tan intensa amb les tipologies urbanes i les característiques socio-residencials. Centrant

l'atenció en els barris amb una cobertura de proximitat nul·la o molt baixa, els dèficits són majoritaris als barris amb una morfologia majoritàriament dispersa, molts d'ells enclavats en territoris aïllats o perifèrics. Alguns exemples en són els barris de Canyet (0%) i Mas Ram (0%) a Badalona; Baró de Viver (0%) al districte de Sant Andreu; Can Cuiàs (0%), Can Pomada (0%) i Reixac-Vallensana Baixa (0%) a Montcada i Reixac; i la Catalana (2,1%) a Sant Adrià de Besòs. Però en aquest cas, la presència de dèficits importants afecta també a barris de la ciutat compacta, com és el cas dels barris badalonins de Bonavista (0%), Centre (23,2%), el Remei (14,5%); la Ribera (0%) a Montcada i Reixac; o el Raval (10,8%) i Safarells (0%) a Santa Coloma de Gramenet. Des del punt de vista de la composició social, els barris amb menor nivell de cobertura de proximitat acostumen a ser predominantment de classes intermèdies —en aquest cas, tenen un pes important les classes intermèdies badalonines de les parts centrals del municipi—, tot i que també hi ha una representació important de col·lectius vulnerables, com ara les classes treballadores, la gent gran o la població immigrant d'origen estranger.

Mapa 8.4. Població resident a una distància òptima dels equipaments sanitaris segons barris. Àmbit Besòs, 2015

Font: IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

ELS EQUIPAMENTS DE SERVEIS SOCIALS

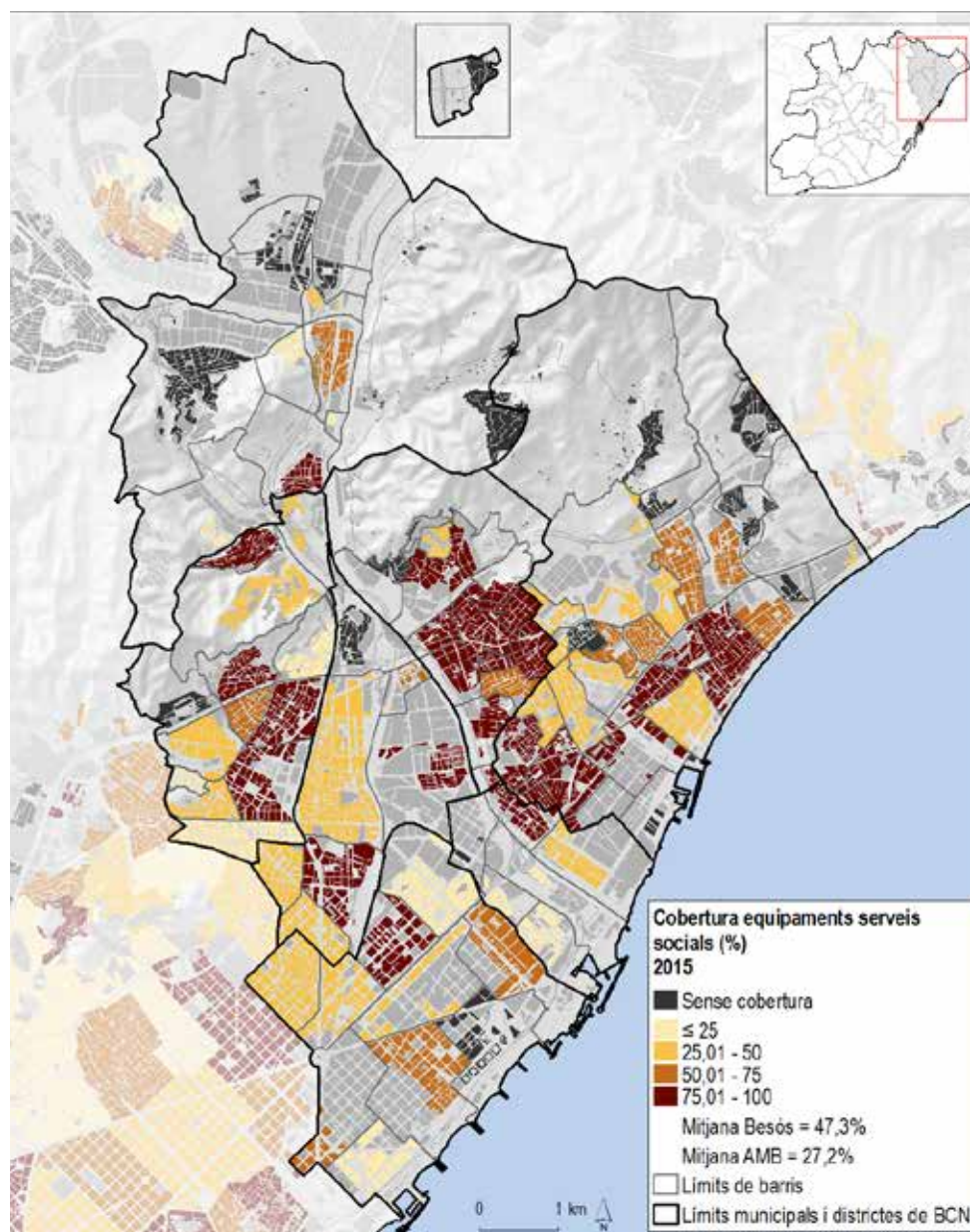
De la mateixa manera que passa amb els equipaments educatius i sanitaris, la distribució territorial dels equipaments de serveis socials respon a criteris poblacionals establerts per la Llei 12/2007, de l'11 d'octubre, de serveis socials. En aquest cas, els equipaments que són objecte d'anàlisi en aquest apartat són els centres de serveis socials bàsics, deixant de banda altres equipaments de serveis socials més especialitzats, com ara els centres de dia, les residències adreçades a la població gran o els centres oberts per a infants i adolescents.

A partir d'aquestes premisses, el mapa 7.5 mostra una distribució desigual de la cobertura de proximitat d'aquests equipaments. Les tipologies urbanes i residencials, així com la composició social, sí que tenen una clara relació amb el fet de tenir pròxim un centre de serveis socials. És la tipologia menys extrema d'urbanisme dispers, els blocs d'habitatge plurifamiliar, seguit pels barris d'habitatges unifamiliars els que pateixen en major grau la baixa cobertura de proximitat d'aquest equipament. A aquest factor diferenciador s'ha d'afegir la variable social, amb forta incidència sobre les classes treballadores. La combinació d'ambdós components posiciona a les poblacions residents en aquests barris en una situació d'especial vulnerabilitat. Els barris de Badalona de Pomar (0%) i Canyelles (0%); els barcelonins de Can

Peguera (3,8%) a Nou Barris i de la Verneda i la Pau (0,5%) a Sant Martí; Can Cuiàs (0,6%) i Reixac-Vallensana Baixa (0%) a Montcada i Reixac; la Verneda i el Besòs (6,8%), la Catalana (1,6%) i la Mina (7,9%) a Sant Adrià de Besòs, són alguns exemples.

De manera sintètica, es pot concloure que la cobertura dels equipaments de proximitat aquí abordats presenten pautes territorials, urbanístiques i socials específiques. El municipi de Montcada i Reixac és el que aplega majors deficiències en relació amb tots els tipus d'equipaments, particularment als barris de Mas Duran, Terra Nostra, Can Pomada, Mas Rampinyo, Reixac-Vallensana Baixa i Gallecs. Aquests barris alberguen un total de 9.845 habitants. Aquesta xifra és molt superior, per exemple, a la de la població resident als barris badalonins que presenten més deficiències, com ara Bonavista, Canyet, Mas Ram i la Mora (3.379 habitants).

Mapa 8.5 Població resident a una distància òptima dels equipaments de serveis socials segons barris. Àmbit Besòs, 2015

Font: IERMB, base de dades georeferenciada d'equipaments de l'àrea metropolitana de Barcelona, 2015.

LA VULNERABILITAT URBANA AL BESÒS: ANÀLISI DES D'UNA PERSPECTIVA MULTIDIMENSIONAL I DINÀMICA

UN ÍNDEX SINTÈTIC DE VULNERABILITAT URBANA

Tant als individus d'una societat com els fragments d'espai urbà d'una metròpoli poden situar-se en un llarg contínuum d'integració-vulnerabilitat-exclusió (Alguacil et al., 2014). La posició de l'espai urbà en situacions de vulnerabilitat o exclusió es concreta en àrees determinades de la ciutat on es concentren problemàtiques de diversa naturalesa — laborals, econòmiques, residencials, sociodemogràfiques, urbanístiques, entre d'altres— que poden afectar tant a l'allò social com a l'allò territorial (físic) (Murie i Musterd, 2004; Alguacil, 2006; van Kempen, 2012; Colini et al., 2013), dificultant la integració social dels residents. Aquest fenomen és el que s'analitza en aquesta última secció i es fa a través d'un índex que precisament està dissenyat per copsar la multidimensionalitat de la vulnerabilitat urbana, així com la idea de contínuum que s'expressava anteriorment.

L'índex de vulnerabilitat urbana (IVU) és el resultat d'una anàlisi factorial de components principals¹² aplicat sobre informacions procedents del Cens de Població i Habitatges i d'una estimació de la població amb rendes baixes (< 50% de la mediana de la distribució de renda metropolitana) a petita escala realitzada a partir de dades censals i de l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població, 2011 (ECVHP)¹³. En la conceptualització d'aquest índex s'han considerat 4 dimensions —socioeconòmica, laboral, sociodemogràfica i residencial—, les quals s'operativitzen a través d'un conjunt de 8 indicadors (quadre 8.1). La vulnerabilitat socioeconòmica s'entén bàsicament com a manca d'ingressos i es quantifica a partir de la proporció de població resident amb rendes baixes (< 50% de la mediana de la distribució de la renda metropolitana). La vulnerabilitat

laboral es cobreix a partir de tres indicadors que ajuden a definir el grau d'integració en l'ocupació productiva, un aspecte clau per a la satisfacció de les necessitats materials i emocionals: (1) la desocupació, mesurada a través de la taxa d'atur; (2) el nivell formatiu baix, mesurat a partir del percentatge de persones que com a màxim han assolit estudis obligatoris; i (3) la precarietat laboral, sobre la qual es realitza una aproximació a partir del percentatge de treballadors no qualificats. La vulnerabilitat sociodemogràfica integra dos indicadors representatius de dos fenòmens demogràfics: l'envelliment i l'increment de la població d'origen estranger. L'indicador seleccionat com a representatiu de l'envelliment de la població és el percentatge de llars amb tots els seus membres de 75 anys i més. Per altra banda, els efectes del darrer moviment migratori internacional s'inclouran a l'anàlisi a partir del percentatge de persones nascudes en països no membres de la UE-15. Tot i la voluntat de considerar un altre indicador representatiu d'un altre dels fenòmens sociodemogràfics més associats amb la vulnerabilitat social com és la monoparentalitat, les dades censals no ofereixen informació de qualitat al respecte, per la qual cosa s'ha optat per excloure'l finalment del càlcul de l'índex. Per últim, la dimensió residencial de la vulnerabilitat integra aspectes relacionats amb la qualitat dels habitatges. En aquest sentit, s'han seleccionat dos indicadors: un relatiu a la degradació de l'estat dels habitatges (percentatge d'edificis en estat de conservació ruïnós, dolent o deficient) i un segon relacionat amb la manca d'espai a l'immoble (percentatge de llars que viuen en habitatges de 50 m² útils o menys).

¹² L'anàlisi de components principals és una de les tècniques més esteses per a la construcció d'aquest tipus d'índexs, tot i que no representa l'únic mètode que s'ha utilitzat (Coombes i Wong, 1994; Haase i Pratschke, 2005; Haase, 2009). Altres aproximacions s'han realitzat a partir de l'anàlisi factorial exploratori de màxima verosimilitud (NISRA, 2010; McLennan et al., 2011; Welsh Government, 2014; Smith et al., 2015; Scottish Government, 2016), els models d'equacions estructurals (Haase, 2009; Haase i Pratschke, 2005; Pratschke i Haase, 2007, 2015), la classificació multicriteri (Hernández Aja, 2015) o els índexs sumatoris simples (Otero et al., 2011; Ruiz et al., 2015).

¹³ Aquest mètode d'estimació s'ha desenvolupat conjuntament pel Centre de Recerca Matemàtica de la Universitat Autònoma de Barcelona (CRM-UAB) i l'IERMB en el marc del projecte de recerca titulat "La segregació espacial de la pobresa a Catalunya: estructura i dinàmica de la desigualtat social", finançat pel programa Recercaixa (ref. PRO8113, convocatòria 2012). Com resultat d'aquesta estimació s'obté la proporció de població resident en cada secció censal que disposa de rendes altes (> 150% de la mediana), de rendes intermèdies ($\geq 50\%$ i $\leq 150\%$ de la mediana) i de rendes baixes (< 50% de la mediana).

Quadre 9.1. Dimensions i variables de l'índex de vulnerabilitat urbana a introduir en l'anàlisi factorial de components principals

Dimensions	Indicadors	Font de dades
Vulnerabilitat socioeconòmica	% Població amb rendes baixes (<50% de la mediana)	IERMB i CRM-UAB. Estimació de grups de renda a escala de secció censal
Vulnerabilitat laboral	% Població amb estudis primaris o inferiors	Cens de població i habitatges
	Taxa d'atur	Cens de població i habitatges
	% Població ocupada no qualificada	Cens de població i habitatges
Vulnerabilitat sociodemogràfica	% Població estrangera de fora UE-15	Cens de població i habitatges
	% Llars amb tots els seus membres de 75 anys o més	Cens de població i habitatges
Vulnerabilitat residencial	% Edificis en estat deficient, mal estat o estat ruïnós	Cens de població i habitatges
	% Llars que viuen en habitatges de menys 50 m ²	Cens de població i habitatges

Font: Elaboració pròpia.

Aquest conjunt d'indicadors que s'han considerat en la construcció de l'IVU no cobreixen, però, l'ampli espectre que pot arribar a abastar la vulnerabilitat urbana. La manca d'informació de qualitat a petita escala en relació a d'altres aspectes com ara la qualitat de l'entorn residencial, la salut o la percepció d'inseguretat, impossibilita la seva incorporació en el càlcul de l'índex. Sens dubte, aquest constitueix un dels camps en què l'IVU encara presenta marge de millora.

Entre els aspectes metodològics més rellevants d'aquest índex cal assenyalar, d'una banda, que les unitats d'anàlisi són els barris de l'àrea metropolitana de Barcelona definits pels propis ajuntaments¹⁴. Aquesta qüestió suposa una innovació important respecte les anàlisis realitzades en aquesta línia a Espanya, habitualment referides a seccions censals¹⁵. Per altra banda, s'ha de dir també que, en el càlcul de l'IVU, l'execució de l'anàlisi de components principals ve marcada per l'extracció d'un únic factor, on s'espera que

tots els indicadors que intervenen a l'anàlisi correlacionin de manera positiva (quadre 8.2). És precisament aquest fet el que indica que el factor resultant mesura el grau de concentració en el territori de les diferents problemàtiques considerades. A partir d'aquest factor resultant s'obté una mesura continua de la vulnerabilitat urbana, de la qual cadascun dels barris metropolitans en té assignat un valor. Així, les puntuacions més elevades es corresponen amb els barris que presenten un nivell de vulnerabilitat urbana més elevat, mentre que les més baixes són les que determinen els barris que presenten un nivell de vulnerabilitat urbana més reduït. Finalment, en relació a aquest estudi en concret convé fer un aclariment sobre quin ha estat el territori objecte d'anàlisi. Malgrat que l'anàlisi se centra a l'àmbit Besòs, l'IVU s'ha calculat en aquest cas per al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona amb la intenció de conèixer la situació del territori Besòs en relació al seu context metropolità.

¹⁴ Una informació més detallada sobre l'elaboració d'aquesta variable es pot trobar a Antón et al. (2017).

¹⁵ L'assignació d'informació als barris s'ha realitzat mitjançant el mètode areal d'interpolació a partir de les dades de les seccions censals (Mora-García i Martí-Ciriquian, 2015).

Quadre 9.2. Puntuacions factorials de l'anàlisi de components principals en l'elaboració de l'índex de vulnerabilitat urbana (IVU). Àrea metropolitana de Barcelona, 2001-2011

Dimensions	Indicadors	Puntuacions factorials	
		2001 (var. explicada=49,8%)	2011 (var. explicada=39,9%)
Vulnerabilitat socioeconòmica	% Població amb rendes baixes (<50% de la mediana)	0,89	0,76
Vulnerabilitat laboral	% Població amb estudis primaris o inferiors	0,88	0,79
	Taxa d'atur	0,86	0,80
	% Població ocupada no qualificada	0,88	0,75
Vulnerabilitat sociodemogràfica	% Població estrangera de fora UE-15	0,54	0,36
	% Llars amb tots els seus membres de 75 anys o més	0,61	0,45
Vulnerabilitat residencial	% Edificis en estat deficient, mal estat o ruïnós	0,24	0,50
	% Llars que viuen en habitatges de menys de 50m ²	0,44	0,44

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatges, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

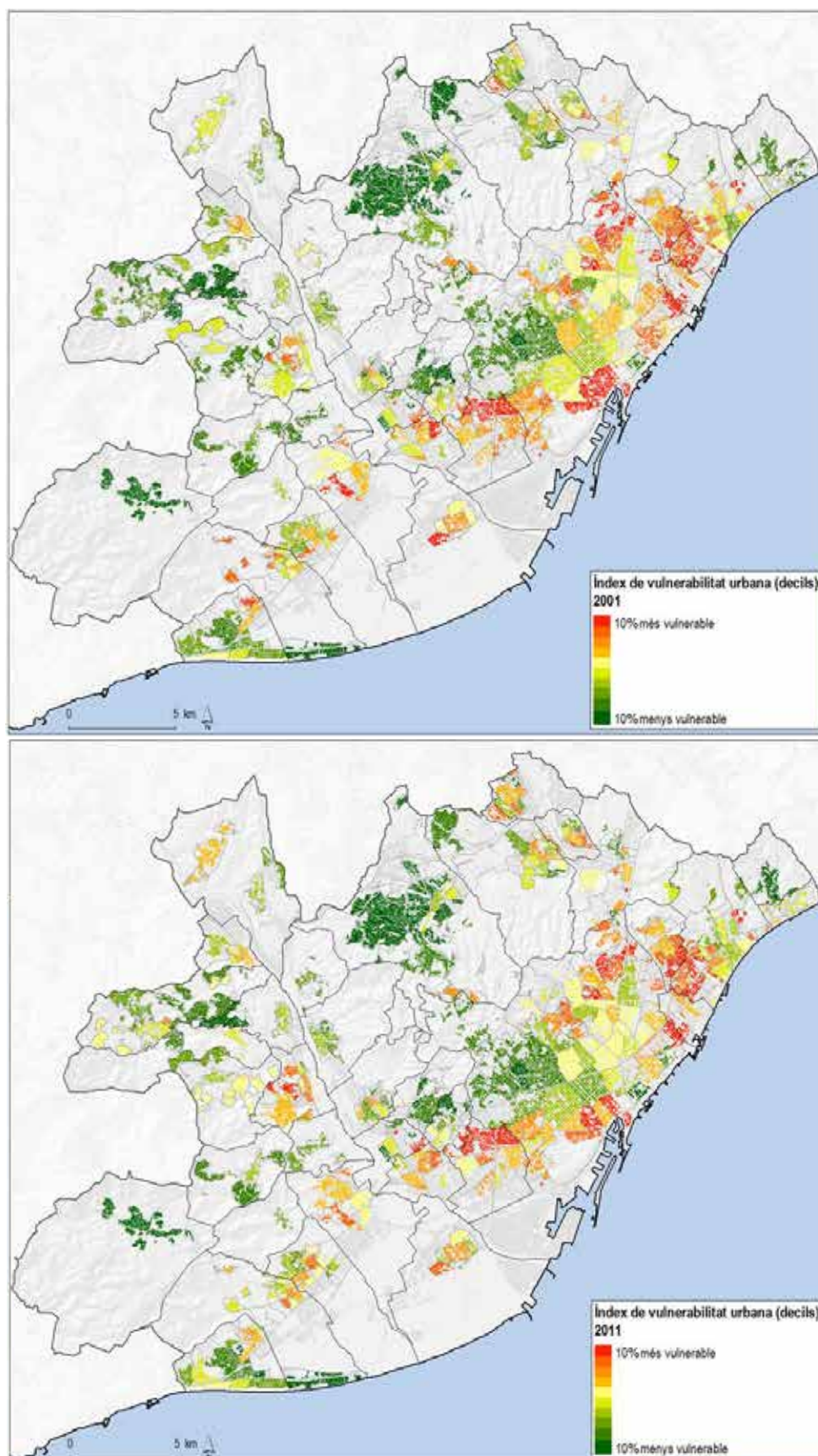
CANVIS I CONTINUÏTATS EN LA VULNERABILITAT URBANA: EL BESÒS COM A ESPAI DE CENTRALITAT DE LA VULNERABILITAT METROPOLITANA

Una primera aproximació a escala metropolitana als resultats obtinguts mostra el predomini de la vulnerabilitat urbana a l'àrea del Besòs, juntament amb altres dos nuclis importants situats al centre de Barcelona i al nord de l'Hospitalet de Llobregat (mapa 8.1). A banda d'aquestes zones, que són potser les més rellevants en termes de superfície i intensitat, la vulnerabilitat urbana apareix també present a nivells considerables a d'altres barris escampats per la perifèria metropolitana, pertanyents als municipis de Sant Vicenç dels Horts, el Prat de Llobregat, Sant Boi de Llobregat i Badia del Vallès.

En concret, en la configuració de l'eix Besòs com espai d'elevada vulnerabilitat han confluït diversos factors. D'una banda, un procés de desplaçament progressiu cap a determinats indrets perifèrics de l'àrea metropolitana de Barcelona de problemàtiques socio-territorials, al qual s'ha sumat la persistència d'alts nivells de vulnerabilitat urbana en alguns barris d'aquesta àrea transmunicipal (Porcel,

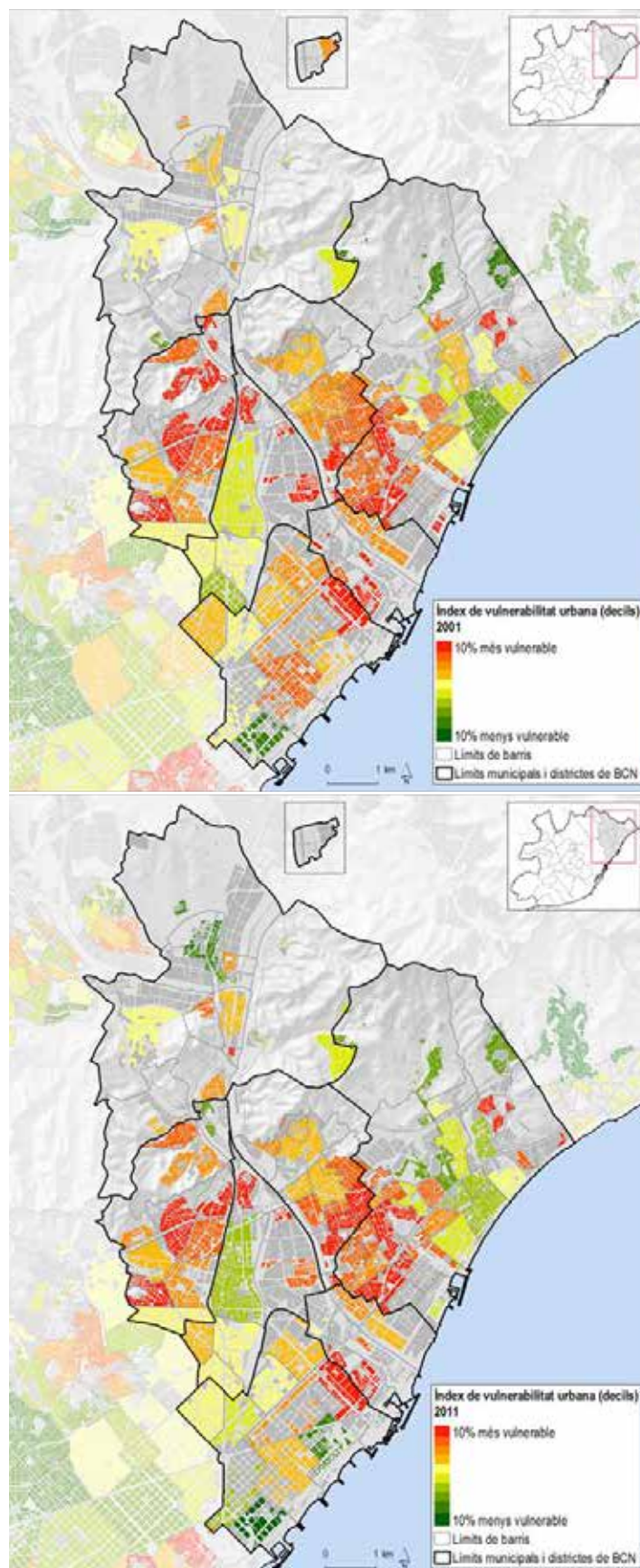
2016). D'altra banda, també s'han de tenir en compte les noves dinàmiques de poblament d'aquest territori que s'han produït en els darrers anys l'arribada de població immigrada estrangera i de famílies joves i l'impacte accentuat que ha tingut la crisi econòmica en aquest àmbit, tal i com s'ha vist anteriorment. Al mapa 8.2 es pot observar amb més detall aquesta persistència de situacions de vulnerabilitat urbana elevada en una part important dels barris del Besòs, així com la seva extensió a nous barris en els darrers anys, especialment al municipi de Santa Coloma de Gramenet.

Mapa 9.1. Índex de vulnerabilitat urbana segons barris. Àrea metropolitana de Barcelona, 2001-2011

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

Mapa 9.2. Índex de vulnerabilitat urbana segons barris. Àmbit Besòs, 2001-2011

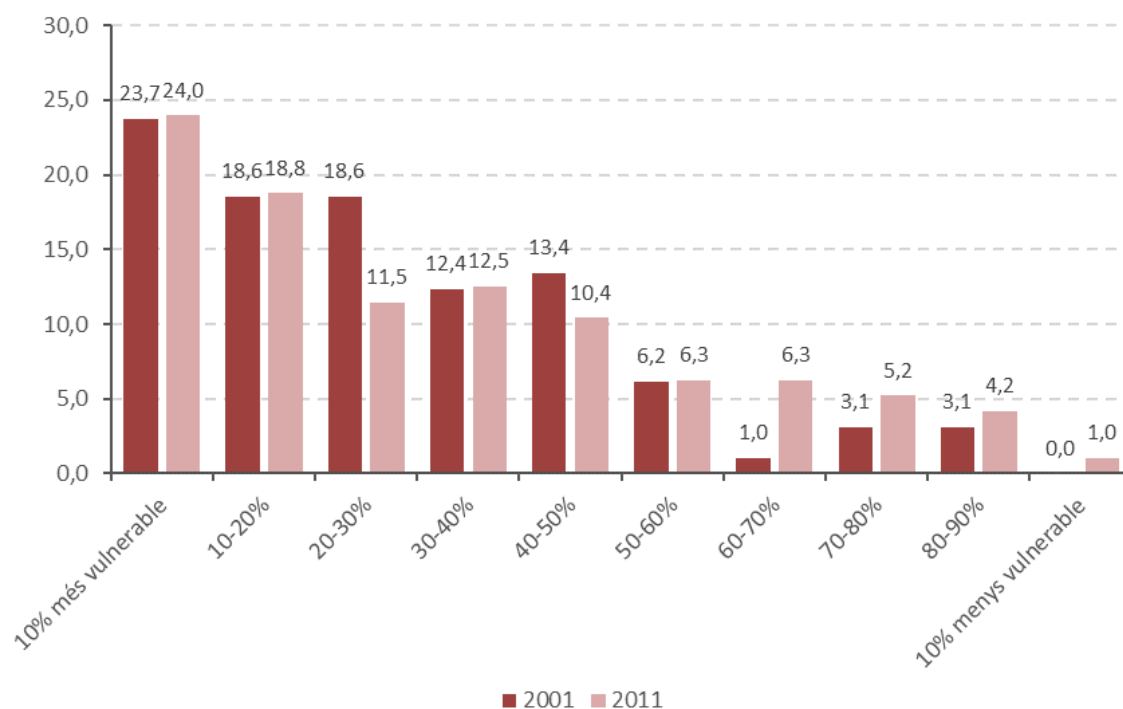

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

L'agrupació dels barris a partir de les puntuacions factorials en decils segons el grau de vulnerabilitat urbana que registren (primer decil, màxima vulnerabilitat urbana; desè decil, mínima vulnerabilitat urbana) permet contrastar com han evolucionat els barris del Besòs al llarg del temps i posar-los en relació amb el conjunt metropolità (gràfic 8.1). Tant a l'any 2001 com al 2011, l'àmbit Besòs presenta un percentatge superior de barris situats en els decils de major vulnerabilitat urbana en relació a la distribució metropolitana (marcada per la línia). Al 2001, el 87% dels barris d'aquest territori (84 de 97 barris) se situaven per sota de la mediana

de l'IVU, xifra que es redueix al 77% (74 de 96 barris) al 2011. En relació a la metròpoli, del conjunt de barris metropolitans que se situen per sota de la mediana, una part significativa es troben a l'àmbit Besòs (el 43% al 2001 i el 38% al 2011), dades que confirmen la sobrerepresentació de barris vulnerables en aquesta àrea de la metròpoli.

Gràfic 9.1 Distribució dels barris segons decils de vulnerabilitat urbana. Àmbit Besòs, 2001-2011

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

Aprofundint en el canvi i l'estabilitat de la vulnerabilitat urbana a l'àmbit Besòs, s'han analitzat les transicions entre decils dels barris i s'han posat en relació amb la mobilitat existent al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona. Segons la taula 8.1 i el gràfic 8.2, la probabilitat dels barris del Besòs de romandre en el mateix decil en els dos anys considerats (2001 i 2011) és relativament elevada. Gairebé la meitat dels barris (43%) no han canviat de decil durant aquest període analitzat, mentre que en el conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona aquest percentatge se situa en un 39%. La probabilitat de persistència de la vulnerabilitat

urbana és més elevat a l'extrem inferior, és a dir, són els barris més vulnerables del Besòs els que menys veuen alterat el seu grau de vulnerabilitat urbana. El 70% dels barris del decil més vulnerable al 2011 també pertanyien a aquest decil l'any 2001. En canvi, la variabilitat del grau de vulnerabilitat urbana s'eleva en la resta de decils fins arribar al sisè.

Taula 9.1 Nombre de barris de l'àmbit Besòs segons nivell de vulnerabilitat a l'índex de vulnerabilitat urbana (agrupat en decils), 2001 i 2011

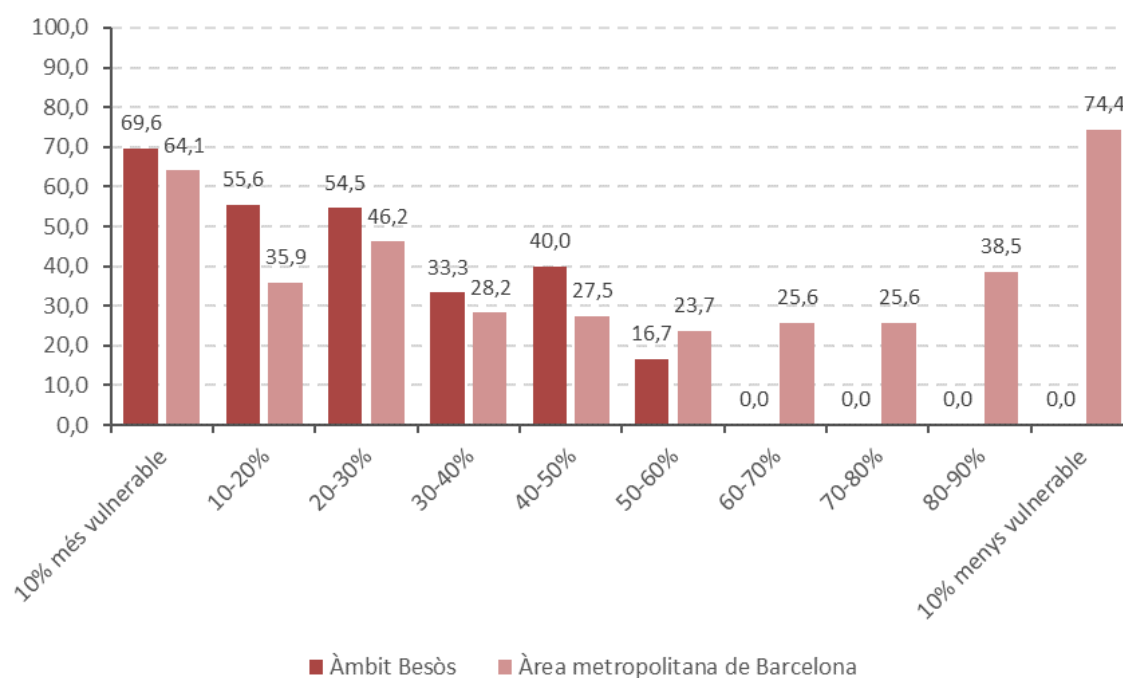
		Índex de vulnerabilitat urbana 2011									
		10% més vulnerable	10-20%	20-30%	30-40%	40-50%	50-60%	60-70%	70-80%	80-90%	10% menys vulnerable
Índex de vulnerabilitat urbana 2001	10% més vulnerable	16	2	2	0	1	1	0	1	0	0
	10-20%	5	10	1	1	1	0	0	0	0	0
	20-30%	1	5	6	4	0	0	0	0	1	0
	30-40%	1	1	1	4	2	1	0	0	2	0
	40-50%	0	0	1	2	4	3	2	1	0	0
	50-60%	0	0	0	0	1	1	2	1	1	0
	60-70%	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0
	70-80%	0	0	0	1	0	0	2	0	0	0
	80-90%	0	0	0	0	0	0	0	2	0	1
	10% menys vulnerable	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

Comparant la variabilitat de la vulnerabilitat urbana als barris de l'àmbit Besòs en relació amb els del conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona s'observen diferències importants (gràfic 8.2). En primer lloc, la probabilitat de permanència en els decils és elevada als dos extrems de la distribució metropolitana. Això dibuixa una estructura de l'espai urbà metropolità força estable als barris benestants i als barris més vulnerables, però alhora expressa el dinamisme en termes de degradació/millora urbana al que estan sotmesos sobretot els barris situats a la franja intermèdia-alta (decils del 4 al 8). L'escassa presència de barris del Besòs en

els decils superiors condiciona la inexistència d'un patró semblant en aquesta àrea. A més, també es pot assenyalar que en el cas dels barris més vulnerables, representats en els primers decils, la probabilitat de persistència en el mateix nivell de vulnerabilitat ha estat superior entre els barris del Besòs que entre els barris metropolitans.

Gràfic 9.2. Percentatge de barris que romanen al mateix decil de l'índex de vulnerabilitat urbana al 2011 en relació al 2001. Àmbit Besòs i àrea metropolitana de Barcelona, 2011

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

ELS BARRIS MÉS VULNERABLES DEL BESÒS: COM SÓN, QUINS SÓN I COM HAN EVOLUCIONAT

LES CARACTERÍSTIQUES DELS BARRIS MÉS VULNERABLES DEL BESÒS

L'exceptualitat del Besòs com a territori que aplega elevades concentracions de problemàtiques socio-residencials es fa palès a l'observar la taula 8.2. Tant al 2001 com al 2011, els indicadors dels barris més vulnerables del Besòs són pràcticament coincidents o se situen molt a prop dels indicadors dels barris més vulnerables del conjunt de la metròpoli de Barcelona. Les diferències s'observen en els components residencials i sociodemogràfics, però amb la particularitat que al 2001 els barris més vulnerables de la conurbació presentaven indicadors més elevats que els barris més vulnerables del Besòs, mentre que al 2011 la relació s'inverteix en perjudici dels barris del Besòs.

Un altre aspecte a destacar de les dades de la taula 8.2 és el diferent comportament que han tingut els indicadors durant el període. La crisi econòmica i financera s'ha deixat sentir de manera molt punyent al Besòs, tal com s'ha vist en seccions prèvies d'aquest informe. Un dels efectes més destacats de la crisi ha estat l'extraordinària alça de la desocupació als barris més vulnerables d'aquest àmbit. La baixada de rendes derivada de l'extensió de l'atur entre àmplies capes de la societat també s'ha deixat notar, tot i que l'increment de població amb rendes baixes ha estat més contingut, possiblement perquè a l'àmbit Besòs la proporció

d'aquesta població ja era elevat abans de la crisi. Destaca també l'enorme augment de població d'origen estranger, l'increment de la concentració de població ocupada sense qualificació i el lleuger ascens de llars envellides.

Però si bé les dinàmiques socio-econòmiques estructurals han perjudicat de manera diferencial els barris més vulnerables del Besòs, hi ha hagut altres elements en què s'han reduït les diferències d'aquests barris respecte al conjunt de la conurbació. És el cas del descens de població amb un nivell educatiu baix i la millora que ha experimentat el seu parc residencial. Respecte el nivell educatiu, la pèrdua de cohorts poblacionals amb edats avançades i l'increment del nivell educatiu de les noves generacions ha provocat que la distància que separava els barris més vulnerables del Besòs respecte el conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona s'hagi escurçat notablement. Pel que fa a l'habitatge, les polítiques de rehabilitació i de regeneració desenvolupades durant els darrers anys han jugat un paper cabdal en la reducció del pes dels edificis en condicions d'habitabilitat deficient i en la seva equiparació també amb la resta del territori metropolità.

Taula 9.2 Caracterització dels barris més vulnerables del Besòs, de l'àrea metropolitana de Barcelona, del conjunt de l'àmbit Besòs i de l'àrea metropolitana de Barcelona a partir dels indicadors de l'índex de vulnerabilitat urbana, 2001 i 2011

Indicadors	2001				2011			
	10% més vulnerable Besòs	Total Besòs	10% més vulnerable AMB	Total AMB	10% més vulnerable Besòs	Total Besòs	10% més vulnerable AMB	Total AMB
% Població amb rendes baixes (<50% de la mediana)	13,1	9,2	12,8	7,3	18,4	15,6	18,6	14,2
% Població amb estudis primaris o inferiors	42,1	33,9	40,2	26,1	23,2	18,2	22,2	14,1
Taxa d'atur	16,9	13,1	16,1	10,8	34,6	25,6	34,6	22,0
% Població ocupada no qualificada	17,7	12,2	17,6	9,7	18,5	11,5	18,1	8,7
% Població estrangera de fora UE-15	4,9	3,7	7,2	4,3	20,7	13,4	16,4	11,0
% Llars amb tots els seus membres de 75 anys o més	7,6	6,8	8,3	5,6	10,8	8,9	8,2	6,8
% Edificis en estat deficient, mal estat o estat ruïnós	22,3	14,9	24,4	11,8	11,3	8,3	10,0	8,4
% Llars que viuen en habitatges de menys 50 m ²	15,1	8,4	17,8	6,6	12,7	7,2	7,4	5,8

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

IDENTIFICACIÓ I EVOLUCIÓ DELS BARRIS MÉS VULNERABLES DEL BESÒS

Fins ara s'ha incidit en la idea del predomini de la vulnerabilitat urbana a l'àmbit Besòs en relació al conjunt de l'àrea metropolitana de Barcelona, però quins són exactament els barris que presenten les situacions més desafavorides d'aquest àmbit i quina ha estat la seva evolució? A la taula 8.3 es presenta la classificació dels barris més vulnerables de l'àrea metropolitana de Barcelona per als anys 2001 i 2011, indicant també el municipi de pertinença i la posició que ocupava al rànquing del 2011, en el cas de la classificació del 2001, i al rànquing del 2001 per a la classificació del 2011. L'any 2001, dels 39 barris metropolitans més vulnerables, 23 (59%) pertanyien a l'àmbit Besòs, la mateixa

xifra que al 2011. Aquestes dades tornen a demostrar, per tant, l'estabilitat —ja observada al gràfic 8.1— i el pes de la vulnerabilitat urbana a l'àmbit Besòs. En canvi, als barris de la ciutat central la vulnerabilitat urbana perd pes. Per nombre de barris afectats, el municipi de Badalona es manté com el segon nucli més afectat a l'àrea metropolitana de Barcelona i el primer a l'àmbit Besòs, on ha guanyat presència tant Santa Coloma de Gramenet com Montcada i Reixac, mentre que Sant Adrià de Besòs ha perdut pes.

Taula 9.3 Rànquing dels barris més vulnerables segons l'índex de vulnerabilitat (decil més vulnerable) al 2001 i 2011 i posicions que ocupaven al 2011 i al 2001, respectivament

Rànquing dels barris més vulnerables segons l'índex de vulnerabilitat (decil més vulnerable) al 2001			Rànquing dels barris més vulnerables segons l'índex de vulnerabilitat (decil més vulnerable) al 2011		
Municipi	Nom	Rànquing 2011	Municipi	Nom	Rànquing 2001
Badalona	Sant Roc	6	Barcelona	Can Peguera	6
Barcelona	el Raval	5	Santa Coloma de Gramenet	Safaretjos	10
Sant Adrià de Besòs	la Mina	7	Barcelona	la Marina del Prat Vermell	7
Barcelona	la Barceloneta	15	Montcada i Reixac	la Ribera	84
Barcelona	la Trinitat Nova	9	Barcelona	el Raval	2
Barcelona	Can Peguera	1	Badalona	Sant Roc	1
Barcelona	la Marina del Prat Vermell	3	Sant Adrià de Besòs	la Mina	3
Sant Adrià de Besòs	la Verneda	161	Badalona	el Remei	39
Prat de Llobregat, el	Sant Cosme	48	Barcelona	la Trinitat Nova	5
Santa Coloma de Gramenet	Safaretjos	2	Santa Coloma de Gramenet	el Raval	23
Sant Boi de Llobregat	Camps Blancs	63	Hospitalet de Llobregat, l'	la Pubilla Cases	15
Sant Adrià de Besòs	la Catalana	74	Sant Joan Despí	Fontsanta	58
Barcelona	Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera	37	Barcelona	la Trinitat Vella	38
Barcelona	el Barri Gòtic	123	Hospitalet de Llobregat, l'	la Florida	24
Hospitalet de Llobregat, l'	la Pubilla Cases	11	Barcelona	la Barceloneta	4
Barcelona	Baró de Viver	18	Barcelona	Verdun	27
Barcelona	Vallbona	284	Badalona	Congres	40
Barcelona	Torre Baró	86	Barcelona	Baró de Viver	16
Hospitalet de Llobregat, l'	les Planes	19	Hospitalet de Llobregat, l'	les Planes	19
Hospitalet de Llobregat, l'	la Torrassa	28	Barcelona	les Roquetes	31
Barcelona	el Poble Sec	49	Badalona	la Salut	36
Badalona	la Pau	84	Santa Coloma de Gramenet	Fondo	51
Santa Coloma de Gramenet	el Raval	10	Barcelona	el Besòs i el Maresme	28
Hospitalet de Llobregat, l'	la Florida	14	Sant Vicenç dels Horts	Font Llargarut	72
Barcelona	el Turó de la Peira	25	Barcelona	el Turó de la Peira	25
Hospitalet de Llobregat, l'	Collblanc	29	Gavà	Sector Centre-Oest	136
Barcelona	Verdun	16	Santa Coloma de Gramenet	Santa Rosa	57
Barcelona	el Besòs i el Maresme	23	Hospitalet de Llobregat, l'	la Torrassa	20
Barcelona	el Bon Pastor	53	Hospitalet de Llobregat, l'	Collblanc	26
Badalona	la Mora	202	Badalona	Pomar	34
Barcelona	les Roquetes	20	Badalona	Artigas	32
Badalona	Artigas	31	Badalona	Manresa	155
Cornellà de Llobregat	Sant Ildefons	47	Esplugues de Llobregat	Can Vidalet	49
Badalona	Pomar	30	Sant Joan Despí	les Planes	56
Prat de Llobregat, el	la Granja	183	Sant Adrià de Besòs	el Besòs	71
Badalona	la Salut	21	Badalona	Sistrells	52
Castelldefels	Vista Alegre	99	Barcelona	Sant Pere, Santa Caterina i la Ribera	13
Barcelona	la Trinitat Vella	13	Sant Vicenç dels Horts	la Guàrdia	76
Badalona	el Remei	8	Hospitalet de Llobregat, l'	Can Serra	94

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB).

Un dels aspectes més interessants de la classificació de barris elaborada és veure en detall com ha estat l'evolució d'aquest primer decil de major vulnerabilitat urbana a l'àmbit Besòs. Tal com s'ha mostrat a la taula 8.1, 16 barris romanen al mateix decil durant el període 2001-11. En canvi, 7 barris d'aquest decil al 2001 (30,4%) l'han abandonat, és a dir, han millorat la seva posició relativa respecte d'altres, mentre que la mateixa xifra de barris s'han degradat fins al punt de trobar-se el 2011 entre els barris més vulnerables de la metròpoli.

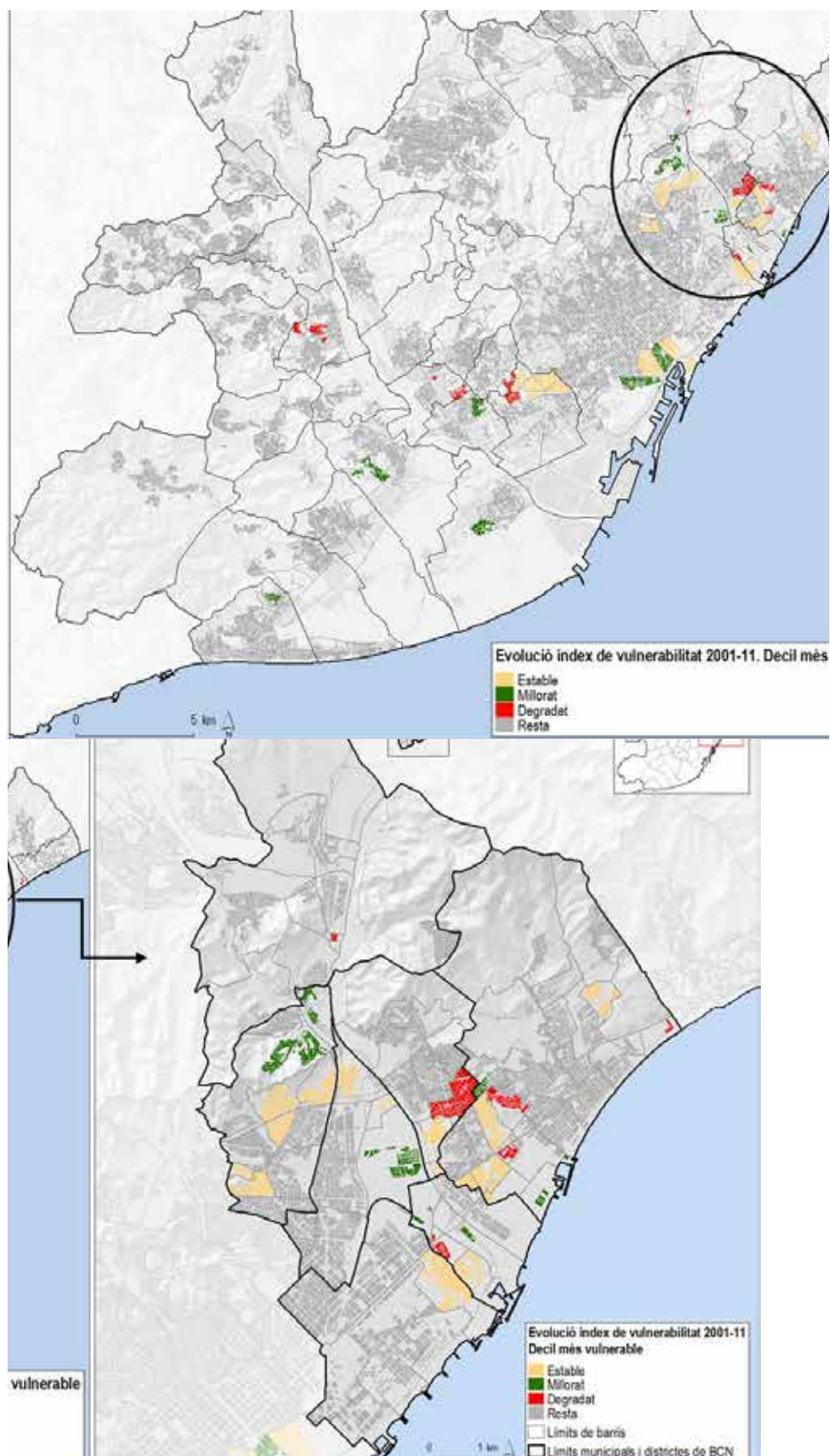
La persistència de nivells elevats de vulnerabilitat urbana en determinats barris informa de la incapacitat d'alguns espais urbans metropolitans per revertir aquesta situació. Aquest fenomen es concentra particularment a l'àmbit Besòs aplegant un 64% (16 barris) dels 25 barris metropolitans que es mantenen com els més vulnerables tant en 2001 com en 2011, afectant sobretot a barris del districte de Nou Barris i del municipi de Badalona (mapa 8.3). En concret aquests barris són: Can Peguera (Nou Barris, Barcelona), Safaretjos (Santa Coloma de Gramenet), Sant Roc (Badalona), la Mina (Sant Adrià de Besòs), el Remei (Badalona), la Trinitat Nova (Nou Barris, Barcelona), el Raval (Santa Coloma de Gramenet), la Trinitat Vella (Sant Andreu, Barcelona), Verdun (Nou Barris, Barcelona), Baró de Viver (Sant Andreu, Barcelona), les Roquetes (Nou Barris, Barcelona) i la Salut (Badalona), el Besòs i el Maresme (Sant Martí, Barcelona), el Turó de la Peira (Nou Barris, Barcelona), Pomar i Artigas (Badalona).

Segons els resultats de l'IVU la degradació urbana fins arribar al major grau de vulnerabilitat als barris del Besòs es produeix amb major probabilitat entre aquells que se situen als decils més pròxims al primer decil i descendeix a mesura que s'allunyen d'ell. El 22% dels barris (5 barris) que ocupaven el primer decil al 2011 procedien del segon decil i el 4,3% (1 barri) del tercer i del quart, separatament. És una pauta similar a l'observada per al conjunt de la conurbació, amb una distribució per decils del 26% procedents del segon decil i un 5,1% procedents del tercer i del quart, respectivament. Des de la perspectiva territorial, l'àmbit del Besòs continua aplegant un nombre important de barris afectats per la degradació (7 sobre 14; 50%) que se sumen als que no canvien la seva posició relativa respecte la resta (mapa 8.3). En aquest sentit, destaquen Badalona i Santa Coloma de Gramenet com els municipis on el nombre de barris que han seguit un procés de degradació durant els darrers anys és superior. Els barris del Besòs que presenten l'empitjorament més significatiu són: la Ribera (Montcada i Reixac), Congrès (Badalona), Fondo i Santa Rosa (Santa Coloma de Gramenet), Manresa (Badalona), el Besòs (Sant Adrià de Besòs) i Sistrells (Badalona).

En una situació oposada es troben els barris que han seguit un procés de millora socio-residencial. En aquest cas, la millora també es produeix d'una manera gradual com passa amb la degradació, és a dir, la probabilitat de transitar del primer decil als decils immediatament superiors és més elevada que transitar cap a decils molt superiors. Així, el trànsit més destacat és el que té lloc entre el primer i els dos decils subseqüents. A l'àmbit Besòs també s'han produït processos de millora socio-residencial considerables (mapa 8.3). La meitat dels barris que han prosperat (7 de 14) se situen als districtes del nord del municipi de Barcelona o als municipis de Badalona i Sant Adrià de Besòs. És el cas dels barris adrianencs de la Verneda i la Catalana; els badalonins de la Mora i la Pau; i els barcelonins de Vallbona i Torre Baró (Nou Barris) i el Bon Pastor (Sant Andreu).

En definitiva, aquesta anàlisi de la vulnerabilitat urbana permet constatar el predomini d'aquest fenomen a l'àmbit del Besòs. No obstant, tot i que es detecta la persistència d'aquest fenomen en el temps en gran part dels barris més vulnerables, en els darrers anys també s'han produït pautes de moderació d'aquesta problemàtica en algunes zones. El que no es pot saber en aquest punt, a falta d'informació més actualitzada, és si aquesta tendència es de caràcter estructural i es consolidarà al llarg del temps o respon a factors conjunturals associats principalment amb la crisi econòmica. En aquest sentit, cal tenir present que l'àmbit Besòs constitueix una realitat socio-territorial complexa, marcada per la discontinuïtat urbana (vies ràpides, cursos fluvials, espais industrials en desús, etc.) i una alta densitat poblacional, generada en part per l'elevada implantació en aquesta zona de polígons d'habitatges dels anys 60 i 70. Aquests elements han afavorit la persistència de la vulnerabilitat urbana en aquest territori, tot i que el desplegament de polítiques socials i urbanes que s'han implementat durant els darrers anys han generat també millores significatives, particularment en les àrees educatives i urbanístiques. Es tracta, per tant, d'un territori amb dinàmiques urbanes d'inclusió i exclusió que es confronten de manera directa en processos que cal conèixer amb més profunditat per tal d'orientar les futures intervencions que s'han de desenvolupar en aquest àmbit.

Mapa 9.3 Evolució dels barris més vulnerables (primer decil) a l'àrea metropolitana de Barcelona i a l'àmbit Besòs, 2001-2011

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Cens de Població i Habitatge, 2001 i 2011 (INE) i de l'estimació de grups socials segons nivells de renda familiar a escala de secció censal, 2001 i 2011 (IERMB i CRM-UAB)

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Ajuntament de Barcelona (2007a). Guia per a l'elaboració del Pla d'equipaments de Barcelona. Primera fase: coneixement. Barcelona: Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona.

Ajuntament de Barcelona (2007b). Guia per a l'elaboració del Pla d'equipaments de Barcelona. Segona fase: elements d'anàlisi. Barcelona: Sector de Serveis Personals, Ajuntament de Barcelona.

Alguacil, J. (2006). "Barrios desfavorecidos: diagnóstico de la situación española". A F. Vidal Fernández (dir.), V Informe FUHEM de políticas sociales: La exclusión social y el estado del bienestar en España (pp. 155–168). Madrid: FUHEM.

Alguacil, J., Camacho, J. i Hernández Aja, A. (2014). "La vulnerabilidad urbana en España. Identificación y evolución de los barrios vulnerables". *Empiria. Revista de Metodología de Ciencias Sociales*, (27), pp. 73–94.

Antón, F., Cónsola, A., Donat, C. i Porcel, S. (2016). Mapa de barris metropolitans i de les àrees estadístiques de referència. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans [document no publicat].

Colini, L., Czischke, D., Güntner, S., Tosics, I. i Ramsden, P. (2013). *Against divided cities in Europe*. Saint-Denis: URBACT.

Coombes, M. i Wong, C. (1994). "Methodological steps in the development of multivariate indexes for urban and regional policy analysis". *Environment and Planning A*, 26, pp. 1.297–1.316.

Domene, E., Navarro-Varas, L. i Gumà, J. (2009). *Autonomia personal de la població a la província de Barcelona*. Barcelona: Diputació de Barcelona.

Domingo, A. (2014). *Catalunya al mirall de la immigració: Demografia i identitat nacional*. Barcelona: L'Avenç.

Galeano, J., Sabater, D. i Domingo, A. (2014). "Formació i evolució dels enclavaments ètnics a Catalunya abans i durant la crisi econòmica". *Documents d'Anàlisi Geogràfica*, 60(2), pp. 261–288.

Haase, T. (2009). *Feasibility Study for a Local Poverty Index*. Dublin: Combat Poverty Agency.

Haase, T. i Pratschke, J. (2005). *Deprivation and its Spatial Articulation in the Republic of Ireland*. Dublin: Area Development Management.

Hernández Aja, A. (2015). *Atlas de la Vulnerabilidad Urbana en España 2001 y 2011. Metodología, contenidos y créditos*. Madrid: Ministerio de Fomento.

Marín, P., Marín, S., Nélida, S., Báez, R., Tourret, J. C., Séon, A. (2012). *Modelos urbanos sostenibles. Metodología de trabajo y resultados*. Málaga: Ayuntamiento de Málaga i Instituto del Mediterráneo.

McLennan, D., Barnes, H., Noble, M., Davies, J. i Garratt, E. (2011). *The English Indices of Deprivation 2010*. London: Department for Communities and Local Government.

Mora-García, R. T. i Martí-Ciriquian, P. (2015). "Desagregación poblacional a partir de datos catastrales". A VV.AA., *Análisis espacial y representación geográfica: innovación y aplicación* (pp. 305–314). Zaragoza: Universidad de Zaragoza - AGE.

Moreno, L. i Marí-Klose, P. (2013). "Las transformaciones del estado de bienestar mediterráneo: trayectorias y retos de un régimen en transición". A E. del Pino y M. J. Rubio (eds.), *Los Estados de Bienestar en la encrucijada: Políticas sociales en perspectiva comparada* (pp. 126–146). Madrid: Editorial Tecnos.

Murie, A. i Musterd, S. (2004). "Social exclusion and opportunity structures in European cities and neighbourhoods". *Urban Studies*, 41(8), pp. 1.441–1.459.

Otero, M., Ruiz, E. i Serrano, M. (2011). *Actualització dels indicadors de la Llei de Barris 2011*. Barcelona: Estudis Territorials, Direcció de Serveis d'Urbanisme, Àrea Metropolitana de Barcelona.

Pérez, J., Miret, P. i Ajenjo, M. (2008). "La gent gran a Catalunya". A VV.AA., *Condicions de vida i desigualtats a Catalunya 2001-2005*, vol. 2 (pp. 181–284). Barcelona: Fundació Jaume Bofill.

Porcel, S. (2016). *Dinàmiques de estructuració socioresidencial en la Barcelona metropolitana postindustrial: ¿hacia una ciudad dual o cuarteada?* Tesis doctoral, Departament de Sociologia, Universitat Autònoma de Barcelona.

Porcel, S. i Navarro-Varas, L. (2014). "Transformacions familiars, metropolitanització i cohesió social: efectes de la suburbanització barcelonina en la diferenciació de les dinàmiques familiars i la cura d'infants". A J. Trullén (ed.), *Crisi econòmica, creixement de les desigualtats i transformacions socials. Informe general Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya, 2011* (pp. 58–93). Barcelona: Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona.

Pratschke, J. i Haase, T. (2007). "Measurement of Social Disadvantage and its Spatial Articulation in the Republic of Ireland". *Regional Studies*, 41(6), pp. 719–734.

Pratschke, J. i Haase, T. (2015). "A longitudinal study of area-level deprivation in Ireland, 1991–2011". *Environment and Planning B: Planning and Design*, 42(3), pp. 384–398.

Ruiz, E., Aparicio, R. i Serrano, M. (2015). *Indicadors per a la determinació d'àrees urbanes d'atenció especial*. Barcelona: Estudis Territorials, Direcció de Serveis d'Urbanisme, Àrea Metropolitana de Barcelona.

Sarasa, S., Porcel, S. i Navarro-Varas, L. (2013). "L'impacte social de la crisi a l'Àrea Metropolitana de Barcelona i a Catalunya". *Papers. Regió Metropolitana de Barcelona*, 56, pp. 10–88.

Scottish Government (2016). *SIMD16 Technical Notes*. Edinburgh: Scottish Government

Smith, T., Noble, M., Noble, S., Wright, G., McLennan, D. i Plunkett, E. (2015). *The English Indices of Deprivation 2015: Technical Report*. London: Departament for Communities and Local Government.

van Kempen, R. (2012). "Interview by Ivan Tosics for URBACT workstream 4", Lillehammer.

